

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ
เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ

จัดทำโดย นางสาวอาจารย์ ศรีรัตนบัลล์
รหัส ๕๐๐๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ ๕ ปี ๒๕๕๖
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ
เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ

จัดทำโดย นางสาวอาจารย์ ศรีรัตนบัลล์
รหัส ๕๐๐๔

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ ๕ ปี ๒๕๕๖
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(ดร.จิตริยา ปิ่นทอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การดำเนินการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ด้วยการใช้ “soft power” เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับหรือสร้างทัศนคติและมุมมองที่ภาคส่วนต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาที่มีต่อประเทศไทยและความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และแนวทางหนึ่งที่มีการดำเนินการคือการปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกับภาควิชาการของสหรัฐฯ ทั้งที่เป็นสถาบันการศึกษาและสถาบันศึกษาวิจัยหรือ Think tank เพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย

สถานเอกอัครราชทูตฯ ดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาควิชาการสหรัฐฯ ทั้งโดยการพบปะ แลกเปลี่ยนทัศนะและเข้าร่วมกิจกรรมกับภาควิชาการสหรัฐฯ และโดยการดำเนินโครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษาในสหรัฐฯ (๒๕๔๘ ถึงปัจจุบัน) เพื่อให้งบประมาณสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาเกี่ยวกับไทย จัดตั้งหลักสูตรไทยศึกษา และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับไทย และโครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (๒๕๕๑-๒๕๕๓) เพื่อสนับสนุนการศึกษา วิจัย เผยแพร่งานวิชาการและจัดกิจกรรมวิชาการเกี่ยวกับไทย อย่างไรก็ตาม สถานะของการดำเนินการในช่วงที่ผ่านมาไม่ส่งผลสำเร็จอย่างเต็มที่และต่อเนื่องเท่าที่ควรในการสร้างความยั่งยืนของโครงการหรือหลักสูตรไทยศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ได้ให้การสนับสนุน การรักษาความต่อเนื่องและขยายความสนใจของสถาบัน Think tank เกี่ยวกับไทย และการทำให้สถาบันเหล่านี้เป็นสะพานเชื่อมและขยายความสนใจเกี่ยวกับไทยไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีบทบาทตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และมิตรภาพระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในภาครัฐบาล รัฐสภาและภาคเอกชน เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐฯ โดยเห็นได้จากกรณีที่หลักสูตรในมหาวิทยาลัยบางแห่งที่เคยได้รับการสนับสนุนได้ปิดตัวลง หลายมหาวิทยาลัยที่เคยได้รับการสนับสนุนกลับมาขอรับการสนับสนุนอีก ขณะที่มีการจัดกิจกรรมของสถาบัน Think tank ที่เกี่ยวกับไทยหรือไทยมีส่วนร่วมน้อยมาก

ปัจจัยที่เป็นสิ่งท้าทายอุปสรรคและข้อจำกัดต่อการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยมีทั้งที่เกิดจากฝ่ายไทยเองและจากสหรัฐฯ ไม่ว่าจะเป็นทิศทางที่ไม่ชัดเจนนักและขาดความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ งบประมาณที่ได้รับจัดสรรลดน้อยลง สถานการณ์การเมืองภายในของไทยที่กระทบต่อการพิจารณาสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาและเป็นข้อจำกัดในการปฏิสัมพันธ์กับสถาบันวิชาการ หรือการที่สถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ ประสบปัญหาการตัดลดงบประมาณสนับสนุน และสถานการณ์ภายในและการจัดลำดับความสำคัญด้านการต่างประเทศของสหรัฐฯ มีผลให้มีการปรับความสนใจและมุ่งจัดสรรงบประมาณไปยังประเด็นอื่น อาทิ ปัญหาการก่อการร้าย และการขยายความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในภูมิภาคอื่น นอกจากนี้ การดึงพื้นที่ความสนใจจากภาควิชาการสหรัฐฯ ให้ศึกษาและให้ความสำคัญแก่ไทยก็มีสถานะของการแข่งขันในระดับหนึ่งเนื่องจากประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคก็ใช้การปฏิสัมพันธ์และส่งเสริมการศึกษาในการดำเนินการทูตสาธารณะเช่นกัน และการที่สหรัฐฯ ปรับความสัมพันธ์กับเมียนมาร์ก็เป็นปัจจัยใหม่ที่เพิ่มเข้ามา

ขณะเดียวกัน สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตก็มีปัจจัยที่สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับการสร้างความสนใจและส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย อาทิ พื้นฐานความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ค่านิยมที่ไทยมีร่วมกับสหรัฐฯ ในเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน พัฒนาการในภูมิภาคโดยเฉพาะการรวมตัวเป็นประชาคมของอาเซียน นโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียที่ทำให้สหรัฐฯ เพิ่มข้อเสนอริเริ่ม ความร่วมมือและทรัพยากรในความสัมพันธ์กับภูมิภาค รวมทั้งการให้ความสำคัญแก่อาเซียนและขยายความร่วมมือกับเมียนมาร์ซึ่งมีความใกล้ชิดกับไทยในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงพื้นฐานองค์ความรู้และโครงสร้างการศึกษาเกี่ยวกับไทยที่มีอยู่แล้วในสถาบันวิชาการสหรัฐฯ

ในการนี้ หากประเมินจุดอ่อน-จุดแข็งและปัจจัยที่มีผลต่อการแข่งขันแล้ว จะพบว่าไทยอยู่ในสถานะที่สามารถจะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ผ่านภาควิชาการสหรัฐฯ ได้ หากมีการปรับเปลี่ยนแนวทางและบริหารจัดการเพื่อปรับสมดุลของสถานะการแข่งขันโดยแก้ไขและลดผลกระทบจากปัจจัยทำลาย ใช้ประโยชน์จากปัจจัยสนับสนุน และเปลี่ยนสถานะของประเทศที่เป็นคู่แข่งให้เป็นหุ้นส่วน โดยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและการดำเนินการ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ กำหนดเป้าหมายของการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยที่ชัดเจนและตอบสนองกับยุทธศาสตร์ในการรักษาสถานะและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย เพื่อให้การดำเนินการมีทิศทางที่ชัดเจน เป็นระบบ และไม่เปลี่ยนตามตัวบุคคล โดย

๑.๑.๑ เน้นบทบาทของภาควิชาการสหรัฐฯ ในการเป็นช่องทางเผยแพร่ เชื่อมต่อ และขยายความรู้ความเข้าใจและความสนใจเกี่ยวกับไทย มากกว่าเพียงด้านการเรียนการสอน

๑.๑.๒ จัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายโดยเน้นกลุ่มที่มีบทบาทกำหนดตัดสินใจและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับไทยและความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ขณะเดียวกับที่ยังคงคำนึงถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในระดับประชาชนไว้

๑.๑.๓ เพิ่มความสำคัญแก่การศึกษาประเด็นเชิงนโยบาย (policy-oriented) อาทิ ประเด็นด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาของไทย สถานะ/บทบาทของไทยในบริบทภูมิภาคและการต่างประเทศ และความเกี่ยวเนื่องของประเด็นเหล่านี้กับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ

๑.๑.๔ สร้างหุ้นส่วนกับหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สร้างหุ้นส่วนทางด้านการศึกษากับสถาบันวิชาการของไทย

๑.๒ จัดวางกรอบการดำเนินการที่สอดคล้องกับเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

๑.๒.๑ ภาควิชาการสหรัฐฯ ในกรุงวอชิงตันทั้งสถาบัน Think tank และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะเป็นสะพานเชื่อมต่อไปสู่กลุ่มที่มีบทบาทกำหนด ตัดสินใจหรือดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับไทย กลุ่มที่มีอิทธิพล รวมทั้งกลุ่มนักศึกษาในสถาบันการศึกษาดังกล่าว

๑.๒.๒ สถาบันการศึกษาโดยเน้นสถาบันที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับไทย มีหลักสูตรไทยศึกษา/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาหรือการเรียนการสอนภาษาไทยอยู่แล้ว เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับไทยอย่างต่อเนื่อง ผลักดันให้การศึกษาเกี่ยวกับไทยมีลักษณะ cross-cutting และ

ใช้สถาบันดังกล่าวในการเชื่อมโยงและขยายความรู้ความเข้าใจและความสนใจเกี่ยวกับไทยไปสู่สถาบันอื่น ๆ

๑.๒.๓ สถาบันการศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับไทย ซึ่งเป็นการขยายวงของการดำเนินการให้กว้างขึ้นไปสู่นักศึกษาโดยทั่วไป

๑.๓ ปรับมุมมองให้สอดคล้องกับพัฒนาการในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตจากการศึกษาที่เน้นไทยเป็นหลักเป็นการเน้นภาพกว้างของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นโดยมีไทยเป็นประเทศสำคัญที่มีบทบาทนำในด้านต่าง ๆ รวมถึงในบริบทของความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจในภูมิภาค

๒. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

๒.๑ เพิ่มพูนการปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับสถาบันวิชาการสหรัฐฯ อาทิ การพบปะพูดคุย การเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบัน Think tank รวมถึงมหาวิทยาลัยในกรุงวอชิงตันเพื่อนำเสนอมุมมองของไทยและยับยั้งบทบาทและความเกี่ยวข้องของไทย การจัดกิจกรรมร่วมกับสถาบันวิชาการในสหรัฐฯ และการใช้โอกาสการเยือนของบุคคลระดับสูงจัดกิจกรรมร่วมกับภาควิชาการสหรัฐฯ

๒.๒ กำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับการให้การสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในสถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ เพื่อให้การพิจารณาเลือกโครงการข้อเสนอและมหาวิทยาลัยมีความเป็นกลาง โปร่งใสและอธิบายได้ รวมทั้งให้มีการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัย

๒.๓ ส่งเสริมการทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้มีการผลิตผลงานเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับไทยในสาขาหรือประเด็นที่กำลังหรือมีแนวโน้มที่จะอยู่ในความสนใจของผู้มีบทบาทในการกำหนดหรือดำเนินนโยบาย อาทิ โดยการสนับสนุนการทำการศึกษาวิจัยร่วมระหว่างนักวิชาการสหรัฐฯ กับไทย การให้ทุนแก่สถาบันวิชาการสหรัฐฯ เพื่อรับนักวิชาการจากไทยไปทำงานร่วมด้วยในฐานะ visiting fellow และการให้ทุนแก่นักวิชาการและนักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในสหรัฐฯ เดินทางมาทำวิจัยในประเทศไทย

๒.๔ หาหุ้นส่วนและสร้างเครือข่ายในประเทศไทยและในสหรัฐฯ ที่จะช่วยสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ อาทิ มหาวิทยาลัยและสถาบันศึกษายุทธศาสตร์ในประเทศไทย สมาคมศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยสหรัฐฯ ในประเทศไทย และภาคเอกชน หน่วยงานรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องของไทย มูลนิธิที่สนับสนุนการศึกษาและการสร้างองค์ความรู้หรือความเข้าใจกับต่างประเทศของสหรัฐฯ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องของสหรัฐฯ ชุมชนไทยในสหรัฐฯ และภาคเอกชนสหรัฐฯ

๒.๕ เป็นตัวกลางระหว่างองค์กร/สถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มช่องทางการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย อาทิ ระหว่างมหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ กับองค์กรหรือบุคคลอื่น ๆ ที่จะสามารถเป็นแหล่งระดมทุนสนับสนุนการจัดตั้งกองทุน (endowment) สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับไทยและระหว่างสถาบันวิชาการในสหรัฐฯ กับสถาบันวิชาการในไทยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาหลักสูตรร่วมและความเชี่ยวชาญ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนอาจารย์/นักวิชาการ/นักวิจัย/นักศึกษา

๒.๖ สนับสนุนบทบาทของนักศึกษาไทยและต่างประเทศในสหรัฐฯ ที่สนใจไทยผ่านการจัดตั้งและดำเนินกิจกรรมของ Thai Club และพิจารณาสนับสนุนการตั้ง Southeast Asian Students' Club เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน โดยมีกลุ่มย่อยของนักศึกษาไทยภายใต้กรอบดังกล่าว

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาจาก ดร. จิตริยา ปิ่นทอง ศาสตราจารย์ ดร. ชาทิชาย ณ เชียงใหม่ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครเดช ไชยเพิ่ม คณะอาจารย์ ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงรายงานอย่างต่อเนื่องและทำให้รายงานมีความ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณนางสาวนิโลบล พิมพ์ดี เลขานุการเอก และนางกนกเนตร เक्रमเมอร์ เจ้าหน้าที่ ท้องถิ่น สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ที่ช่วยสนับสนุนการค้นคว้าเอกสารเพื่อใช้ประกอบการ ทำการศึกษา และขอขอบคุณ Dr. Catharin Dalpino ศาสตราจารย์ประจำ Simmons College, Dr. Pek Koon Heng, Director ASEAN Studies Center, American University นาย Masato Otaka อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐฯ และนาย Haryo Wisnarso, Cultural and Education Attache สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำสหรัฐฯ ที่สละเวลาในการสนทนาและสัมภาษณ์ให้ ข้อมูลและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันที่กรุณาอนุญาตให้ผู้เขียนเข้าร่วมศึกษา หลักสูตรนักบริหารการทูต และขอขอบคุณอัครราชทูตและเพื่อนร่วมงานสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันทุกท่านที่ช่วยรับภาระงานในช่วงที่ผู้เขียนเข้ารับการอบรมและจัดทำรายงานศึกษา ส่วนบุคคลฉบับนี้ พร้อมกันนี้ ขอขอบคุณสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการที่จัดการอบรม ศึกษาดูงานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งและที่ได้ให้การสนับสนุนตลอดช่วงเวลาดังกล่าวมา ณ ที่นี้ด้วย

อาจารย์ ศรีรัตน์บัลล์

สิงหาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ณ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๓
๑.๓ ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	๔
๑.๔ ประโยชน์ของการศึกษา	๔
๑.๕ นิยามศัพท์	๕
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดทฤษฎี	๖
๒.๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๓ สรุปกรอบแนวคิด	๙
บทที่ ๓ ผลการศึกษา	๑๐
๓.๑ การดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน	๑๐
๓.๒ สถานการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้อง	๑๔
๓.๓ การประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการส่งเสริมการศึกษา เกี่ยวกับไทย	๑๗
๓.๔ แนวคิดทฤษฎี	๑๘
๓.๕ ปัจจัยสนับสนุนและโอกาส	๒๓
๓.๖ ความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ เกี่ยวกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค	๒๙
๓.๗ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักวิชาการและผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง	๓๒
บทที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๓๖
๔.๑ สรุปผลการศึกษา	๓๖
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๔๐
บรรณานุกรม	๔๘

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก	๔๙
ก โครงการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในสหรัฐอเมริกา	๕๐
ข โครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๕๓
ค ตัวอย่างมหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ ที่มีการสอนวิชาภาษาไทย หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และเป็นศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของสหรัฐฯ	๕๔
ง ตัวอย่างการดำเนินการของอินโดนีเซียและญี่ปุ่น	๕๕
ประวัติผู้เขียน	๕๙

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๑	กรอบแนวคิดด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ (Five Forces of Competitive Position) ของนาย Michael E. Porter	๙
แผนภูมิที่ ๒	การเทียบเคียงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยกับกรอบแนวคิดด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ	๑๘
แผนภูมิที่ ๓	การปรับสมดุลสถานะการแข่งขันตามกรอบแนวคิดด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ	๓๙

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นระยะเวลา นับจากการลงนามสนธิสัญญาไมตรีและการค้าเมื่อปี ๒๓๗๖ (ค.ศ. ๑๘๓๓) ซึ่งทำให้ไทยถือเป็นพันธมิตรที่เก่าแก่ที่สุดของสหรัฐฯ ในเอเชีย ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศมีความใกล้ชิด มีความร่วมมือครอบคลุมหลายมิติทั้งการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม หลายระดับและหลายภาคส่วนทั้งรัฐบาล เอกชน ประชาสังคม รวมทั้งประชาชน

พื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างไทยกับสหรัฐฯ คือ ความสัมพันธ์ ความรู้จัก ความเข้าใจและทัศนคติในระดับบุคคลในภาคส่วนต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลในกลุ่มผู้นำรัฐบาล รัฐบาล บริษัทเอกชน นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป ที่ได้มีการพัฒนาหล่อหลอมมาอย่างต่อเนื่องผ่านทางช่องทางต่าง ๆ อาทิ การศึกษา การแลกเปลี่ยน การค้นคว้าวิจัย การเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ตลอดจนการท่องเที่ยว

สหรัฐฯ ตระหนักถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ ความรู้จัก ความเข้าใจและทัศนคติในระดับบุคคลดังกล่าว ต่อการช่วยส่งเสริมการสนับสนุนต่อบทบาทและการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ และได้ให้ความสำคัญกับนโยบายการทูตในระดับประชาชนหรือการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ทั้งกับต่างประเทศ รวมถึงไทย ผ่านการดำเนินการและโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการ Fulbright และ Peace Corps และกับประชาชนภายในสหรัฐฯ เอง ซึ่งรวมถึงการสนับสนุนการศึกษาวิจัยในมหาวิทยาลัยของสหรัฐฯ เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศ ภูมิภาคอื่น ๆ หรือ area studies และด้านการต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมความรู้ความเชี่ยวชาญและฐานด้านการวิจัยที่เกี่ยวข้อง^๑

ในส่วนของประเทศไทย ก็มีการดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเช่นกัน การ “สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทย” ได้รับการกำหนดเป็นพันธกิจหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ ๔ ปีกระทรวงการต่างประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖ และเป็นกลยุทธ์หนึ่งเพื่อตอบสนองเป้าหมายยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของไทยในการรักษาสถานะและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย^๒ นอกจากนี้ การส่งเสริมนโยบายการทูตสาธารณะเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและมิตรภาพที่ยั่งยืนยังได้รับการกำหนดเป็นกลยุทธ์หนึ่งเพื่อเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ โดยผ่านการดำเนินการที่สำคัญ

^๑ United States Higher Education Act of 1965: Title VI – International Education Programs, Part A – International and Foreign Language Studies.

^๒ แผนยุทธศาสตร์ ๔ ปีกระทรวงการต่างประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖.

ได้แก่ (๑) การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยในกลุ่มที่มีบทบาทชี้้นำความคิดของสาธารณชน สหรัฐฯ ต่อไทย เช่น สถาบันวิชาการ Think tank และสื่อมวลชน และ (๒) การส่งเสริมความสัมพันธ์ระดับประชาชนและเยาวชน ผ่านการจัดตั้ง Thai clubs/Thai studies^๓ โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน เป็นกลไกหลักในการดำเนินการทูตสาธารณะเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ดังกล่าว ผ่านการปฏิสัมพันธ์และดำเนินโครงการหลัก ๆ ๒ โครงการ ได้แก่

๑) โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องมานับตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน เพื่อมุ่งเน้นส่งเสริมการจัดตั้งหลักสูตรการศึกษาและ/หรือการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทยในสถาบันการศึกษาชั้นนำของสหรัฐฯ และ

๒) โครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งดำเนินการระหว่างปี ๒๕๕๑-๒๕๕๔ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบัน Think tank หรือสถาบันศึกษาวิจัยในสหรัฐฯ ในการสร้างองค์ความรู้และความสนใจเกี่ยวกับประเทศไทย

การกำหนดกลยุทธ์และแนวทางหรือโครงการดำเนินการข้างต้นสะท้อนถึงความสำคัญของภาควิชาการของสหรัฐฯ ทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา (academic institutions) และสถาบัน Think tank ในกรอบความคิดของการดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะของไทยต่อสหรัฐฯ ทั้งนี้เนื่องจากภาควิชาการสหรัฐฯ มีความเข้มแข็ง และมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้นำทางความคิด (opinion leader) ที่มีผลต่อทัศนคติ/มุมมองของภาคส่วนอื่น ๆ ในสหรัฐฯ อีกทั้งมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่องกับหลายภาคส่วนในสังคมสหรัฐฯ ตั้งแต่ นักศึกษา นักวิชาการ/นักวิจัย ไปจนถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดและดำเนินนโยบายทั้งระดับสูงและระดับปฏิบัติในรัฐบาล รัฐสภา และธุรกิจเอกชน ตลอดจนองค์กรภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน โดยผ่านการช่องทางและกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอน การจัดอภิปราย/สัมมนา การให้การ (hearing) การให้สัมภาษณ์สื่อ หรือการนำเสนอบทความ บทวิเคราะห์และผลงานศึกษาวิจัย เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบัน Think tanks หลายแห่งในกรุงวอชิงตันยังมีความสัมพันธ์และเป็นที่รวมตัวของบุคคลที่เคยมีบทบาทสำคัญในรัฐบาลหรือรัฐสภาสหรัฐฯ หรือมีโอกาที่จะมีบทบาทในภาคส่วนดังกล่าวในอนาคตต่อไปด้วย เช่น นาย Kurt Campbell อดีต Assistant Secretary (A/S) of State for East Asian and Pacific Affairs เคยเป็นนักวิชาการประจำ Center for Strategic and International Studies (CSIS) และเป็นผู้จัดตั้ง Center for a New American Security เมื่อปี ๒๕๕๑ ซึ่งหลังจากพ้นตำแหน่ง A/S แล้ว ได้รับตำแหน่งเป็นประธานกรรมการของสถาบันดังกล่าว และนาย Jeffrey A. Bader ซึ่งเคยดำรงตำแหน่ง Senior Director for East Asian Affairs ใน National Security Council ระหว่างปี ๒๕๕๒ จนถึงเดือนเมษายน ๒๕๕๔ ก็ได้เข้าร่วมเป็นนักวิชาการอาวุโสของ Brookings Institution เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ภาควิชาการเป็นช่องทางที่สามารถช่วยขยายและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยไปในวงที่กว้างขึ้น

อย่างไรก็ดี การกำหนดแนวทางการดำเนินการทูตสาธารณะกับภาควิชาการสหรัฐฯ ในปัจจุบันประสบปัญหาท้าทายต่าง ๆ อาทิ (๑) การกำหนดทิศทางการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูตฯ อาทิ การปรับแนวทางการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาจากการส่งเสริมการตั้ง

^๓ แผนยุทธศาสตร์รายภูมิภาค ภูมิภาคอเมริกาเหนือ กระทรวงการต่างประเทศ จากเว็บไซต์ภายในกระทรวงการต่างประเทศ, ข้อมูลจาก www.mfa.go.th/mofa (๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๖).

หลักสูตรไทยศึกษาที่ครอบคลุมการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทยในมิติต่าง ๆ และการทำกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับประเทศไทย มาเป็นการให้งบประมาณสนับสนุนการเปิดวิชาภาษาไทย และการถูกต้องงบประมาณสำหรับโครงการเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกับสถาบัน Think tank (๒) การที่สถาบันการศึกษาที่สถานเอกอัครราชทูตฯ พยายามส่งเสริมสนับสนุนให้มีหลักสูตรหรือวิชาการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการสอนในลักษณะของหลักสูตรเฉพาะหรือไทยศึกษาและในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่งในสหรัฐฯ กำลังประสบปัญหาที่อาจทำให้ไม่สามารถเปิดสอนหรือไม่มีงบประมาณว่าจ้างอาจารย์ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการตัดลดงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐฯ ขณะที่ (๓) ในส่วนของสถาบัน Think tanks ก็เป็นที่สังเกตได้ว่า มีการจัดกิจกรรม อาทิ การอภิปราย/สัมมนาทางวิชาการ และการจัดบรรยายสรุป ที่จะช่วยยกระดับความสนใจเกี่ยวกับประเทศไทยน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรุงวอชิงตันซึ่งเป็นศูนย์รวมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของภาครัฐและเอกชน เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และเมียนมาร์ ทั้งนี้ โดยคำนึงว่า ประเทศไทยมีปัจจัยที่น่าจะทำให้อยู่ในสถานะที่จะได้รับความสนใจจากภาควิชาการสหรัฐฯ ไม่ว่าจะด้วยความพันธมิตรด้านความมั่นคงและเป็นมิตรที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ยาวนานที่สุดในเอเชีย รวมทั้งเป็นประเทศสมาชิกที่สำคัญของอาเซียนและตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ในการเข้าสู่อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ขณะที่สหรัฐฯ กำลังเดินหน้านโยบายปรับสมดุลสู่เอเชีย (Rebalance Asia) ต่อเนื่องจากที่ได้ประกาศเมื่อปี ๒๕๕๔ มุ่งเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับอาเซียน พัฒนาคือความสัมพันธ์กับเมียนมาร์และเพิ่มบทบาทในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง อีกทั้งในโอกาสที่นาย Barack Obama ประธานาธิบดีสหรัฐฯ เยือนประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๘-๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ทั้งสองฝ่ายก็ได้เห็นพ้องที่จะ “reinvigorate” ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างกันเพื่อให้บรรลุถึงศักยภาพทางด้านยุทธศาสตร์^๔

ด้วยเหตุนี้ จึงควรที่จะมีการศึกษาการดำเนินการ สถานการณ์ บริบทและปัจจัยที่เกี่ยวข้องว่าจะช่วยให้สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันสามารถมีการปฏิสัมพันธ์ ร่วมมือหรือให้การสนับสนุนแก่ภาควิชาการสหรัฐฯ เพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยและนำไปสู่การเพิ่มความสนใจและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไทยในภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาทบทวนแนวทางการดำเนินการทูตสาธารณะผ่านภาควิชาการสหรัฐฯ ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน โดยเฉพาะการปฏิสัมพันธ์และดำเนินโครงการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา และการส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบัน Think tank และนำเสนอข้อเสนอแนะและทางเลือกสำหรับการพิจารณาปรับปรุงแนวทางการดำเนินการสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ให้มีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ

^๔ Joint Press Statement between President Barack Obama and Prime Minister Yingluck Shinawatra วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ กรุงเทพฯ.

๑.๓ ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

รายงานการศึกษาฯ จะศึกษาการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันในฐานะหน่วยงานรัฐ ในการปฏิสัมพันธ์และการดำเนินโครงการความร่วมมือกับภาควิชาการของสหรัฐฯ ทั้งสถาบันการศึกษาและสถาบัน Think tank เพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ในกรอบของการดำเนินการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สำคัญของยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของกระทรวงการต่างประเทศในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ทั้งนี้ โดยค่านึงว่า ภาควิชาการเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคข้อมูลข่าวสาร มีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิด และเป็นช่องทางเผยแพร่ สะพานเชื่อมต่อหรือขยายความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ รวมทั้งมีส่วนกำหนดทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเทศไทย ไปยังภาคส่วนอื่น ๆ ในสหรัฐฯ ซึ่งรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ด้วย

ในการนี้ การศึกษาจะมีเนื้อหาครอบคลุมแนวคิดและการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันกับภาควิชาการสหรัฐฯ นับตั้งแต่การเริ่มต้นโครงการที่เกี่ยวข้องเมื่อปี ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน สถานการณ์ในปัจจุบันของการดำเนินการ สิ่งท้าทายและบริบทที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือโอกาส อาทิ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน นโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียของสหรัฐฯ และที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดจากฝ่ายไทยและสหรัฐฯ อาทิ สถานการณ์การเมืองภายใน งบประมาณ ที่เป็นข้อพิจารณาและส่งผลต่อการดำเนินการที่ผ่านมาและน่าจะส่งผลต่อการดำเนินการในระยะต่อไป

วิธีการดำเนินการศึกษาประกอบด้วยการศึกษาถึงการดำเนินการ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอของนักวิชาการและผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องที่มีการนำเสนอหรือพูดคุยกันในการสัมมนาและการประชุมที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างประสบการณ์และการดำเนินการของประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกและ/หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางประเทศ โดยรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อาทิ เอกสารของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ ตลอดจนบทความทางวิชาการและบทความที่วิเคราะห์ที่เกี่ยวข้อง และจะนำผลการศึกษาข้อมูลดังกล่าวมาประเมินและวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่จะเป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ต่อไป

๑.๔ ประโยชน์ของการศึกษา

รายงานการศึกษาฯ จะนำเสนอข้อเสนอแนะที่จะเป็นทางเลือกในการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยเพื่อสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทย ผ่านการปฏิสัมพันธ์และดำเนินโครงการกับภาควิชาการสหรัฐฯ ทั้งสถาบันการศึกษาและสถาบัน Think tank เพื่อที่จะช่วยให้สามารถนำไปในการปรับการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทย/กิจกรรมไทยศึกษาในสหรัฐฯ ที่จะมีประสิทธิผลมากขึ้น และเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป และตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศต่อไป

๑.๕ นิยามศัพท์

“การศึกษา” ที่ใช้ในรายงานการศึกษานี้ใช้ในความหมายกว้างที่หมายรวมถึงการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือปริญญาตรีขึ้นไป และกิจกรรมเชิงวิชาการและกิจกรรมที่ให้เนื้อหาสาระอื่น ๆ ที่จัดโดยสถาบันการศึกษาและสถาบัน Think tank อาทิ การทำวิจัย การเขียนและเผยแพร่บทความ การอภิปราย การเสวนา การสัมมนา การกล่าวสุนทรพจน์ และการจัดบรรยาย

“สถาบันวิชาการ” หมายรวมถึงสถาบันการศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัย และสถาบันที่ทำการศึกษาวิจัยและดำเนินกิจกรรมเชิงวิชาการหรือ Think tank

บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวทฤษฎี

รายงานการศึกษานี้ใช้แนวคิดหลัก ๆ ประกอบการดำเนินการศึกษา ดังนี้

๒.๑.๑ แนวความคิดเกี่ยวกับการทูตสาธารณะ (public diplomacy) ที่ได้มีการนิยามแบบกว้างไว้ว่าเป็นเรื่องของ “อิทธิพลของทัศนคติของสาธารณะต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ” และ “การดำเนินการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยรัฐบาลผ่านสื่อสาธารณะ และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่ใช่รัฐบาล (พรรคการเมือง บริษัท สมาคมการค้า สหภาพแรงงาน สถาบันการศึกษา องค์กรด้านศาสนา กลุ่มทางชาติพันธุ์ และอื่น ๆ รวมถึงบุคคลที่มีอิทธิพล) เพื่อวัตถุประสงค์ในการมีอิทธิพลต่อการเมืองและการกระทำของรัฐบาลอื่น ๆ”^๑ ซึ่งถือเป็นแนวทางหนึ่งในการใช้ “soft power” ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ทั้งนี้ โดยถือว่าการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประเทศในด้านต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหนึ่งของการทูตสาธารณะ

๒.๑.๒ ปัจจัยสำคัญในการดำเนินการทูตสาธารณะที่ได้ผลในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติ คือ ความน่าเชื่อถือ (credibility) ที่จะสามารถสร้างความสนใจ (attention) ให้แก่ข้อมูล ซึ่งการใช้แนวทางการสื่อสารผ่านบุคคลหรือองค์กรที่สาม (third party) ไปสู่ภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือ

๒.๑.๓ ภาควิชาการ กล่าวคือ สถาบันการศึกษาและสถาบัน Think tank อยู่ในสถานะที่จะเป็นบุคคลหรือองค์กรที่สามดังกล่าว เป็นผู้นำทางความคิด (Opinion Leader) และเป็นช่องทางเผยแพร่ สะพานเชื่อมต่อ และขยายความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ (Multiplier) รวมทั้งมีส่วนกำหนด (shape) ทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเทศไทย (Influencer) ไปยังภาคส่วนอื่น ๆ ผ่านกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม อันจะส่งผลต่อเนื่องสู่ความสนใจและการกระทำของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อประเทศไทยในที่สุด

๒.๑.๔ ทรัพยากรหรือทุน (resources/assets) ที่ประเทศไทยมีอยู่ สามารถนำมาใช้ในการดำเนินการทูตสาธารณะ โดยเฉพาะในการสร้างและขยายความสนใจให้มีการศึกษาเกี่ยวกับไทย ทั้งด้านประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนาและมานุษยวิทยา ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบัน ตลอดจนความสำคัญทางยุทธศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงรากฐานที่มีอยู่แล้วของการมีหลักสูตรไทยศึกษา/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในมหาวิทยาลัยชั้นนำจำนวนหนึ่งในสหรัฐฯ และความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและยาวนานระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ที่น่าจะมีส่วนให้หลายภาคส่วนในสหรัฐฯ มีความพร้อมที่จะให้ความสนใจแก่ไทยในระดับหนึ่ง

^๑ The Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy at the Fletcher School of Law and Diplomacy, <http://fletcher.tufts.edu/murrow/pd/definitions/html>. (09/06/2013).

๒.๑.๕ การพิจารณาแนวทางสำหรับการส่งเสริมการศึกษาไทยในสหรัฐฯ ควรพิจารณาถึงการประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนในการแข่งขัน (competitive position) ของไทย ทั้งในฐานะหัวข้อของการศึกษาและในฐานะประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกที่ต้องการได้รับความสนใจจากภาควิชาการสหรัฐฯ และหลายประเทศก็มีการดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประเทศตนในสถาบันการศึกษาและสร้างปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับสถาบัน Think tank

๒.๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทูตสาธารณะในภาพรวมเป็นเรื่องที่มีการศึกษาค่อนข้างกว้างขวาง และได้รับความสนใจมากขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ “soft power” หรือความสามารถในการวางกรอบสิ่งที่ผู้อื่นต้องการและให้ต้องการในสิ่งที่เราต้องการโดยไม่ใช้การข่มขู่^๒ ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับประเทศที่มีได้มีอิทธิพลมากในด้านกำลังทหารหรือขนาดทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สำหรับแนวทางหรือวิธีการดำเนินการทูตสาธารณะที่มีการกล่าวถึงมีอยู่หลากหลาย บทความวิชาการจำนวนมากเน้นความสำคัญของการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์และการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรม แต่ขณะเดียวกัน Kim Taehwan, Director of Public Diplomacy, Department of the Korea Foundation ได้แบ่งการทูตสาธารณะออกเป็น ๕ กลุ่มกว้าง ๆ บนพื้นฐานของทรัพยากรที่สามารถนำมาแปลงเป็น “soft power” เพื่อใช้ในทางการทูตในบทความศึกษากรณีของเกาหลีใต้ ได้แก่ (๑) ประสบการณ์ ค่านิยมและสถาบันด้านการเมืองและเศรษฐกิจ (๒) มรดกทางวัฒนธรรม (๓) ภาษาและวิชาความรู้ (๔) ทรัพยากรของภาคเอกชน และ (๕) ทรัพยากรด้านกีฬาและการท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากร (๑) และ (๓) สามารถนำมาใช้เพื่อดำเนินการทูตสาธารณะในลักษณะของการทูตที่เน้นความรู้หรือ knowledge diplomacy และการศึกษาหรือ Korean Studies Diplomacy ในกรณีของบทความดังกล่าว โดยเสนอว่า รัฐบาลเกาหลีใต้ควรให้ความสำคัญแก่การทูตที่เน้นความรู้มากขึ้นเพื่อเป็นทางเลือกแทนการทูตวัฒนธรรมที่อาจไม่ยั่งยืนในระยะยาว^๓ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการศึกษาและความรู้เกี่ยวกับมิติต่าง ๆ ของประเทศในฐานะเครื่องมือทางการทูต

ศาสตราจารย์ Joseph S. Nye, Jr. ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้ “soft power” และสิ่งท้าทายของการใช้พลังดังกล่าวผ่านการทูตสาธารณะในศตวรรษที่ ๒๑ ว่า แหล่งที่มาใหม่ของพลังอำนาจ ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องข้อมูลข่าวสาร (information) อีกต่อไป แต่คือ (๑) การทำให้เกิดความสนใจ (attention) ซึ่งส่งผลให้บทบาทของผู้ที่สามารถแยกแยะข้อมูลที่มีคุณค่าออกจากข้อมูลภูมิหลังทั่วไปได้มีความสำคัญเพิ่มขึ้น (๒) ความน่าเชื่อถือ (credibility) และชื่อเสียง (reputation) ซึ่งรัฐบาลต้องแข่งขันไม่เฉพาะกับรัฐบาลอื่นแต่กับภาคส่วนอื่น ๆ รวมถึงสื่อด้วย โดยข้อมูลที่มีลักษณะเป็นโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) อาจส่งผลสะท้อนกลับในเชิงลบ (counterproductive) เนื่องจากประชาชนเหนื่อยหน่ายกับข้อมูลลักษณะดังกล่าวและบางส่วนก็เคลือบแคลงใจต่อรัฐบาล ดังนั้น การ

^๒ Joseph S. Nye, Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2005), p. 5.

^๓ Taehwan Kim, ‘Paradigm Shift in Diplomacy: A Conceptual Model for Korea’s “New Public Diplomacy”’, *Korea Observer*, Vol. 43, No. 4 (Winter 2012), pp. 527-555.

ทูตสาธารณะจะต้องมีความลึกซึ้งแยกกายในการสื่อสารข้อมูลและมียุทธศาสตร์ รวมทั้ง (๓) จำเป็นต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาวกับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งในบางกรณี องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐเป็นช่องทางสื่อสารที่ได้รับความเชื่อถือมากกว่า^๔ ในกรณีนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติผ่านบุคคลหรือองค์กรที่สาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาควิชาการ โดยการส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับไทยในภาคส่วนดังกล่าวมากขึ้น จึงน่าที่จะเป็นแนวทางที่ได้ผลในการทำให้เกิดความสนใจเกี่ยวกับไทยอย่างน่าเชื่อถือและมีผลในระยะยาว

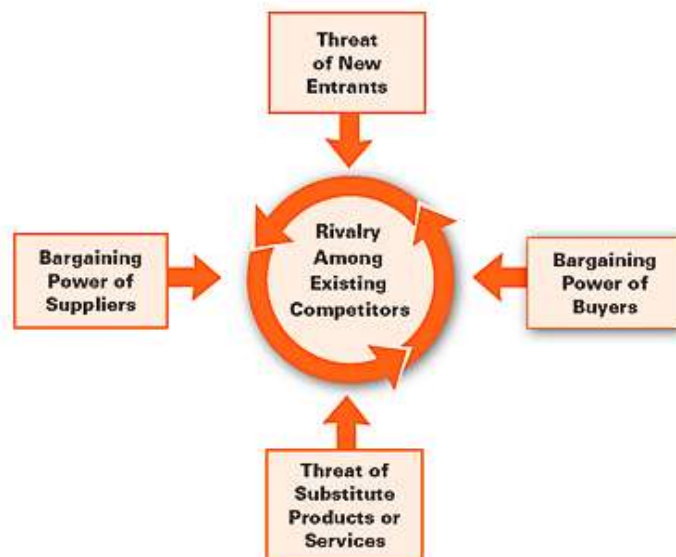
ในการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งท้าทาย บริบทและปัจจัยที่เป็นข้อพิจารณาหรือมีผลต่อการดำเนินการและผลสำเร็จของการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ นั้น สถาบัน Think tank ของสหรัฐฯ บางแห่ง อาทิ National Bureau of Asian Research (NBR) Heritage Foundation และ Congressional Research Service ได้จัดทำการศึกษาเกี่ยวกับสถานะและบริบทของความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในปัจจุบันไว้ในช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๖ ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์และความสนใจเกี่ยวกับประเทศไทยจากมุมมองของฝ่ายสหรัฐฯ ขณะที่ปัญหาท้าทายที่สถาบันการศึกษาในสหรัฐฯ ประสบและมีผลต่อการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย ได้มีการรวบรวมทำการศึกษาไว้โดย Henry Luce Foundation (HLF) ในกรอบของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา นอกจากนี้ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันก็ได้จัดการประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยในสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๗-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ที่นครชิคาโก และการสัมมนาเพื่อส่งเสริมหลักสูตรไทยศึกษาเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖ ที่กรุงวอชิงตัน เพื่อรวบรวมและแลกเปลี่ยนข้อมูล/ความคิดเห็น ประสพการณ์เกี่ยวกับการดำเนินหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาไทยและไทยศึกษาภายใต้โครงการส่งเสริมหลักสูตรไทยศึกษาในสหรัฐฯ ตามลำดับ โดยเชิญอาจารย์และผู้บริหารของมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบหลักสูตรภาษาไทยและหลักสูตรไทยศึกษาจากมหาวิทยาลัยที่สำคัญเข้าร่วม การประชุมสัมมนาทั้งสองครั้งดังกล่าว ตลอดจนการประชุมระหว่างผู้อำนวยการหลักสูตร/ศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาจัดโดย HLF ที่เมืองซานดิเอโก มลรัฐแคลิฟอร์เนีย เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๖ ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตฯ ได้รวบรวมจัดทำรายงานไว้ ได้มีการนำเสนอปัจจัยท้าทายต่อการศึกษาเกี่ยวกับไทยในมหาวิทยาลัยที่ถือเป็นศูนย์ด้านการศึกษาที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐฯ รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างความยั่งยืนให้แก่หลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และการปรับตัวของมหาวิทยาลัยเหล่านั้นท่ามกลางปัญหาข้อจำกัดด้านงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐฯ และแหล่งอื่น ๆ

ข้อมูลและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ข้างต้น ประกอบกับปัจจัยจากบริบททางด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทย พัฒนาการในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นโยบายของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาค และภาวะของการแข่งขันในการดึงความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ สามารถนำมาประเมินและวิเคราะห์เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน เทียบเคียงกับกรอบแนวคิดของนาย Michael E. Porter ที่กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน (Five Forces of Competitive Position) คือ การต่อสู้แข่งขันระหว่างผู้ขายที่มีอยู่แล้ว ปัจจัยของคู่แข่งรายใหม่ อำนาจการต่อรองของผู้ซื้อ อำนาจของผู้ขาย

^๔ Joseph S. Nye, Jr., 'Public Diplomacy in the 21st Century' (excerpted from Soft Power: The Means to Success in World Politics), *The Globalist*, May 10, 2004.

และปัจจัยสินค้า/บริการทดแทน^๕ ดังปรากฏตามแผนภูมิที่ ๑^๖ เพื่อพิจารณาหาแนวทางสำหรับการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ผ่านการปฏิสัมพันธ์และดำเนินโครงการความร่วมมือกับภาควิชาการสหรัฐฯ ต่อไป

The Five Forces That Shape Industry Competition

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดว่าด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ (Five Forces of Competitive Position) ของนาย Michael E. Porter

๒.๓ สรุปกรอบแนวคิด

รายงานการศึกษา พิจารณาการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยเป็นแนวทางหนึ่งของการทูตสาธารณะ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ มุมมองและทัศนคติในเชิงบวกต่อประเทศไทย ซึ่งจะช่วยเสริมกับการดำเนินการทางการทูตตามรูปแบบในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ อย่างสอดคล้องกับการดำเนินยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์และความสนใจให้มีการศึกษาเกี่ยวกับไทยในกลุ่มของภาควิชาการของสหรัฐฯ ในฐานะบุคคลที่สามที่จะเป็นสะพานเชื่อม ขยายผล และกำหนดทัศนคติ/มุมมองเกี่ยวกับประเทศไทยไปสู่กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นปัจจัยท้าทาย อุปสรรคหรือข้อจำกัด และปัจจัยสนับสนุนและโอกาสสำหรับการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ รวมถึงบริบทด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และนโยบายของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาค

^๕ Michael E. Porter, *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors* (New York, Free Press, 1980), pp. 3-4.

^๖ M. Porter, 'The Five Competitive Forces That Shape Strategy', *Harvard Business Review*, January 2008. ข้อมูลจาก <http://hbr.org/2008/01/the-five-competitive-forces-that-shape-strategy/ar/1>.

บทที่ ๓ ผลการศึกษา

๓.๑ การดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน

เมื่อคำนึงว่าการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทย โดยส่งเสริมนโยบายการทูตสาธารณะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะผลักดันยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศในการรักษาสถานะและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย การปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการของสหรัฐฯ จึงเป็นภารกิจหนึ่งของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน โดยนอกเหนือจากการพบปะแลกเปลี่ยนทัศนคติกับนักวิชาการสหรัฐฯ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ยังมีการดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับไทยในหมู่ภาควิชาการสหรัฐฯ ภายใต้ ๒ โครงการหลัก ได้แก่

๓.๑.๑ โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies)

๓.๑.๑.๑ ความเป็นมา

สถานเอกอัครราชทูตฯ เริ่มดำเนินโครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นนำในสหรัฐฯ เมื่อปี ๒๕๔๘ ซึ่งสะท้อนการตระหนักถึงบทบาทสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทยในฐานะเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับสหรัฐฯ โดยเห็นว่า การศึกษาเกี่ยวกับไทยในกรุงวอชิงตัน ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสหรัฐฯ และมีกิจกรรมทางวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงกับบุคคลในรัฐบาล รัฐสภาและภาคเอกชนยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร อาทิ จำนวนอาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย นักวิชาการและนักวิจัยที่สนใจเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้มหาวิทยาลัยในกรุงวอชิงตัน อาทิ Georgetown University, American University, Johns Hopkins University จำเป็นต้องแบ่งปันและใช้ทรัพยากรดังกล่าวร่วมกัน ดังนั้น การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะช่วยสร้างและพัฒนาบุคลากรในสาขาวิชาดังกล่าวให้เพิ่มมากขึ้นได้ ขณะเดียวกัน สถานการณ์ระหว่างประเทศที่ทำให้สหรัฐฯ ในขณะนั้นเน้นความสำคัญของประเด็นเรื่องความมั่นคง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อต้านการก่อการร้าย และการขยายอิทธิพลของจีน ก็ทำให้ความสนใจเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงไทย ลดลงอย่างมากในเชิงเปรียบเทียบ โดยเฉพาะความสนใจของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐสภา ซึ่งการสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทยที่มีองค์ประกอบของการจัดสัมมนาที่ดึงภาคส่วนเหล่านี้เข้าร่วม จึงจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทย และมีผลในการโน้มน้าวให้เกิดการสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในการนี้ สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้ตกลงกับ School of Foreign Service ของ Georgetown University เพื่อสร้างหลักสูตรไทยศึกษา (Thai Studies Program) ขึ้นในภาควิชา Asian Studies โดยให้งบประมาณสนับสนุนปีแรก ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท และได้ให้ต่อเนื่องอีก ๓ ปี โดยกิจกรรมหลัก ๆ ตามที่ระบุในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding) ระหว่างสถานเอกอัครราชทูตฯ กับมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย

๑) การเปิดสอนวิชาเกี่ยวกับประเทศไทยและวิชาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยใช้ประเทศไทยเป็นกรณีศึกษา

๒) การจัดการสัมมนาเชิงนโยบาย การเสวนาโต๊ะกลม และการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ รวมถึงการตีพิมพ์ผลการประชุมฯ

๓) การเชิญนักวิชาการจากประเทศไทยไปทำการศึกษาวิจัยที่มหาวิทยาลัยในลักษณะ Visiting Thai scholar เป็นเวลา ๒ เดือน

ต่อมา เมื่อปี ๒๕๕๐ สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้เริ่มขยายการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาไปยังมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในสหรัฐฯ อาทิ University of Michigan, University of Wisconsin – Madison, University of Maryland – College Park, University of North Carolina – Chapel Hill, University of California – Los Angeles, Northern Illinois University และ Harvard University จนถึงปัจจุบันมีจำนวนมหาวิทยาลัยที่ได้รับการสนับสนุนผ่านโครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ๙ แห่ง และนับตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ จนถึงปี ๒๕๕๖ รวม ๙ ปี สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้จัดสรรและมีแผนที่จะจัดสรรงบประมาณในโครงการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาเพื่อการสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทย ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรมการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับไทยและความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ เป็นเงินประมาณ ๕๗.๕ ล้านบาท ซึ่งขณะที่เมื่อปี ๒๕๔๘ และ ๒๕๔๙ ประเภทของงบประมาณที่ใช้คือ งบภารกิจเชิงรุกและงบสันติไมตรีไทย-สหรัฐฯ ตามลำดับ การเปลี่ยนมาใช้งบประมาณภารกิจทีมประเทศไทยในปีต่อ ๆ มา สะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะดำเนินการสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทยผ่านสถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ อย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ รายละเอียดของการดำเนินโครงการฯ ปรากฏตามภาคผนวก ก.

๓.๑.๑.๒ สถานะปัจจุบัน

จากการศึกษาการให้การสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาของสถานเอกอัครราชทูตฯ หลังจากช่วงปี ๒๕๔๘ และเอกสารรายงานผลการดำเนินการของมหาวิทยาลัยที่ได้รับการสนับสนุนภายใต้โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา สะท้อนให้เห็นแนวทางหลัก ๆ และการปรับและเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

๑) ข้อเสนอของมหาวิทยาลัยที่สถานเอกอัครราชทูตฯ พิจารณาให้การสนับสนุนเน้นการศึกษาเกี่ยวกับไทยในภาพกว้าง คือไทยศึกษา หรือการเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยเข้าไปในการเรียนการสอนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ตัวอย่างเช่น Georgetown University มีการเปิดสอนวิชาเกี่ยวกับไทยโดยเฉพาะคือ An Introduction to Thailand และวิชาที่มีไทยเป็นกรณีศึกษา อาทิ Democracy and Human Rights in Southeast Asia, International Relations of Southeast Asia และ Security Problems in Southeast Asia และ University of North Carolina – Chapel Hill มีการเปิดสอนวิชา Comparative Southeast Asian Economic Systems, Introduction to the Arts of South and Southeast Asia และ Muslim Histories and Identities in South and Southeast Asia ซึ่งเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับไทยเข้าไปในการเรียนการสอน ทั้งนี้ มีเพียงกรณีของ University of California – Los Angeles ที่เน้นการสอนภาษาไทย โดยงบประมาณที่สนับสนุนส่วนใหญ่นำไปใช้เป็นค่าจ้างอาจารย์ และกรณีของ Harvard University ที่

เริ่มต้นดำเนินการเพื่อจัดตั้งหลักสูตรไทยศึกษาจากการเปิดสอนภาษาไทย แต่ได้เสนอแผนงานที่จะขยายหลักสูตรต่อไปในอนาคต

๒) การให้การสนับสนุนงบประมาณมีทั้งเพื่อ (๑) จัดตั้งหลักสูตรไทยศึกษาเพื่อให้มีการศึกษาเกี่ยวกับไทยในมหาวิทยาลัยที่ไม่เคยมีวิชาศึกษาที่เกี่ยวกับประเทศไทยหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นการเฉพาะอย่างชัดเจนมาก่อน ได้แก่ Georgetown University และ Harvard University รวมถึง University of Maryland ซึ่งเป็นแห่งเดียวที่เน้นสาขาบริหารธุรกิจ ขณะที่มหาวิทยาลัยอื่น ๆ เน้นด้านการต่างประเทศ สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ และ (๒) เสริมสร้างการศึกษาที่เกี่ยวกับประเทศไทยหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรในสาขาดังกล่าวอยู่แล้ว ซึ่งถือเป็นส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยที่ได้รับการสนับสนุน อาทิ University of Wisconsin – Madison, University of Michigan, Northern Illinois University และ University of California – Los Angeles

๓) การดำเนินการของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีการผนวกกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการเปิดวิชาที่สอนเกี่ยวกับไทย อาทิ การจัดสัมมนา อภิปรายและ/หรือประชุมวิชาการเกี่ยวกับไทย และการรับนักวิชาการหรือนักวิจัยจากไทยไปทำการศึกษาวิจัยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาทิ Georgetown University ได้ร่วมกับภาคเอกชนสหรัฐฯ จัด Luncheon Seminar หัวข้อ Thailand: Update and Issues in U.S.-Thailand Relations เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๔๙ ที่ตึก Dirksen Senate Office Building โดยศาสตราจารย์ David Steinberg ซึ่งขณะนั้นเป็น Director of Asian Studies ของ Georgetown University เป็นผู้กล่าวเปิด และมีผู้อภิปรายรวมถึงนักวิชาการที่สนใจเกี่ยวกับประเทศไทย อดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทย และผู้แทนจาก U.S.-ASEAN Business Council เข้าร่วม

๔) การให้งบประมาณสนับสนุนมีกำหนดกรอบเวลา ส่วนใหญ่อยู่ที่ ๓ ปี โดยมีทั้งที่สนับสนุนปีต่อปีต่อเนื่องกัน ๓ ปี อาทิ University of Michigan และ ให้ครั้งเดียวสำหรับการดำเนินการ ๓ ปี ได้แก่ University of Wisconsin – Madison แต่ก็มีกรณียกเว้น คือ Georgetown University ที่ได้รับ ๔ ปี (๒๕๔๘-๒๕๕๑) และ University of North Carolina – Chapel Hill ที่ได้รับ ๑ ปี

ในช่วง ๘ ปีนับแต่เริ่มโครงการฯ มีการปรับเปลี่ยนในการดำเนินโครงการฯ ที่มีนัยสำคัญ ๒ ประการ คือ (๑) การปรับลดงบประมาณที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้รับอนุมัติโดยรวมสำหรับโครงการฯ และจำนวนงบประมาณที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ให้แก่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง จากประมาณ ๑-๓.๕ ล้านบาท เป็นประมาณ ๓-๘.๕ แสนบาท และ (๒) แนวทางในช่วงปีงบประมาณ ๒๕๕๕ และโดยเฉพาะในปี ๒๕๕๖ ได้หันมาเน้นการสนับสนุนการเปิดชั้นเรียนสอนภาษาไทยเป็นหลัก มากกว่าการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในภาพรวม ทั้งนี้ ก่อนหน้านั้น University of California – Los Angeles เป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่ขอและได้รับการสนับสนุนที่เน้นการสอนภาษาไทยนับตั้งแต่ปี ๒๕๕๒

๓.๑.๒ โครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๓.๑.๒.๑ ความเป็นมา

สถานเอกอัครราชทูตฯ เริ่มดำเนินโครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อปีงบประมาณ ๒๕๕๒ โดยเล็งเห็นว่า ความร่วมมือของสหรัฐฯ ต่อไทยลดน้อยลง และความสนใจในด้านการวิจัยนโยบายเกี่ยวกับเอเชียมุ่งเน้นไปที่เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ มากกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้^๑

การดำเนินโครงการศึกษาและวิจัยฯ ในชั้นเริ่มแรกมุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในกรอบวิชาการ และเป็นช่องทางในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยผ่านผลงานด้านการศึกษาและการวิจัย การจัดสัมมนา หรือการพูดเสอนนโยบายต่อภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนของสถาบันวิชาการที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลทางความคิดของสหรัฐฯ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดตั้งและพัฒนาสถาบันวิชาการในประเทศไทย โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ของสหรัฐฯ รวมทั้งกำหนดสถานะของประเทศไทยในสายตาสหรัฐฯ ให้เป็นสังคมแห่งความรู้และมีบทบาทนำในด้านความคิดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้ทำบันทึกความเข้าใจร่วมมือกับ Center for Strategic and International Studies (CSIS) ซึ่งเป็นสถาบัน Think tank ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อรัฐบาลและรัฐสภาสหรัฐฯ และมี Southeast Asia Program อยู่แล้ว ทั้งนี้ โดยกิจกรรมที่ CSIS ดำเนินการครอบคลุมการทำวิจัยและสร้างความรับรู้เกี่ยวกับประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์สหรัฐฯ-อาเซียน โดยการจัดการประชุมสัมมนาในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การเชิญบุคคลระดับสูงของไทยและสหรัฐฯ กล่าวสุนทรพจน์ทั้งแบบเปิดต่อสาธารณะและแบบไม่เป็นการแบบกลุ่มเล็ก และการจัดทำบทความที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยเผยแพร่ในวารสารข่าวอิเล็กทรอนิกส์และเผยแพร่ทางเว็บไซต์ Facebook และ Twitter ของ CSIS

๓.๑.๒.๒ สถานะปัจจุบัน

ภายหลังร่วมมือกับ CSIS ได้ ๒ ปี สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้ขอปรับวิธีการดำเนินโครงการฯ สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๕๔ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับความต้องการด้านการศึกษาวิจัย โดยคำนึงถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่ต้องการการฟื้นตัว รวมถึงการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งน่าจะเปิดโอกาสให้เอกชนไทยที่มีศักยภาพเข้าไปลงทุน และภาครัฐก็น่าที่จะช่วยสนับสนุนการหาช่องทางและโอกาสและจัดทำฐานข้อมูลขณะเดียวกัน การมี presence ของภาคเอกชนไทยในสหรัฐฯ จะช่วยเพิ่มน้ำหนักและความสำคัญของไทย และส่งเสริมสถานะของไทยในฐานะหุ้นส่วนและผู้มีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจสหรัฐฯ ในการดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ด้วย ในการนี้ สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้ให้ Robert H. Smith School of Business, University of Maryland – College Park ซึ่งเคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถานเอกอัครราชทูตฯ ภายใต้โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา ทำการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับช่องทางและโอกาสในการลงทุนในสหรัฐฯ อย่างมียุทธศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริม

^๑ บทสัมภาษณ์พิเศษ นายทรงศักดิ์ สายเชื้อ รองอธิบดีกรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ เรื่อง “Think Tank จะเป็นเครื่องมือนำเสนอความคิดให้ส่วนราชการ” เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๔ เผยแพร่ในเว็บไซต์ Siam Intelligence, ข้อมูลจาก www.siamintelligence.com.

ความสัมพันธ์ทวิภาคีด้านการค้าการลงทุน โดยเฉพาะในสาขาที่มีศักยภาพและมูลค่าเพิ่มสำหรับนักลงทุนไทย รวมถึงสาขาที่เปิดโอกาสในการต่อยอดถ่ายทอดเทคโนโลยีกลับสู่ประเทศไทยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ภายใต้หัวข้อ Multiplying Strategic Thai Investments in the U.S. (สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้จัดประชุมและสัมมนาเพื่อนำเสนอรายงานผลการศึกษานี้แก่หน่วยงานและภาคเอกชนที่กรุงเทพฯ เมื่อ ๑๑ และ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๖ โดยใช้งบประมาณจากอีกโครงการ คือ โครงการส่งเสริมโอกาสการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจไทย-สหรัฐฯ)

โครงการการศึกษาและวิจัยฯ ยุติลงเมื่อปีงบประมาณ ๒๕๕๕ และ ๒๕๕๖ เนื่องจากสถานเอกอัครราชทูตฯ ไม่ได้รับอนุมัติค่าของงบประมาณ ดังรายละเอียดการดำเนินโครงการฯ ปรากฏตามภาคผนวก ข.

๓.๒ สถานการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้อง

๓.๒.๑ สถานะของการศึกษาเกี่ยวกับไทยในมหาวิทยาลัยสหรัฐฯ

๓.๒.๑.๑ กิจกรรมไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ให้การสนับสนุนในช่วงที่ผ่านมา มีทั้งกรณีที่สามารถดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมความสนใจและสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง และกรณีที่หลักสูตรไทยศึกษาและกิจกรรมเกี่ยวกับไทยปิดตัวลง หลังจากทีสถานเอกอัครราชทูตฯ ยุติให้งบประมาณ ตัวอย่างเช่น

๑) University of Michigan สามารถพัฒนาหลักสูตรไทยศึกษาได้ต่อเนื่อง โดยได้นำงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนภายใต้โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษาติดต่อกัน ๓ ปีจัดตั้งเป็น Thai Studies Fund ในลักษณะ endowment และนำรายได้จากกองทุนดังกล่าวมาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม อาทิ การให้ทุนนักศึกษามหาวิทยาลัยเรียนหรือฝึกงานในประเทศไทย การให้ทุนนักวิชาการของมหาวิทยาลัยในการทำวิจัยในประเทศไทย การสนับสนุนนักวิชาการจากประเทศไทยไปประจำที่มหาวิทยาลัยฯ ระยะเวลาสั้น การจัดกิจกรรมวัฒนธรรม การจัดบรรยายพิเศษ และการจัดสัมมนา/อภิปราย ซึ่งเป็นการเสริมกับงบประมาณที่ Center for Southeast Asian Studies ได้รับจากมหาวิทยาลัยฯ สำหรับการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทยและภาษาไทย ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองทุนดังกล่าวยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องคือ เงินสนับสนุนที่ระดมได้จากศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยฯ ในประเทศไทย

๒) Georgetown University ซึ่งได้รับการสนับสนุนต่อเนื่อง ๔ ปี มีการจัดตั้ง Thai Studies Program ขึ้นมา โดยมี Dr. Catharin Dalpino เป็นผู้อำนวยการโครงการสามารถดำเนินโครงการไทยศึกษาต่อได้ด้วยตนเองอีก ๑ ปีหลังจากนั้นโดยการบริหารวงเงินที่เหลืออยู่จากการสนับสนุนจากสถานเอกอัครราชทูตฯ รวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๒.๕ ล้านบาท แต่ก็ปิดตัวลงในที่สุด ปัจจัยหนึ่งนอกเหนือจากการขาดงบประมาณสนับสนุนน่าจะ ได้แก่ ความสนใจของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยฯ ซึ่งให้การสนับสนุนการจัดตั้งโครงการไทยศึกษาเนื่องจากมีเงินสนับสนุนจากภายนอก แต่ด้วยมีนักศึกษาสนใจเรียนไม่มากนัก หากเทียบกับหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับประเทศอื่น เช่น เกาหลีใต้และจีน ที่นอกจากความน่าสนใจในเชิงนโยบายแล้ว ยังมีนักศึกษาเชื้อชาติดังกล่าวที่เติบโตในสหรัฐฯ เข้ามาเรียนเนื่องจากสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศตนด้วย เมื่อสถาน

เอกอัครราชทูตฯ ยุติการสนับสนุน ก็ต้องปิดตัวลง^๒ ทั้งนี้ ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยฯ ยังมีวิชาที่เปิดสอนเกี่ยวกับประเทศไทยอยู่บ้างภายใต้วิชา Asian Security from the Bottom Up, Democracy & Reform in Southeast Asia, The Association of Southeast Asian Nations (ASEAN): Past and Present, U.S.-Southeast Asian Relations in the Post ๙/๑๑ World และ Economic Development in Southeast Asia

๓) Harvard University ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตฯ ให้การสนับสนุนเพื่อจัดตั้ง Thai Studies Program เมื่อปี ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๕ ได้เริ่มดำเนินการด้วยการสอนภาษาไทยและจัดกิจกรรม อาทิ การเชิญบุคคลและนักวิชาการบรรยายพิเศษ โดยมีแผนงานที่จะระดมเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ อาทิ ศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยฯ ในประเทศไทย เพื่อตั้งเป็นกองทุนให้ไทยศึกษาสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม สถานะของไทยศึกษาที่มหาวิทยาลัยฯ ยังไม่มีความชัดเจนนัก และการสอนภาษาไทยยังมีอุปสรรคในเรื่องอาจารย์ผู้สอนซึ่งปัจจุบันเป็นนักศึกษาปริญญาเอกมีสถานะเป็น Teaching fellow ที่มีข้อจำกัดตามระเบียบของมหาวิทยาลัยฯ เกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงและนักศึกษาที่สามารถสอนได้ ทำให้ไม่สามารถรับนักศึกษาที่สนใจเรียนภาษาไทยเข้าเรียนได้ทั้งหมด ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูตฯ ไม่ได้จัดสรรงบประมาณให้แก่ Harvard University ในปี ๒๕๕๖ โดยกระทรวงการต่างประเทศจะเป็นฝ่ายหางบประมาณให้

๓.๒.๑.๒ สำหรับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ให้การสนับสนุนครบตามกรอบเวลาแล้ว ยังคงมีการสอนเกี่ยวกับประเทศไทยต่อไป และส่วนใหญ่ ยกเว้น University of Maryland – College Park เป็นมหาวิทยาลัยที่มีศูนย์ศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และมีสถานะเป็น National Resource Center (NRC)^๓ โดยมีหลักสูตรและวิชา รวมถึงอาจารย์ที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับไทย และสามารถทำโครงการเสนอขอทุนสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการของรัฐบาลกลางสหรัฐฯ และเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ (state university) ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวนหนึ่งจากรัฐบาลสหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยของสหรัฐฯ ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทยหลายแห่งประสบปัญหาด้านงบประมาณ และมหาวิทยาลัยบางแห่งกลับมามีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากสถานเอกอัครราชทูตฯ อีก อาทิ

๑) Northern Illinois University เมื่อปี ๒๕๕๔ ได้ส่งคำขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ๙๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อเสริมกับเงินที่มหาวิทยาลัยฯ ได้สะสมไว้จากงบประมาณที่เคยได้รับและจัดตั้งเป็นกองทุน Thai Teaching and Research Fund ในการดำเนินกิจกรรมไทยศึกษา อาทิ การจัดประชุมวิชาการเกี่ยวกับไทยศึกษา การให้ทุนแก่อาจารย์และนักศึกษาเพื่อทำการวิจัยและฝึกอบรมในประเทศไทย การจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรม การจัดตั้งรางวัลผลงานวิจัยดีเด่น

^๒ ข้อมูลจากการสนทนากับ Dr. Catharin Dalpino ที่กรุงวอชิงตัน เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๖

^๓ ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดเป็น National Resource Center (NRC) สำหรับการศึกษเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามกฎหมาย Higher Education Act of 1965 ๘ แห่ง ได้แก่ Cornell University, Northern Illinois University, Ohio University, University of California – Berkeley กับ University of California – Los Angeles (Consortium for Southeast Asian Studies), University of Hawaii – Manoa, University of Michigan – Ann Arbor, University of Washington และ University of Wisconsin – Madison

ด้านไทยศึกษาสำหรับนักศึกษา การสนับสนุนการเพิ่มหนังสือและสื่อเกี่ยวกับไทยในห้องสมุด และกิจกรรมกระตุ้นความสนใจเกี่ยวกับไทยศึกษา

๒) University of California – Los Angeles เมื่อปี ๒๕๕๔ ได้ส่งคำขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ๑.๕ ล้านบาทต่อปีเป็นระยะเวลา ๕ ปีเพื่อใช้สนับสนุนการสอนภาษาไทย ๓ ระดับ การให้ทุนการศึกษาและทุนวิจัยแก่นักศึกษา และการจัดกิจกรรมด้านวิชาการและวัฒนธรรม

๓) University of Wisconsin – Madison เมื่อปี ๒๕๕๕ ได้ส่งคำขอรับการสนับสนุนงบประมาณปีละ ๓ ล้านบาท ต่อเนื่องกัน ๓ ปี รวม ๙ ล้านบาทเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับไทยศึกษา เช่น การให้ทุนวิจัยแก่นักศึกษาด้านไทยศึกษา การเชิญนักวิชาการจากประเทศไทยมาประจำที่มหาวิทยาลัยฯ การจัดบรรยายพิเศษเกี่ยวกับประเทศไทย และการจ้างผู้ช่วยสอน เป็นต้น รวมทั้งเป็นเงินสบทบสำหรับตั้งกองทุน (endowment) ด้านไทยศึกษาที่มหาวิทยาลัยฯ มีแผนงานที่จะระดมเงินให้ได้ ๓๐ ล้านบาทต่อไป

๔) Robert H. Smith School of Business, University of Maryland – College Park เมื่อปี ๒๕๕๕ ได้ส่งคำขอสนับสนุนงบประมาณ ๙ ล้านบาท เพื่อเป็นเงินต้นสำหรับกองทุน Thai American Business Program (๔,๕๐๐,๐๐๐ บาท) การจัดประชุมวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจในประเทศไทย และกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย เช่น การแลกเปลี่ยนและทำวิจัยร่วมระหว่างอาจารย์ของ Robert H. Smith School กับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เป็นต้น

Henry Luce Foundation (HLF) ซึ่งเป็นมูลนิธิหนึ่งในสหรัฐฯ ที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มานับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ประเมินว่า วิชาที่น่าจะอยู่ในสถานะลำบากมากที่สุดคือ การสอนภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงภาษาไทย เนื่องจากในภาวะรัดเข็มขัด ผู้บริหารมหาวิทยาลัยอาจดำเนินการปิดสอนบางวิชาที่มีนักศึกษาจำนวนน้อย ซึ่งวิชาภาษาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าว และในระยะยาวมหาวิทยาลัยบางแห่งอาจไม่สามารถรักษาดำเนินงานอาจารย์สอนภาษาไว้ได้^๔ และการหารือกับอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการสัมมนาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยในสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ ๘-๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ก็ยืนยันสถานการณ์ที่ท้าทายดังกล่าว

๓.๒.๒ สถานะของความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับไทยของสถาบัน Think tank

ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา กิจกรรมของสถาบัน Think tank ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรุงวอชิงตัน ที่เกี่ยวกับประเทศไทยมีน้อยมาก และแม้ในกิจกรรมที่เกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่บทบาทของจีน และแม้เมื่อประธานาธิบดี Barack Obama ได้ประกาศนโยบายปรับสมดุล (Rebalance) สู่อเอเชียเมื่อปลายปี ๒๕๕๔ ซึ่งหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของนโยบายดังกล่าวคือ การเพิ่มความแข็งแกร่งของความสัมพันธ์กับพันธมิตรของสหรัฐฯ (ซึ่งไทยเป็นหนึ่งในห้าประเทศเอเชีย-แปซิฟิกที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ) และการให้ความสำคัญแก่กลไกระดับภูมิภาค โดยสหรัฐฯ ได้เข้าเป็นสมาชิก East Asia Summit (EAS) แต่ในระยะแรกนั้น การอภิปราย/สัมมนา

^๔ Mary S. Zurbuchen, *Review of the Southeast Asia Grants Program*. (New York: Henry Luce Foundation, December 2011 (Revised July 2012)), p. 14.

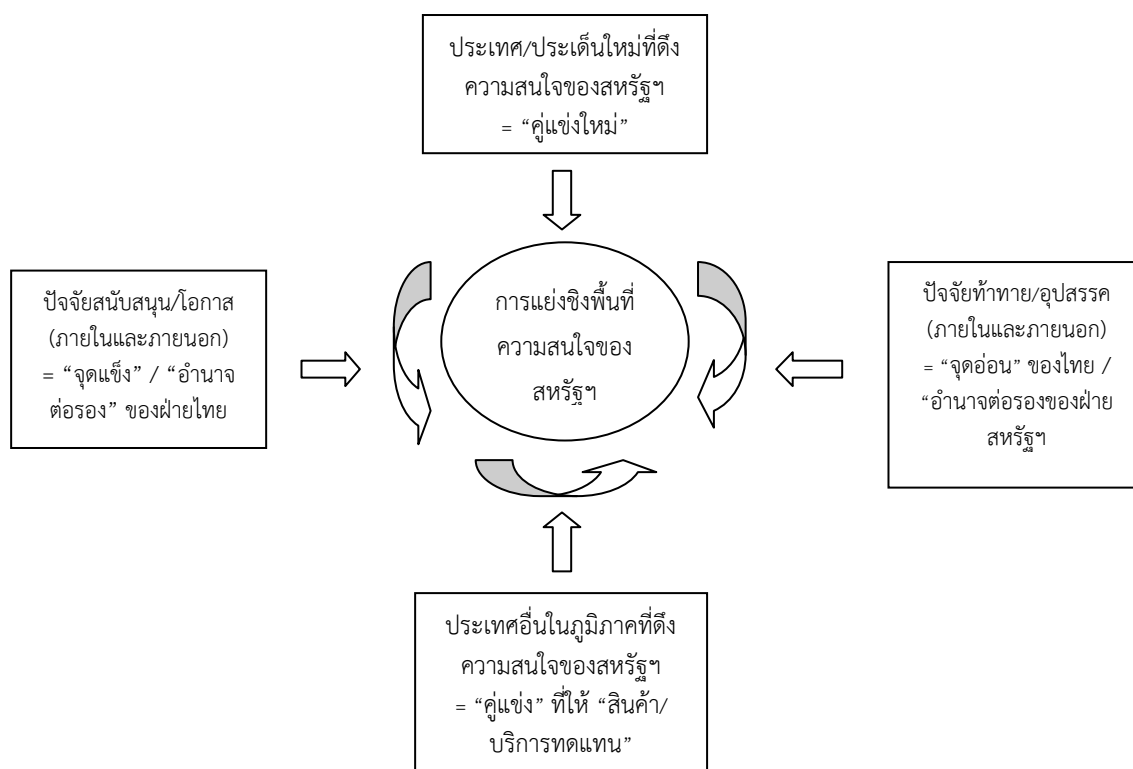
เกี่ยวกับนโยบายดังกล่าวก็ไม่ได้มีการถกเกี่ยวกับประเทศไทยหรือบทบาทของไทยมากนัก ขณะที่บางประเทศในอาเซียน อาทิ อินโดนีเซีย เวียดนามและสิงคโปร์ ได้รับความสนใจในฐานะประเทศที่มีบทบาทและเป็นหุ้นส่วนที่กำลังพัฒนาความร่วมมือที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ส่วนฟิลิปปินส์มักได้รับการกล่าวถึงในบริบทของปัญหาทะเลจีนใต้

ในช่วงกลางปี ๒๕๕๔ จนถึงกลางปี ๒๕๕๖ แม้ว่าสถาบัน Think tank ต่าง ๆ จะยังคงมีการเขียนเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศไทยในวารสารข่าวเป็นระยะ ๆ แต่ในแง่ของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีผู้แทนจากรัฐบาล รัฐสภา ภาคเอกชนและภาคประชาชนของสหรัฐฯ เข้าร่วม กล่าวได้ว่ามีน้อยมาก ตัวอย่างเช่น Asia Foundation จัดการอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์หลังการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๔ และจัดอภิปรายกลุ่มเล็กบ้างเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ยังไม่มีกิจกรรมที่สถานเอกอัครราชทูตฯ จัดร่วมกับสถาบัน Think tank หรือที่มีมีบุคคลระดับสูงจากประเทศไทยหรือเอกอัครราชทูตที่เป็นตัวแทนของภาครัฐไทยร่วมเป็นผู้อภิปรายในเวทีของสถาบัน Think tank ขณะที่สถาบันเช่น CSIS มีการจัดประชุมสัมมนาและเวทีกล่าวสุนทรพจน์ที่มีผู้แทนระดับสูงจากประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และจากสหรัฐฯ เข้าร่วม อาทิ Singapore Conference เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศ รัฐมนตรีการค้าและอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีศึกษาธิการเข้าร่วม การกล่าวสุนทรพจน์โดยรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศกัมพูชาเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๕ เกี่ยวกับการเป็นประธานอาเซียน และ Indonesia Conference เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖ โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศและรัฐมนตรีกลาโหมอินโดนีเซียเข้าร่วม นอกเหนือจากการประชุมสัมมนาอื่น ๆ อาทิ South China Sea Conference เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๔ วันที่ ๒๗-๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๕ และวันที่ ๕-๖ มิถุนายน ๒๕๕๖ และการสัมมนาเพื่อเปิดตัวรายงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์อาเซียน-สหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ ขณะที่ Heritage Foundation จัดการกล่าวสุนทรพจน์โดยรัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๕ และ U.S. Institute of Peace จัดการกล่าวสุนทรพจน์โดยนางออง ซาน ซู จี เมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๕ ซึ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่มีผู้แทนระดับสูงของสหรัฐฯ เข้าร่วมและดึงดูดความสนใจของภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ได้เป็นจำนวนมาก

๓.๓ การประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย

สถานะของการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยตามข้อ ๓.๒ สะท้อนว่า การใช้การทูตสาธารณะผ่านสถาบันวิชาการสหรัฐฯ ผ่านการปฏิสัมพันธ์และโครงการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ยังไม่ได้ประสิทธิผลที่ชัดเจน สม่าเสมอและต่อเนื่องนักในการสร้างความยั่งยืนของโครงการหรือหลักสูตรไทยศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ได้ให้การสนับสนุน การรักษาและขยายความสนใจของสถาบัน Think tank เกี่ยวกับไทย และการทำให้สถาบันวิชาการเหล่านี้เป็นสะพานเชื่อมและขยายความสนใจเกี่ยวกับไทยไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีบทบาทตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ของรัฐบาล รัฐสภาและภาคเอกชนตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ในกรณีนี้ การประเมินการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยที่ผ่านมาและในระยะต่อไปจำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัด ปัจจัยที่สนับสนุน

หรือเป็นโอกาส ตลอดจนการดำเนินการของประเทศอื่น ๆ ที่อาจดึงความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ ไปจากไทย ซึ่งสามารถเทียบเคียงปัจจัยเหล่านี้กับกรอบแนวคิดว่าด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ (Five Forces of Competitive Position) ของนาย Michael E. Porter ได้ตามแผนภูมิที่ ๒ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ การเทียบเคียงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยกับกรอบแนวคิดว่าด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ

๓.๔ ปัจจัยทำลาย อุปสรรคและข้อจำกัด

สิ่งทำลาย อุปสรรคหรือข้อจำกัดของการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย มีทั้งที่เป็นปัจจัยมาจากภายในของฝ่ายไทยและสถานเอกอัครราชทูตฯ ปัจจัยจากฝ่ายสหรัฐฯ และสถาบันวิชาการของสหรัฐฯ รวมทั้งสิ่งทำลายจากภายนอกอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่

๓.๔.๑ ฝ่ายไทยและสถานเอกอัครราชทูตฯ

๓.๔.๑.๑ ทิศทางและความต่อเนื่องของการดำเนินการ

แม้ว่าการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยในกลุ่มที่มีบทบาทชี้นำความคิดของสาธารณชนสหรัฐฯ ต่อไทย เช่น สถาบันวิชาการ Think tank จะเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการดำเนินยุทธศาสตร์ส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ แต่การที่สถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นผู้ตัดสินใจดำเนินการภายใต้กรอบงบประมาณที่ได้รับและตามยุทธศาสตร์ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบกว้าง โดยไม่ได้

การร่วมกันกำหนดกรอบหรือเกณฑ์สำหรับการพิจารณาร่วมกัน ทำให้การดำเนินโครงการขึ้นกับดุลพินิจของสถานเอกอัครราชทูตฯ ณ ขณะนั้น ๆ มีส่วนทำให้ขาดความต่อเนื่องของทิศทางที่ชัดเจน อีกทั้งไม่แน่ชัดว่าการดำเนินการ อาทิ การเลือกสนับสนุนมหาวิทยาลัยแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อพัฒนาหลักสูตรไทยศึกษาหรือเปิดสอนชั้นเรียนภาษาไทย ตรงตามยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของส่วนกลางหรือไม่ หรือการร่วมมือกับสถาบัน Think tank โดยการจัดกิจกรรมการอภิปรายเพื่อเพิ่ม visibility ของไทยอย่างต่อเนื่องจะได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลาง อาทิ ในเรื่องการเชิญผู้เชี่ยวชาญในระดับสูงหรือไม่ การขาดทิศทางที่ชัดเจนและความต่อเนื่องดังกล่าวไม่น่าจะนำไปสู่ผลลัพธ์ในระยะยาวในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้สถาบันวิชาการในสหรัฐฯ เป็นช่องทางส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและดำเนินการทูตสาธารณะของไทย

๓.๔.๑.๒ งบประมาณ

ขณะที่สถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นผู้เสนอโครงการเพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ การจัดสรรงบประมาณขึ้นกับการพิจารณาของส่วนกลาง ซึ่งที่ผ่านมา งบประมาณที่ได้รับเพื่อสนับสนุนโครงการกิจกรรมไทยศึกษามีจำกัด อาทิ ในปี ๒๕๕๖ มีอยู่ ๓ ล้านบาท ซึ่งโดยเปรียบเทียบแล้ว การจ้างบุคลากร อาทิ ตำแหน่งอาจารย์ระดับ instructor ๑ ตำแหน่งสำหรับการสอนภาษาไทยต่อ ๑ ปีการศึกษาจะต้องใช้เงินประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ บาท (สำหรับตำแหน่งชั่วคราวและไม่เต็มเวลา) แต่หากจะให้มีความหมายอยู่อย่างถาวรจะต้องใช้เงินต้นเพื่อตั้งกองทุน (endowment) ประมาณ ๓๐ ล้านบาทขึ้นไป ขณะที่ตำแหน่งอาจารย์ระดับ professorship ต้องใช้เงินประมาณ ๑.๖-๒ ล้านบาทต่อปีการศึกษา ส่วนข้อเสนอของมหาวิทยาลัยที่จะดำเนินโครงการไทยศึกษาในภาพรวมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ อาทิ การให้ทุนนักศึกษา การเชิญนักวิชาการจากไทยมาสอนและทำวิจัย การจัดบรรยายพิเศษ การจัดประชุมเกี่ยวกับไทยศึกษา การให้ทุนแก่นักศึกษามาเรียนในประเทศไทย การจัดหาหนังสือและสื่อสำหรับห้องสมุดและการจ้างผู้ช่วยสอน (ไม่รวมค่าจ้างอาจารย์) ต้องใช้เงินประมาณ ๓ ล้านบาทต่อปี ดังนั้น สถานเอกอัครราชทูตฯ จึงสามารถให้เงินสนับสนุนเฉพาะบางแห่งและบางส่วน ซึ่งทำให้แทนที่จะสามารถเน้นการศึกษาเกี่ยวกับไทยโดยรวม ต้องหันมาเน้นวิชาที่เห็นว่ามีความจำเป็นเร่งด่วน เช่น ภาษาไทย และช่วยเหลือได้แบบปีต่อปี โดยหากยุติการสนับสนุน ก็เสี่ยงที่วิชาดังกล่าวจะได้รับผลกระทบ

๓.๔.๑.๓ บริบทด้านการเมืองภายในของไทย

นักวิชาการในสหรัฐฯ มองว่า สถานการณ์การเมืองในประเทศไทย นับตั้งแต่ช่วงก่อนการรัฐประหารปี ๒๕๔๙ และความวุ่นวายทางการเมืองที่ตามมา เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กระทบต่อมุมมองของสหรัฐฯ ต่อไทย และขณะที่ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในด้านต่าง ๆ ยกเว้นมาตรการระงับความช่วยเหลือทางทหารที่สหรัฐฯ ระงับไประหว่างเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ จนถึงการเลือกตั้งทั่วไปของไทยเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๐ จะยังคงดำเนินต่อไป แต่ความสนใจของสหรัฐฯ ต่อไทยในฐานะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์มีลดน้อยลงหลายฝ่ายในสหรัฐฯ มีความกังวลเกี่ยวกับเสถียรภาพทางการเมืองในไทย แต่ก็ไม่ต้องการถูกดึงให้ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองไทย โดยนักวิเคราะห์หลายคนมองว่าไทย “preoccupied” กับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองซึ่งส่งผลให้บทบาทและอิทธิพลของไทยในภูมิภาค รวมถึงในอาเซียน ลด

น้อยลง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มองว่าไทยมีศักยภาพที่จะเป็นช่องทางส่งเสริม ผลักดันและปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาคได้ลดลง^๕

ขณะเดียวกัน สถานการณ์การเมืองภายในของไทยที่เริ่มมีความขัดแย้ง นับตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๔๘ เรื่อยมานั้น นอกจากจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่นและทัศนคติของต่างประเทศต่อไทยซึ่งทำให้ไทยต้องเพิ่มการดำเนินการเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ และการดำเนินการทูตสาธารณะเพื่อสนับสนุนมากยิ่งขึ้น (ซึ่งการดำเนินโครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสถานเอกอัครราชทูตฯ เพื่อเพิ่มความร่วมมือกับสถาบัน Think tank ก็เริ่มต้นขึ้นในช่วงนี้) แล้ว สถานการณ์ดังกล่าวรวมทั้งประเด็นละเอียดอ่อนที่ถูกผูกโยง อาทิ บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ ยังกลายเป็นจุดเด่นของความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ ในการศึกษา อภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับไทย แทนที่ประเด็นอื่น ๆ จนเป็นปัจจัยจำกัดการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ทั้งใน (๑) การปฏิสัมพันธ์และร่วมเวทีอภิปรายเกี่ยวกับประเทศไทยในภาพรวมโดยไม่ให้ประเด็นหลักมุ่งแต่เพียงเรื่องปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหรือเรื่องละเอียดอ่อน (๒) การหาบุคคลระดับสูงจากประเทศไทยที่เหมาะสมหรือพร้อมที่จะเป็นผู้บรรยายหรือร่วมอภิปรายในเวทีของสถาบัน Think tank และ (๓) การพิจารณาสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เนื่องจากแม้จะเป็นผู้ให้การสนับสนุน แต่ก็ต้องเคารพในอิสระทางด้านวิชาการ สถานเอกอัครราชทูตฯ ไม่สามารถที่จะกำหนดหรือควบคุมสาระสาระ ทิศทางการเรียนการสอน และการแสดงความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนหรือนักวิชาการได้

ตัวอย่างหนึ่งของผลกระทบจากสถานการณ์การเมืองภายในของไทย คือกรณีของ University of North Carolina – Chapel Hill ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถานเอกอัครราชทูตฯ จำนวน ๓.๕ ล้านบาทเมื่อปี ๒๕๕๑ เป็นปีแรก มหาวิทยาลัยฯ ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ครบถ้วนตามที่ตกลงไว้ใน (๑) พัฒนาริชาที่เกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (๒) สนับสนุนการแลกเปลี่ยนนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยในประเทศไทย (วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล) (๓) สนับสนุนการศึกษาวิจัยในประเทศไทยของอาจารย์ของมหาวิทยาลัยฯ (๔) เชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ไปประจำที่ Carolina Asia Center ๓ เดือน (๕) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับประเทศไทยโดยเชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ และประเทศไทยเข้าร่วม (๖) จัดหาหนังสือ สารคดีและภาพยนตร์ไทยสำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัย (๗) จัดทำวารสารข่าวเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ (๘) จัดงานเลี้ยงรับรองเพื่อเฉลิมฉลอง ๑๗๕ ปีความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ พร้อมจัดทำนิทรรศการภาพถ่ายและจัดฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับแผ่นดิน-จีน แต่ในปีต่อมา สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้ยุติการให้งบประมาณสนับสนุน ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากนาย Kevin Hewison, Director ของ Carolina Asia Center ในขณะนั้น (ย้ายไปทำงานที่ Murdoch University ในออสเตรเลียเมื่อกลางปี ๒๕๕๖) การตัดสินใจดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการแสดงความเห็นของนักวิชาการของมหาวิทยาลัยดังกล่าวที่สถาน

^๕ Emma Chanlett-Avery and Ben Dolven, *Thailand: Background and U.S. Relations* (Washington, D.C.: Congressional Research Service, June 2012), pp. 1-2.

เอกอัครราชทูตฯ มองว่าเป็นไปในเชิงลบต่อประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน^๒ ดังนั้น แม้ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการซึ่งสามารถทำได้โดยอิสระในสหรัฐฯ แต่อาจจะไม่เหมาะสมในบริบทของสังคมไทย ซึ่งทำให้สถานเอกอัครราชทูตฯ อยู่ในสถานะลำบากที่จะให้งบประมาณสนับสนุน

๓.๔.๒ สถาบันการศึกษาสหรัฐฯ

๓.๔.๒.๑ งบประมาณ

รายงานทบทวนโครงการให้ทุนสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของHLF บ่งชี้ว่างบประมาณที่ลดน้อยลงเป็นสิ่งท้าทายหลักของมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ปัจจุบันเป็นNRCs ทางด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา โดยนอกเหนือจากงบประมาณอุดหนุนที่ลดลงจากรัฐบาลสหรัฐฯแล้ว รัฐบาลกลางสหรัฐฯ ก็ตัดลดงบประมาณอุดหนุนด้วยเช่นกัน โดยเมื่อปีงบประมาณ ๒๕๕๔ กระทรวงศึกษาสหรัฐฯ ลดงบในการให้ทุนแก่ NRCs ลงร้อยละ ๔๐ และตัดลดงบประมาณสนับสนุนอื่น ๆ ลงร้อยละ ๔๗ ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การเดินทางและเข้าร่วมการประชุมสัมมนาในต่างประเทศของนักวิชาการสหรัฐฯ เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศที่เกี่ยวข้อง การให้ทุนสนับสนุนโครงการฝึกอบรม วิจัยและพัฒนาหลักสูตร และทุนสำหรับมหาวิทยาลัยที่จะให้แก่นักศึกษาปริญญาเอกที่จะทำวิจัยในประเทศอื่น ๆ ตลอดจนการจ้างบุคลากรฝ่ายสนับสนุนของ NRCs และในระยะต่อไป จะมีผลต่อการเรียนการสอนและตำแหน่งอาจารย์ได้ต่อไป อาทิ การปิดวิชา การเลิกจ้างอาจารย์สอนภาษา การเปลี่ยนตำแหน่งอาจารย์ด้านภาษาและวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่เกษียณไปเป็นตำแหน่งอาจารย์สาขาอื่น ทั้งนี้ งบประมาณที่ลดลงทำให้ภาควิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาต้องแข่งขันกับภาควิชาอื่น ๆ ทั้งหมดเพื่อให้ได้จัดสรรงบประมาณที่มีจำกัดของมหาวิทยาลัย และต้องชั่งน้ำหนักในการแบ่งงบประมาณที่ได้มาระหว่างวิชาเกี่ยวกับแต่ละประเทศด้วย อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยเอกชน เช่น Cornell University ได้รับผลกระทบน้อยกว่า

๓.๔.๒.๒ การปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับการเรียนการสอนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงเกี่ยวกับประเทศไทยได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในสถาบันวิชาการของสหรัฐฯ มหาวิทยาลัยหลายแห่งในสถาบันการศึกษาหลายแห่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในอินโดจีนในช่วงทศวรรษ ๑๙๖๐-๑๙๗๐ ที่สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคมากขึ้น และรัฐบาลสหรัฐฯ เองก็ให้การสนับสนุนโดยมุ่งหวังเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญของบุคลากรในสหรัฐฯ เกี่ยวกับภูมิภาค NRCs หลายแห่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐-๑๙๗๐ การศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐฯ ตาม National Defense Education Act of ๑๙๕๘ (ซึ่งต่อมาได้รับการแก้ไขโดย Higher Education Act of ๑๙๖๕) และจากมูลนิธิต่าง ๆ อาทิ Rockefeller Foundation, Ford Foundation และ Henry Luce Foundation อย่างไรก็ตาม ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวมเริ่มลดลงหลังสงครามเวียดนาม

^๒ ข้อคิดเห็นจากการสัมมนาเพื่อส่งเสริมหลักสูตรไทยศึกษาที่สถานเอกอัครราชทูตฯ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

นอกจากนี้ จากมุมมองด้านการทูตสาธารณะ รัฐบาลสหรัฐฯ เองก็ให้ความสำคัญไม่มากนักต่อการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของประชาชนสหรัฐฯ เกี่ยวกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งของการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนสหรัฐฯ กับประชาชนในประเทศอื่น ตามที่ระบุเป็นเป้าหมายขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นตาม United States Information and Educational Exchange Act ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยมุ่งเน้นเฉพาะการดำเนินการส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสหรัฐฯ ในต่างประเทศเป็นสำคัญ^๗

ปัจจุบัน ความสนใจเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงมีอยู่แต่ก็ถือว่ากำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ

๑) กลุ่มนักศึกษาที่สนใจเรียนเกี่ยวกับภูมิภาคมีลดลง และส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มของชาวเอเชีย-อเมริกันที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศที่มาของตนมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวโน้มที่พบในกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีมากกว่าปริญญาโทหรือเอกที่มักจะมีทิศทางความสนใจในสาขาวิชาที่จะเรียนที่ชัดเจนแล้ว นอกจากนี้ การที่นักศึกษาจะเลือกศึกษาวิชาใดและเกี่ยวกับประเทศใดก็มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับประโยชน์จากการศึกษาต่อโอกาสในการทำงานในอนาคตต่อไปด้วย

๒) อาจารย์ที่เชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดนักศึกษา เกษียณอายุ ทำให้จำเป็นต้องมีการพัฒนาอาจารย์รุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้เวลา และ

๓) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่มีท่าทีไม่ชัดเจนว่าจะสนับสนุนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในระยะยาวหรือไม่ซึ่งจะมีผลเกี่ยวข้องกับตำแหน่งอาจารย์และจัดหาเจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุน

๓.๔.๒.๓ รูปแบบของการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐฯ มีรูปแบบของการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบเดิมที่เป็นมาที่เน้นการสอนด้านภาษา มานุษยวิทยา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ แบบที่เน้นหัวข้อหลัก (thematic) เป็นแกน เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาของสังคมเมือง แล้วศึกษาแบบข้ามสาขาเพื่อเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ และแบบที่ยึดมุมมองทางด้านธุรกิจหรือยุทธศาสตร์และเน้นการศึกษาประเด็นการเมืองและเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงได้กับนโยบาย (policy relevant) ซึ่งต่างก็แข่งขันกันดึงดูดความสนใจของนักศึกษาที่ต้องการเรียนด้านการระหว่างประเทศและเงินทุนสนับสนุน ทั้งนี้ แต่ละมหาวิทยาลัยก็จำเป็นที่จะต้องคำนึงไม่เฉพาะแต่ในด้านการพัฒนาความโดดเด่นในด้านองค์ความรู้ แต่ต้องพิจารณาจุดแข็งของมหาวิทยาลัยเองและกลุ่มลูกค้าคือนักศึกษาที่จะสมัครเข้าเรียนด้วย ซึ่งปัจจัยนี้อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัยในกรุงวอชิงตันเพื่อสร้างหลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางการศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาคดังกล่าว และการสนับสนุนการจัดตั้งโครงการไทยศึกษาใน Georgetown University ของสถานเอกอัครราชทูตฯ ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากจุดเน้นหลักของสถาบันต่างๆ ในกรุงวอชิงตันอยู่ที่การเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มากกว่าภาษา สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์

^๗ Kathy R. Fitzpatrick, *U.S. Public Diplomacy's Neglected Domestic Mandate* (Los Angeles: Figueroa Press, 2010), pp. 5-6.

๓.๔.๓ บริบทสถานการณ์และการจัดลำดับความสำคัญด้านนโยบายของสหรัฐฯ

สถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจในสหรัฐฯ มีผลต่อความสนใจและการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ จากการสำรวจทัศนคติด้านนโยบายต่างประเทศของชาวสหรัฐฯ เมื่อปี ๒๕๕๒ พบว่า สาธารณชนอเมริกันทั่วไปมองเข้าสู่ภายในประเทศเมื่อมีการพูดถึงสถานการณ์ในโลก โดยเกือบร้อยละ ๕๐ ของชาวอเมริกันเห็นว่า สหรัฐฯ ควรสนใจเรื่องของตนเองเป็นหลัก และร้อยละ ๗๖ เห็นว่าสหรัฐฯ ไม่ควรคิดเรื่องระหว่างประเทศแต่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหาและสร้างความแข็งแกร่งและความเจริญภายในประเทศมากกว่า^{๕๕} ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐฯ ที่เริ่มเมื่อปี ๒๕๕๑ เป็นต้นมาที่ทำให้หลายฝ่ายในสหรัฐฯ ให้ความสนใจกับการแก้ไขปัญหาภายในประเทศ โดยเฉพาะปัญหาการว่างงานและมาตรการในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ปัญหาการขาดดุลงบประมาณของสหรัฐฯ ยังทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ จำเป็นต้องตัดงบประมาณของหน่วยงานต่าง ๆ ลง ซึ่งกระทบต่อเงินสนับสนุนที่ให้แก่สถาบันการศึกษาตามนัยข้อ ๓.๔.๒.๑ ข้างต้น

จุดเน้นของนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของสหรัฐฯ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง นักวิชาการสหรัฐฯ ให้ความเห็นว่า ความลึกซึ้งของพันธมิตรทางทหารระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ก็แผ่วลงด้วยภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น โดยเฉพาะภายหลังเหตุการณ์โจมตีสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ที่ทำให้ความสนใจของสหรัฐฯ ปรับเปลี่ยน มุ่งเน้นไปที่ทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย จนนำไปสู่การส่งกองกำลังเข้าไปในอัฟกานิสถานและอิรัก ความสนใจในการเพิ่มพูนความร่วมมือด้านการทหารและความมั่นคงของสหรัฐฯ เบนไปยังประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น อาทิ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม^{๕๖} ความสนใจต่อไทยที่ลดลงในภาครัฐย่อมกระทบให้ ความสนใจของสถาบัน Think tank ต่าง ๆ ที่จะศึกษาวิจัยหรือจัดกิจกรรมวิชาการเกี่ยวกับไทย และของบุคคลที่จะสนใจศึกษาเกี่ยวกับไทยในสถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ ให้ลดลงตามไปด้วย

๓.๕ ปัจจัยสนับสนุนและโอกาส

ปัจจัยที่จะสามารถเป็นแรงสนับสนุนหรือเป็นจุดแข็ง และเปิดโอกาสในการเพิ่มความสนใจและเอื้อต่อการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ในขณะนี้และในอนาคตต่อไปมีทั้งที่มาจากสถานะและพัฒนาการในประเทศไทย การปรับนโยบายของสหรัฐฯ และบริบทระหว่างประเทศ รวมทั้งพื้นฐานที่มีอยู่แล้วของการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ และความพร้อมของสถาบัน Think tank ที่จะทำการศึกษา อภิปราย หรือ “เล่น” เพื่อตอบสนองในเรื่องที่รัฐบาล รัฐสภาและภาคเอกชนสหรัฐฯ ให้ความสนใจ ที่สำคัญ ได้แก่

^{๕๕} Pew Research Center for the People & the Press, ‘U.S. Seen as Less Important, China as More Powerful: Isolationist Sentiment Surges to Four-Decade High’, December 3, 2009, ข้อมูลจาก <http://people-press.org/report/569/americas-place-in-the-world>.

^{๕๖} Emma Chanlett-Avery and Ben Dolven, *Thailand: Background and U.S. Relations* (Washington, D.C.: Congressional Research Service, June 2012), pp. 1-2.

๓.๕.๑ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับไทย

๓.๕.๑.๑ ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ กับความสัมพันธ์กับจีน

การที่ไทยมีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ที่ยาวนานและเป็นประเทศเอเชียประเทศแรกที่ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีและการค้ากับสหรัฐฯ เมื่อปี ๒๓๗๖ รวมทั้งมีสถานะเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ และสนับสนุนสหรัฐฯ ในหลายโอกาส อาทิ สงครามในเกาหลี เวียดนาม อัฟกานิสถานและอิรัก จนได้รับสถานะ Major Non-NATO Ally รวมทั้งความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน การแก้ไขปัญหาข้ามชาติ และอื่นๆ รวมทั้งค่านิยมที่ไทยพยายามส่งเสริมในด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ทำให้หลายฝ่ายในสหรัฐฯ มีมุมมองเชิงบวกต่อไทย^{๑๐} และเห็นโอกาสที่สหรัฐฯ จะร่วมมือกับไทยภายใต้นโยบายปรับสมดุลต่อเอเชียได้มากขึ้น

ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างไทยกับจีนก็เป็นสิ่งที่ทั้งภาครัฐและภาควิชาการในสหรัฐฯ ให้ความสนใจ บางฝ่ายในสหรัฐฯ มองว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงที่ผ่านมาหันเหียงออกห่างจากสหรัฐฯ ไปสู่จีนมากขึ้น ซึ่งก็ได้รับการตอกย้ำจากการสำรวจความเห็นของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของไทยที่พบว่า ประมาณร้อยละ ๗๐ เห็นว่าจีนเป็นหุ้นส่วนที่ดีกว่าสหรัฐฯ และผลสำรวจความเห็นโดย Gallup เมื่อปี ๒๕๕๐ พบว่าร้อยละ ๔๐ ของคนไทยที่สำรวจความเห็นคิดว่าจีนจะเป็นมหาอำนาจภายใน ๒ ทศวรรษข้างหน้า เมื่อเทียบกับร้อยละ ๒๐ ในกรณีของคนในเวียดนามและฟิลิปปินส์ และร้อยละ ๓๐ ในกรณีของคนในสิงคโปร์^{๑๑} แต่แม้จะมีมุมมองของความสงสัยดังกล่าวอยู่ในเชิงด้านยุทธศาสตร์ การที่ไทยมีความสัมพันธ์และความร่วมมือที่ใกล้ชิดและกว้างขวางกับทั้งสหรัฐฯ และจีนน่าจะทำให้ไทยอยู่ในสถานะที่แตกต่างจากประเทศอื่นในอาเซียนและสามารถเป็นตัวเชื่อมหรือมีบทบาทในการสร้างสมดุลในความสัมพันธ์และบทบาทของมหาอำนาจทั้งสองในภูมิภาคได้ ซึ่งรวมถึงในประเด็นที่สหรัฐฯ สนใจ เช่น ปัญหาในทะเลจีนใต้ ปัจจัยดังกล่าวจึงน่าที่จะเป็นช่องทางเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศและสร้างให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับไทย นโยบายของไทย และแนวทางที่สหรัฐฯ จะร่วมมือกับไทยมากขึ้นได้

๓.๕.๑.๒ พัฒนาการการเมืองและเศรษฐกิจไทย

การเลือกตั้งเมื่อปี ๒๕๕๔ และการได้มาซึ่งรัฐบาลที่ได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนอย่างกว้างขวางและมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแสดงถึงโอกาสของการมีเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย ทำให้รัฐบาลสหรัฐฯ กลับมาสนใจที่จะขยายความร่วมมือกับไทยทั้งในบริบททวิภาคีและภูมิภาคอีกครั้ง การเยือนไทยของบุคคลระดับสูงของสหรัฐฯ ในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๖-๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ เพื่อแสดงการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในช่วงสถานการณ์น้ำท่วม ของรัฐมนตรีกลาโหมสหรัฐฯ

^{๑๐} ข้อมติวุฒิสภาสหรัฐฯ ที่ S.Res. 77 ‘A resolution expressing the sense of Congress relating to the commemoration of the 180th anniversary of diplomatic relations between the United States and the Kingdom of Thailand’ ๙ เมษายน ๒๕๕๖

^{๑๑} Catharin E. Dalpino, *An Old Alliance for the New Century: Reinigorating the U.S.-Thailand Alliance*. (Washington, D.C.: The National Bureau of Asian Research, June 2012), p. 5.

เมื่อวันที่ ๑๕-๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้มี Joint Vision Statement for the Thai-U.S. Defense Alliance ที่ถือเป็นเอกสารที่กำหนดทิศทางความร่วมมือด้านกลาโหมระหว่างกันครั้งแรกนับจากการลงนามใน Thanat-Rusk Communique เมื่อปี ๒๕๐๕ และของประธานาธิบดีสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๘-๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เป็นการสะท้อนถึงความสำคัญที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญสัมพันธ์ในฐานะพันธมิตรกับไทย ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ยังได้กล่าวซ้ำในโอกาสต่าง ๆ ชำงต้นที่ย้ำถึงสถานะของไทยในมุมมองของสหรัฐฯ รวมทั้งว่าไทยจะมีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นในการสร้างความมั่นคงร่วมกัน (collective security) เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค และการปฏิสัมพันธ์กับไทยเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการดำเนินความร่วมมือของสหรัฐฯ กับมิตรประเทศและพันธมิตรในภูมิภาค^{๑๒}

พัฒนาการของประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเมืองไทยเป็นเรื่องหนึ่งที่นักวิชาการสหรัฐฯ สนใจศึกษา ซึ่งรวมถึงในช่วงที่ความขัดแย้งทางการเมืองไทยทวีความรุนแรงก่อนและหลังรัฐประหารเมื่อปี ๒๕๔๙ แม้ว่าการแสดงความเห็นในการอภิปรายหรือบทความของนักวิชาการสหรัฐฯ ที่เกี่ยวกับการเมืองไทยจะมีกล่าวถึงประเด็นที่ละเอียดอ่อนในบริบทของสังคมไทย อาทิ สถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เป็นโอกาสที่จะส่งเสริมให้การศึกษาและอภิปรายเป็นไปในเชิงวิชาการและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไทยอย่างสร้างสรรค์ได้เช่นกัน

นอกจากนี้ การที่เศรษฐกิจไทยโดยรวมเติบโตต่อเนื่องและค่อนข้างมีเสถียรภาพและยืดหยุ่นหลังจากการฟื้นตัวจากวิกฤตการเงินและเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ รวมทั้งไม่ได้รับผลกระทบมากนักจากความขัดแย้งทางการเมือง ยังทำให้ไทยเป็นที่สนใจของภาคเอกชนสหรัฐฯ ที่จะเข้ามาทำการค้าและลงทุน และน่าจะเป็นจุดแข็งที่จะเสริมพัฒนาการด้านการเมืองได้ด้วย

๓.๕.๒ การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

ศักยภาพของอาเซียนทำให้สหรัฐฯ ให้ความสำคัญแก่อาเซียนมากขึ้น ปัจจุบันอาเซียนเป็นตลาดส่งออกของสหรัฐฯ อันดับที่ ๔ เป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสหรัฐฯ มีการลงทุนในอาเซียนมากกว่าในจีน นอกจากนี้ ยังตั้งอยู่ในจตุรทิศศาสตร์ของเส้นทางการค้าและการเดินเรือ สหรัฐฯ มองว่า อาเซียนจะมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนด regional architecture ของภูมิภาคและการสร้างระบอบความสัมพันธ์ภายในภูมิภาคที่มีเสถียรภาพและเป็นธรรม บนพื้นฐานของระเบียบและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียในภูมิภาคสหรัฐฯ จึงมีผลประโยชน์ในความสำเร็จของอาเซียน^{๑๓} ^{๑๔} และการปฏิสัมพันธ์กับกลไกความร่วมมือระดับภูมิภาคคือ อาเซียนจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของนโยบายปรับสมดุลสู่เอเชีย

ในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียน ไทยมีปัจจัยพื้นฐานหลายอย่างที่น่าจะเพิ่มความสนใจของสหรัฐฯ ในบริบทของอาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งทาง

^{๑๒} Cheryl Pellerin, 'U.S., Thai Leaders Move Defense Alliance into 21st Century', American Forces Press Service, November 15, 2011, ข้อมูลจาก www.defense.gov/news/newsarticle.aspx?id=118550.

^{๑๓} Remarks by Hillary Rodham Clinton, Secretary of State at the U.S.-ASEAN Ministerial Meeting, Peace Palace, Phnom Penh, Cambodia, July 11, 2012.

^{๑๔} Remarks by Hillary Rodham Clinton, Secretary of State at the ASEAN Ministerial Meeting, Waldorf Astoria Hotel, New York City, September 27, 2012.

ภูมิศาสตร์ที่อยู่ในศูนย์กลางของภูมิภาค เป็นเศรษฐกิจใหญ่อันดับสองของอาเซียน มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีน และมีท่าทีสายกลางที่ทำให้สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างท่าทีของฝ่ายต่าง ๆ ทั้งนี้ นักวิชาการสหรัฐฯ เองก็เห็นว่า สหรัฐฯ ควรจะใช้ไทยเป็นช่องทางในการสร้างความสัมพันธ์กับอาเซียน และใช้ประโยชน์จากสถานะของไทยที่เป็นศูนย์กลางในภูมิภาค รวมถึงการที่สถานเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยเป็นสถานเอกอัครราชทูตที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของสหรัฐฯ และเป็นศูนย์ของหน่วยงานต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค เนื่องจากไทยจะสามารถกลับมามีบทบาทนำในอาเซียน ขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ก็ควรที่จะร่วมมือกับไทยในการส่งเสริมค่านิยมด้านประชาธิปไตย ธรรมาภิบาล หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนในอาเซียน^{๑๕} ความสนใจที่สหรัฐฯ มีต่ออาเซียนสามารถจะส่งผลเป็นการเพิ่มความสนใจที่ให้แก่ไทยและบทบาทของไทย

๓.๕.๓ นโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียของสหรัฐฯ (Rebalance toward Asia)

นโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียของสหรัฐฯ มีองค์ประกอบที่สำคัญที่เน้น (๑) การเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ความสัมพันธ์กับพันธมิตร รวมทั้งการยืนยันในคำมั่น (๒) การส่งเสริมหุ้นส่วนของประเทศที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้น (emerging powers) ในภูมิภาค (๓) การมีความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับจีน (๔) การสร้างความแข็งแกร่งให้แก่องค์กรในภูมิภาคและการพัฒนา regional architecture ที่มีประสิทธิภาพและสามารถเผชิญกับสิ่งท้าทายร่วมกัน และ (๕) การสร้าง economic architecture ที่เปิดกว้างและโปร่งใส ส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนที่เสรี เป็นธรรม รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม^{๑๖} ทั้งนี้ การที่ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ประกาศนโยบายดังกล่าวในสุนทรพจน์ต่อรัฐสภาออสเตรเลียเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ และยืนยันที่จะเดินทางต่อไปในสมัยที่สองของการเป็นประธานาธิบดี ก็ได้นำไปสู่การปรับกระบวนการของหน่วยงานต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ทั้งทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในด้านยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ รวมถึงการถ่วงดุลกับการขยายอิทธิพลของจีนในภูมิภาค อาทิ กระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ออกแนวทางยุทธศาสตร์ (Strategic Guidance) เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๕๕ ที่เน้นความจำเป็นของการปรับสมดุลสู่เอเชีย^{๑๗} ซึ่งรวมถึงการประกาศเมื่อปี ๒๕๕๕ ที่จะย้ายร้อยละ ๖๐ ของทรัพยากรของกองทัพเรือสหรัฐฯ มาয়งเอเชีย-แปซิฟิกภายในปี ๒๕๖๓ ขณะที่กองทัพอากาศสหรัฐฯ ก็จัดสรรร้อยละ ๖๐ ของกองกำลังที่ประจำในต่างประเทศและของขีดความสามารถด้านอวกาศและไซเบอร์มายังภูมิภาคด้วยเช่นกัน^{๑๘} แผนการหมุนเวียนนาวิกโยธิน ๒,๕๐๐ นายไปประจำการที่เมืองดาร์วิน ประเทศออสเตรเลียในแต่ละปี และการหมุนเวียนเรือรบไปประจำการที่สิงคโปร์ ในด้านเศรษฐกิจ สำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐฯ ผลักดันการเจรจา Trans-Pacific

^{๑๕} Walter Lohman, Reinvigorating the U.S.-Thailand Alliance. (Washington, D.C.: Heritage Foundation, September 2011), p. 10.

^{๑๖} Remarks by Tom Donilon, National Security Advisor to the President: “The United States and the Asia-Pacific in 2013”, Asia Society, New York, March 11, 2013.

^{๑๗} United States Department of Defense, Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense, January 2012.

^{๑๘} Remarks by Secretary Hagel at the IISS Asia Security Summit, Shangri-La Hotel, Singapore, June 1, 2013, ข้อมูลจาก www.defense.gov/transcript.aspx?transcriptid=5251.

Partnership (TPP) ซึ่งเดิมเป็นความตกลงที่เจรจากันระหว่างบรูไน ซิลี นิวซีแลนด์และสิงคโปร์เมื่อปี ๒๕๔๘ และสหรัฐฯ เข้าร่วมเมื่อปี ๒๕๕๑ ขณะที่ในส่วนของกระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ ได้เพิ่มทรัพยากรให้แก่การดำเนินความสัมพันธ์กับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมกรอบการหารือยุทธศาสตร์กับประเทศสมาชิกอาเซียนแต่ละประเทศ การปรับนโยบายต่อเมียนมาร์ การปฏิสัมพันธ์อย่างแข็งขันในกรอบอาเซียน-สหรัฐฯ Lower Mekong Initiatives (LMI) และ East Asia Summit (EAS) อีกทั้งยังได้ขอเพิ่มงบประมาณความช่วยเหลือต่างประเทศสำหรับภูมิภาคร้อยละ ๗ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ เพื่อดำเนินการตามนโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียใน ๕ ด้าน คือ การเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในภูมิภาค ส่งเสริมการรวมตัวทางเศรษฐกิจและการค้า ขยายการพัฒนาในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงตอนล่าง สนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตย และแก้ไขปัญหาที่ตกค้างจากสงคราม^{๑๙} ซึ่งไม่ว่าจะได้รับการงบประมาณตามที่เสนอต่อรัฐสภาสหรัฐฯ หรือไม่ก็ตาม ก็สะท้อนถึงแนวนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ที่ให้ความสำคัญแก่ภูมิภาคนี้

ในส่วนของรัฐสภาสหรัฐฯ มีความสนใจเกี่ยวกับเอเชีย-แปซิฟิก ในช่วงปี ๒๕๕๖ คณะอนุกรรมการที่รับผิดชอบภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกภายใต้กรรมาธิการต่างประเทศของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาสหรัฐฯ ได้จัดการให้การ (hearing) เกี่ยวกับภูมิภาคเป็นระยะ ๆ โดยเชิญผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ นักวิชาการ และองค์กรอื่น รวมถึงองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน เข้าให้ข้อมูล ซึ่งแม้ว่าความสนใจส่วนใหญ่จะยังมุ่งไปที่เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะบทบาทของจีนและเกาหลีเหนือ แต่การรวมตัวของอาเซียนและการพัฒนาประชาธิปไตยในเมียนมาร์ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่รัฐสภาสหรัฐฯ ติดตาม

อย่างไรก็ดี ขณะที่สหรัฐฯ ประสงค์ที่จะเดินหน้าตามนโยบายดังกล่าว แต่ก็มีข้อจำกัดบางประการ อาทิ (๑) งบประมาณ ปัญหาขาดดุลงบประมาณและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจทำให้สหรัฐฯ จำเป็นต้องลดงบประมาณค่าใช้จ่ายลงโดยรวมเพื่อสร้างสมดุลและลดภาระหนี้สินของรัฐ ซึ่งรวมถึงการตัดงบประมาณด้านกลาโหม (๒) การสนับสนุนทางการเมืองภายใน การปรับสมดุลสู่เอเชียส่วนหนึ่งเกี่ยวเนื่องกับการลดบทบาทของสหรัฐฯ ในอัฟกานิสถานและอิรักที่ทำให้มีทรัพยากรที่สามารถถ่ายโอนไปยังเอเชียได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาด้านความมั่นคงในตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือยังคงมีอยู่ และด้วยสถานการณ์ในภูมิภาคดังกล่าวเป็นที่สนใจของฝ่ายการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และสื่อในสหรัฐฯ หน่วยงานสหรัฐฯ ก็อาจไม่สามารถทุ่มทรัพยากรมายังเอเชียได้ตามที่คาดหวัง แม้ไว้ในภาพรวมแล้ว นโยบายต่อเอเชียจะได้รับการสนับสนุนจากทั้งฝ่ายพรรค Republican และพรรค Democrat ก็ตาม ในการนี้ สหรัฐฯ จึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาบทบาทของมิตรประเทศที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินนโยบายและรักษา/ผลักดันผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค ไทยน่าจะอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบที่จะมีบทบาทในการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ต่อภูมิภาคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคำนึงถึงพื้นฐานของการเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ การมีค่านิยมร่วมในด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างไทยกับเมียนมาร์ที่หมายถึงประสพการณ์และการเข้าถึงฝ่ายต่าง ๆ ในเมียนมาร์ที่ทำให้ไทยสามารถเป็นสะพานเชื่อมเข้าสู่ เมียน

^{๑๙} Statement by Joseph Yun, Acting Assistant Secretary, Bureau of East Asian and Pacific Affairs, before the House Foreign Affairs Committee Subcommittee on Asia and the Pacific, Washington, D.C., May 16, 2013, ข้อมูลจาก www.state.gov/p/eap/ris/rm/2013/05/209495.htm.

มาร์และร่วมมือกับสหรัฐฯ ได้ในการให้ความช่วยเหลือแก่เมียนมาร์ในด้านต่าง ๆ ชีตความสามารถของไไทยที่จะร่วมมือกับสหรัฐฯ ในกรอบ LMI โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงสถานะของไทยในฐานะประเทศผู้ให้ เป็นต้น ซึ่งการแสดงความพร้อมของไทยที่จะมีบทบาทดังกล่าวน่าจะเพิ่มความสนใจต่อไทยในหมู่ภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ

๓.๕.๔ พื้นฐานการเรียนการสอนเกี่ยวกับไทยในสถาบันการศึกษาสหรัฐฯ

การที่ไทยเป็นที่สนใจในวงวิชาการของสหรัฐฯ มานานนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้สถาบันวิชาการสหรัฐฯ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการศึกษาวิจัยและการเรียนการสอนเกี่ยวกับไทย ทั้งในด้านองค์ความรู้ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และหนังสือเอกสารและสื่อต่าง ๆ สำหรับการค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในมหาวิทยาลัยที่มีศูนย์ศึกษาหรือหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมหาวิทยาลัยเหล่านี้ก็มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงกว้างจากความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิภาคนี้ และบางมหาวิทยาลัยมีการสอนวิชาเกี่ยวกับไทยและภาษาไทยโดยเฉพาะ ดังตัวอย่างมหาวิทยาลัยปรากฏตามภาคผนวก ค.

การรวมกลุ่มของนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับไทยภายใต้ Council on Thai Studies (COTS) ที่จัดตั้งเมื่อปี ๒๕๑๕ เพื่อเป็นเวทีที่นักวิชาการในสหรัฐฯ ที่เชี่ยวชาญหรือสนใจเกี่ยวกับประเทศไทย ตลอดจนนักศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับไทย พบปะ นำเสนอผลงานทางวิชาการหรือแนวทางการร่วมมือ และแลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์และแง่มุมอื่น ๆ ของสังคมไทย ก็ยังคงมีการจัดประชุมประจำปีจนถึงปัจจุบัน แม้ว่านักวิชาการที่เป็นแกนนำส่วนใหญ่จะสังกัดในมหาวิทยาลัยในเขต Midwest ของสหรัฐฯ และการประชุม COTS ส่วนใหญ่จะจัดที่ Northern Illinois University หรือ University of Wisconsin – Madison เนื่องจากมีจำนวนนักวิชาการและนักศึกษาเกี่ยวกับไทยมากกว่ามหาวิทยาลัยอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีกรอบของ Association for Asian Studies (AAS) ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งเมื่อปี ๒๔๘๔ สำนักงานตั้งอยู่ที่เมือง Ann Arbor มลรัฐ Michigan เปิดให้บุคคลที่สนใจเกี่ยวกับเอเชียและการศึกษาเกี่ยวกับเอเชียเข้าเป็นสมาชิก ซึ่งปัจจุบันมีประมาณ ๘,๐๐๐ คนจากทั่วโลก และดำเนินกิจกรรม อาทิ การประชุมประจำปี การประชุมระดับภูมิภาค และการเผยแพร่งานวิชาการ รวมทั้งการตีพิมพ์วารสาร Journal of Asian Studies แม้ว่ากิจกรรมและบทความที่ตีพิมพ์โดย AAS จะให้ความสนใจต่อเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ตาม แต่ภายใน AAS ก็มีกลุ่มศึกษา Thailand/Laos/Cambodia Studies Group ที่เป็นเวทีหรือการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย^{๒๐}

ขณะเดียวกัน ความสนใจเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในสถาบันการศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะศาสตร์ทางด้านภาษา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งยังคงถือเป็นสาขาที่สำคัญสำหรับ area studies แต่ยังคงได้ขยายไปสู่สาขาอื่น ๆ อาทิ กฎหมาย การวางแผน

^{๒๐} โครงสร้างของ Association of Asian Studies แบ่งออกเป็น ๔ ส่วนเพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับนักวิชาการในแต่ละภูมิภาคของเอเชีย ได้แก่ China and Inner Asia Council, Northeast Asia Council, South Asia Council และ Southeast Asia Council โดยภายใน Southeast Asia Council จะมีกลุ่มศึกษา ๖ กลุ่มคือ Burma Studies Group, Indonesia and East Timor Studies Committee, Malaysia/Singapore/Brunei Studies Group, Philippines Studies Group, Thailand/Laos/Cambodia Studies Group และ Vietnam Studies Group, ข้อมูลจาก www.asian-studies.org (๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

เมือง การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร รัฐประศาสนศาสตร์ สาธารณสุข บริหารธุรกิจ และ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ ทำให้นักศึกษาที่เรียนภาษาไทยหรือแง่มุมอื่น ๆ ของไทยไม่ได้มีแต่เพียงที่มา จากคณะที่เน้นด้านมนุษยศาสตร์ เช่น Faculty of Arts & Science แต่ยังมีมาจากคณะอื่น เช่น Law School, Business School, School of Public Health และ School of Engineering เป็นต้น ซึ่ง ความสนใจดังกล่าวเป็นผลจากพัฒนาการของไทยในด้านที่เกี่ยวข้องที่ทำให้นักศึกษาต้องการรู้จักไทย มากขึ้นหรือสนใจในโอกาสที่จะฝึกงานหรือทำงานในด้านดังกล่าวในประเทศไทย

การที่มีพื้นฐานของการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ นอกเหนือจากจะ สะท้อนความสนใจที่ยังคงมีอยู่เกี่ยวกับประเทศไทย แต่ยังมีหมายถึง (๑) การมีกลุ่มของผู้เชี่ยวชาญที่ สามารถเป็นผู้สนับสนุนและเป็นช่องทางของสถานเอกอัครราชทูตฯ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อ ปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการและภาคส่วนอื่น ๆ ของสหรัฐฯ และ (๒) โอกาสที่จะส่งเสริมความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยในสาขาที่สนใจร่วมกันด้วย

๓.๖ ความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ เกี่ยวกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค

ไทยไม่ได้เป็นเพียงประเทศเดียวในภูมิภาคที่ได้รับความในจากภาควิชาการสหรัฐฯ ทั้งใน ส่วนของสถาบันการศึกษาและสถาบัน Think tank อีกทั้งไม่ได้เป็นประเทศเดียวที่พยายาม ปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการของสหรัฐฯ และส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประเทศตนในสหรัฐฯ ซึ่ง ประเทศเหล่านี้จัดได้ว่าเป็น “คู่แข่ง” ที่ดึงความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ โดยมีทั้งประเทศที่อยู่ใน ความสนใจมาอย่างต่อเนื่องและที่เพิ่งขึ้นมาเป็นจุดสนใจ

๓.๖.๑ ประเทศอื่นในภูมิภาคที่เป็นที่สนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ

หลายประเทศในเอเชียทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมี การดำเนินการด้านการทูตสาธารณะเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและความสนใจในการศึกษา เกี่ยวกับประเทศตนในสหรัฐฯ ด้วยรูปแบบที่มีทั้งคล้ายและแตกต่างกัน ซึ่งก็น่าจะขึ้นกับปัจจัยทำ ทาย/ข้อจำกัดและปัจจัยเอื้อที่แต่ละประเทศประสบ อาทิ ทรัพยากร/งบประมาณที่มีและที่ระดมได้ จากฝ่ายต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาที่มีอยู่แล้วในสถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ สถานะ ความสนใจต่อประเทศดังกล่าวในสหรัฐฯ ทั้งในด้านการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศนั้น ๆ และในเชิงนโยบาย ความสำคัญต่อนโยบายสหรัฐฯ รวมทั้งยุทธศาสตร์ของประเทศนั้น ๆ

สำหรับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ อินโดนีเซีย เวียดนาม สิงคโปร์และ ฟิลิปปินส์ มีจุดเน้นที่แตกต่างกันไป อาทิ ขณะที่อินโดนีเซียมีกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนการสอนใน สถาบันการศึกษารวมทั้งจัดกิจกรรมร่วมกับสถาบัน Think tank และสถาบันการศึกษาในกรุง วอชิงตัน สิงคโปร์และเวียดนามจะมุ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์กับที่สถาบัน Think tank เป็นส่วนใหญ่ ผ่าน โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การเชิญบุคคลสำคัญหรือนักวิชาการจากประเทศตนไปจัดกิจกรรม ร่วมกับสถาบัน Think tank อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ด้วยความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของอาเซียนในนโยบาย ต่างประเทศของสหรัฐฯ เอกอัครราชทูตของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์และเวียดนามก็จะใช้โอกาสจัดหรือเข้าร่วมเวทีอภิปรายเกี่ยวกับอาเซียนของ สถาบัน Think tank ต่าง ๆ เพื่อสร้าง visibility และนำเสนอท่าทีและบทบาทของประเทศตนด้วย

ตัวอย่างของการดำเนินการนอกเหนือจากการจัด Singapore Conference และ Indonesia Conference ที่กล่าวถึงข้างต้นซึ่งได้รับความสนใจจากภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ รวมถึงสื่อจำนวนมากแล้ว ยังมีกรณีของอินโดนีเซียที่ร่วมมือกับ ASEAN Studies Center ของ American University (AU) จัดตั้ง Indonesia Program ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอินโดนีเซียจากแง่มุมด้านวัฒนธรรม การศึกษา และประเด็นเชิงนโยบาย โดยใช้ AU เป็นเวที และจัดกิจกรรมทั้ง (๑) การแสดงด้านวัฒนธรรมจากภูมิภาคต่าง ๆ ของอินโดนีเซีย โดยส่งเสริมให้ชุมชนชาวอินโดนีเซียโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในพื้นที่มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรู้ในหมู่สาธารณชนอเมริกัน และ (๒) การเชิญบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งนักวิชาการอินโดนีเซียไปบรรยายทางเชิงวิชาการหรือกล่าวปาฐกถา อาทิ Dr. Rizal Sukma, Executive Director ของ Center for Strategic and International Studies อินโดนีเซีย ซึ่งเยือนกรุงวอชิงตันและจัดให้อภิปรายแสดงความเห็นและวิสัยทัศน์เกี่ยวกับอาเซียนและบทบาทอินโดนีเซียในหัวข้อ Democracy in ASEAN: Foundation for Regional Security? ที่ East-West Center ในกรุงวอชิงตันเมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๕๖ ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียฯ สนับสนุนงบประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาทให้แก่ AU สำหรับระยะเวลา ๑ ปีเพื่อใช้เป็นค่าตอบแทนอาจารย์และเจ้าหน้าที่ศึกษาปริญญาโทเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินโครงการ รวมทั้งเงินที่ต้องบริจาคให้แก่ AU (ตามระเบียบของมหาวิทยาลัย จะหักเงินร้อยละ ๒๙ ของยอดเป็นค่าบริหารจัดการ) และให้งบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการจัดกิจกรรมเป็นครั้ง ๆ ไป ซึ่งจะเป็นผลจากการหารือระหว่างสถานเอกอัครราชทูตฯ กับผู้ดำเนินโครงการ^{๒๑} นอกจากนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียยังให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาต่างชาติภายใต้ Darmasiswa RI Program เพื่อศึกษาสาขา ภาษา ศิลปะ ดนตรีและหัตถกรรมอินโดนีเซียในมหาวิทยาลัยอินโดนีเซียโดยมีทั้งทุนระยะ ๑ ปี และ ๖ เดือน

หากมองจากมุมของภาควิชาการสหรัฐฯ สถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัยนำที่จะต้องการรักษาการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ไว้ แต่สถานการณ์ที่เป็นผลจากงบประมาณที่จำกัดมากขึ้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งของเงินสนับสนุนที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย รวมถึงการรักษาตำแหน่งอาจารย์ไว้ ซึ่งวิชาหรือหลักสูตรที่มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนมากกว่าหรือเป็นวิชาที่มหาวิทยาลัยเห็นว่าเป็นจุดเด่นของสถาบัน ก็มักจะได้รับการจัดลำดับความสำคัญไว้สูงกว่า นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่ทำให้วิชาหรือหลักสูตรสามารถดึงดูดนักศึกษาได้ อาทิ มุมมองและทัศนคติต่อประเทศนั้น ๆ ในด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม วิวัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ทำให้ประเทศดังกล่าวน่าสนใจ ความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ที่ประเทศนั้น ๆ กำลังได้รับและบทบาทในเวทีโลก ซึ่งสามารถจะแปลงออกมาได้เป็นโอกาสในการทำงานหรือธุรกิจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ อินโดนีเซียที่ได้รับความสนใจมากขึ้นในช่วงรัฐบาลประธานาธิบดี Obama

^{๒๑} ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นาย Haryo Wisnarso, Cultural and Education Attache สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่กรุงวอชิงตัน และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ Dr. Pek Koon Heng, Director ASEAN Studies Center, American University เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่กรุงวอชิงตัน

ในส่วนของสถาบัน Think tank มักจะให้ความสำคัญแก่ประเทศที่เป็นที่สนใจของภาครัฐและภาคเอกชนสหรัฐฯ รวมทั้งประเทศที่สามารถจะให้ความร่วมมือและงบประมาณสนับสนุนได้ การแข่งขันเพื่อได้รับความสนใจและได้เวทีของสถาบันเหล่านี้โดยเฉพาะสถาบันที่จะเชื่อมต่อไปสู่ภาคส่วนอื่น ๆ จึงมีสูง ปัจจุบัน ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ได้พื้นที่จากสถาบัน Think tank มากในเชิงเปรียบเทียบเนื่องจากความสนใจของภาครัฐของสหรัฐฯ ได้แก่ อินโดนีเซีย เนื่องจากกำลังได้รับความสำคัญจากรัฐบาลสหรัฐฯ ในฐานะหุ้นส่วนซึ่งใกล้ชิดมากขึ้นหลังจากเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ที่ทำให้สหรัฐฯ มุ่งเน้นการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ รวมทั้งจากแง่มุมด้านการพัฒนาประชาธิปไตยและยุทธศาสตร์ซึ่งอินโดนีเซียถือเป็นประเทศมุสลิมที่เป็นประชาธิปไตยที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด อีกทั้งเป็นเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่กำลังขยายตัว เป็นสมาชิกกลุ่มจี ๒๐ และมีบทบาทสำคัญในอาเซียนและกลุ่มประเทศต่าง ๆ อาทิ องค์การประชุมอิสลาม (OIC) ขณะที่เวียดนามและฟิลิปปินส์ได้รับความสนใจมากขึ้นสืบเนื่องจากปัญหาทะเลจีนใต้

สำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ มีแนวโน้มที่จะได้รับความสนใจมาจากภาควิชาการสหรัฐฯ มากกว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งในแง่ area studies และการศึกษาวิจัย และการอภิปรายเชิงนโยบายของสถาบัน Think tank เนื่องจากปัจจัยด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และความสำคัญทางยุทธศาสตร์ด้านการเมืองความมั่นคงและเศรษฐกิจต่อสหรัฐฯ ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ขณะที่จีนถูกมองเป็นคู่แข่งที่กำลังขยายบทบาทและอิทธิพลในโลก ซึ่งทำให้จีนได้รับความสนใจอย่างมากในบริบทของนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ รวมถึงผลกระทบต่อสถานะของสหรัฐฯ ในเวทีโลก แต่ขณะเดียวกัน รัฐบาลของประเทศเหล่านี้ก็มีนโยบายสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับประเทศตนในสหรัฐฯ ด้วยเช่นกัน และเมื่อเทียบกับไทยและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่น ๆ แล้ว ประเทศเหล่านี้มีทรัพยากรมากกว่าและมีโครงสร้างในการดำเนินการที่เป็นระบบกว่า โดยมีกลไกหรือสถาบันที่ตั้งขึ้นโดยเฉพาะ อาทิ Japan Foundation ในกรณีของญี่ปุ่นซึ่งมีโครงการสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับญี่ปุ่นหลายโครงการและมีกำหนดแนวทางและเกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจน หรือ Korea Foundation ในกรณีของเกาหลีใต้ และสถาบันขงจื้อในกรณีของจีน ซึ่งดำเนินงานคู่ขนานและเสริมกับส่วนของรัฐบาลผ่านสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลในสหรัฐฯ อีกทั้งมีภาคเอกชนที่พร้อมสนับสนุน และมีคนเชื้อชาติตนที่อาศัยอยู่ในสหรัฐฯ จำนวนมากที่จะเป็นได้ทั้งแหล่งสนับสนุน อาทิ ในการระดมเงินบริจาค และแหล่งที่มาของนักศึกษาที่สนใจเรียนเกี่ยวกับประเทศที่มาของตน กรณีตัวอย่างการดำเนินการของอินโดนีเซียและญี่ปุ่นปรากฏในภาคผนวก ง.

๓.๖.๒ ประเทศ/ประเด็นใหม่ที่ดึงความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ

การที่สหรัฐฯ ดำเนินนโยบายมุ่งสู่เอเชียซึ่งสะท้อนผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในภูมิภาค รวมถึงการปรับและขยายความสัมพันธ์กับเมียนมาร์โดยการผ่อนปรนมาตรการคว่ำบาตรนับตั้งแต่กลางปี ๒๕๕๕ เป็นต้นมา และรัฐบาลสหรัฐฯ ในปัจจุบันยังมองเมียนมาร์เป็นแบบอย่างของความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในการส่งเสริมประชาธิปไตย กอปรกับในด้านยุทธศาสตร์ เมียนมาร์เป็นจุดสำคัญที่สหรัฐฯ ต้องคานอำนาจกับจีน มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ระหว่างจีนกับอินเดีย รวมทั้งยังมีอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงแหล่งพลังงาน และเป็นตลาดที่มีศักยภาพที่จะสามารถเติบโตได้อีกมากด้วย ซึ่งความสนใจต่อเมียนมาร์สะท้อนได้จากการที่

ประธานาธิบดี Obama เป็นประธานาธิบดีสหรัฐฯ คนแรกที่เดินทางเยือนเมียนมาร์ในระหว่างดำรงตำแหน่ง และทั้งได้กล่าวถึงเมียนมาร์ในสุนทรพจน์ State of the Union เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ และนายเต็ง เส่ง ประธานาธิบดีเมียนมาร์ก็ได้เยือนสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๒๐-๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ขณะเดียวกัน ภาคเอกชนสหรัฐฯ ก็กำลังสนใจที่จะเข้าไปขยายธุรกิจ พัฒนาการดังกล่าวทำให้เกิดความตื่นตัวในการศึกษาเกี่ยวกับเมียนมาร์ และทำให้เมียนมาร์กลายเป็น “คู่แข่งใหม่” ที่เข้ามาแบ่งความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ กับไทยและประเทศอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย ซึ่งจากคำบอกเล่าของนักวิชาการในมหาวิทยาลัยของสหรัฐฯ ปัจจุบัน มีนักศึกษาสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับเมียนมาร์มากขึ้น ขณะที่สถาบัน Think tank ก็สนใจศึกษาและจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเมียนมาร์และนโยบายของสหรัฐฯ ต่อเมียนมาร์มากขึ้นเช่นกัน โดยรัฐบาลเมียนมาร์อาจจะยังไม่จำเป็นต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อดึงความสนใจมากนัก นอกเหนือจากการปฏิสัมพันธ์กับภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ตามปกติและในช่วงการเยือนสหรัฐฯ ของผู้นำของเมียนมาร์

๓.๗ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักวิชาการและผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง

ด้วยสถานการณ์ที่เป็นปัจจัยท้าทายต่อการศึกษาเกี่ยวกับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยและสถาบัน Think tank ของสหรัฐฯ ได้มีการหารือกันเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวของการเรียนการสอน รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนและข้อพิจารณาในการให้การสนับสนุนของสถานเอกอัครราชทูตฯ ซึ่งจากการสนทนาสัมภาษณ์และเข้าร่วมการสัมมนาในโอกาสต่าง ๆ อาจแบ่งมุมมองได้เป็น ๒ กลุ่มหลัก ๆ ดังนี้

๓.๗.๑ มุมมองเชิงวิชาการ (academic)

๓.๗.๑.๑ อาจารย์และนักวิชาการในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เห็นว่าการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยควรมีพื้นฐานจากโครงการไทยศึกษาหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่ยั่งยืน ซึ่งมีองค์ประกอบที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อน ที่สำคัญได้แก่

๑) ตำแหน่งอาจารย์ประจำ (tenure position) สำหรับหลักสูตร ๒-๓ คน ซึ่งมั่นคงกว่าการจ้างอาจารย์สอนแบบชั่วคราวหรือไม่เต็มเวลาที่เป็นการจ้างแบบปีต่อปีและอาจถูกเลิกจ้างหรือตัดลดได้โดยง่ายเมื่อขาดงบประมาณสนับสนุน อีกทั้งทำให้สามารถคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติ ทั้งนี้ ปัจจุบัน กรณีของอาจารย์สอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ขอรับการสนับสนุนจากสถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นอาจารย์แบบชั่วคราว ไม่ว่าจะ เป็น University of California – Berkeley, University of California – Los Angeles ส่วน Harvard University มีผู้สอนที่มีฐานะเป็น Teaching fellow ขณะที่ NIU มีทั้งตำแหน่งอาจารย์ประจำและอาจารย์ชั่วคราวสำหรับการสอนภาษาไทย ส่วนอาจารย์ในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับไทย อาทิ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งประจำ อย่างไรก็ตาม แม้แต่ตำแหน่งอาจารย์ประจำก็อาจถูกปรับเปลี่ยนไปให้สาขาวิชาอื่นได้เมื่อผู้ครองตำแหน่งเกษียณ หากวิชานั้น ๆ ถูกมองว่าไม่ได้รับความนิยมหรือมีผู้ลงเรียนน้อย

๒) งบประมาณที่เพียงพอ ซึ่งภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณมหาวิทยาลัยฯ มักจะประสงค์ที่จะได้รับการสนับสนุนในลักษณะของเงินก้อนเพื่อตั้งเป็นกองทุน (endowment) ซึ่งต้องใช้ขั้นต่ำ ๑ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ ๓๐ ล้านบาทขึ้นไป เนื่องจากจะทำให้

หลักสูตรและตำแหน่งอาจารย์มีความถาวร (permanence) อีกทั้งมีเงื่อนไขของการจัดตั้งกองทุนที่ผู้กมัตมหาวิทยาลัยให้ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตำแหน่งไปยังสาขาอื่นได้ แตกต่างจากการสนับสนุนในลักษณะ “soft money” (เงินในหลักหมื่นดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งจะไม่สามารถนำไปสู่การจัดตั้งหลักสูตรไทยศึกษาที่ถาวรและยั่งยืนในระยะยาว หากไม่ได้รับต่อเนื่องนานพอที่จะเก็บสะสมเป็นกองทุน เนื่องจากเงินที่ได้รับจะใช้ไปกับการจ้างและจัดกิจกรรม และเมื่อการสนับสนุนยุติ งบประมาณก็จะหมดลงและหลักสูตรก็จะถูกยุบไป

๓) ห้องสมุดที่มีหนังสือและสื่อการเรียนการสอน (collections) อย่างเพียงพอสำหรับการค้นคว้า วิจัยของนักศึกษาและนักวิชาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่หลักสูตร

๔) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยที่ให้ความสนใจ ซึ่งในเชิงบริหารแล้ว มักจะให้ความสำคัญแก่สาขาวิชาที่มีผู้เข้าศึกษามาก หรือเป็นจุดเด่นของมหาวิทยาลัย

๓.๗.๑.๒ สำหรับการดำเนินการสนับสนุน ความเห็นของอาจารย์และนักวิชาการชี้ว่า น่าจะให้ความสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

๑) การรักษาการเรียนการสอนวิชาภาษาหลัก ๆ ของภูมิภาคไว้ เนื่องจากเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิภาคและประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยควรหาวิธีสนับสนุนให้มีกองทุนสำหรับตำแหน่งอาจารย์สอนภาษาเพื่อให้เกิดความมั่นคงเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ชั่วคราวตามสัญญาจ้างปีต่อปี สนับสนุนสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคฤดูร้อน (Southeast Asian Studies Summer Institute: SEASSI) ซึ่งสอนภาษาของภูมิภาคเป็นหลักสูตรเข้มข้นให้แก่นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในช่วงปิดเทอมฤดูร้อนและเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่เรียนภาษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้พบปะแลกเปลี่ยนกัน ส่งเสริมแนวทางที่จะเชื่อมโยงทรัพยากรระหว่างมหาวิทยาลัย อาทิ พัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ แบ่งภาควิชาที่สอนตามความเชี่ยวชาญ สนับสนุนการลงทะเบียนข้ามมหาวิทยาลัย

๒) การส่งเสริมความสนใจของนักศึกษาระดับต่าง ๆ เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเมื่อคำนึงว่าจำนวนนักศึกษาในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่สนใจศึกษาด้านการต่างประเทศมีจำกัด จึงควรมีการพิจารณาเพิ่มทรัพยากรเพื่อให้ทุนสำหรับการทำวิจัย การทำวิทยานิพนธ์ การฝึกงาน เรียนภาษาระยะสั้น หรือเรียนในหลักสูตรตามโครงการแลกเปลี่ยนกับมหาวิทยาลัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ตรง (immersion) ในพื้นที่

๓) การขยายความร่วมมือและการปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างมหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ กับมหาวิทยาลัยและสถาบันวิชาการในภูมิภาค เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเป็นหุ้นส่วนในการสนับสนุนการจัดหลักสูตร แลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิชาการเพื่อเรียนและทำวิจัย และจัดกิจกรรมระหว่างกัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความหลากหลายและการพัฒนาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในสถาบันของสหรัฐฯ

๔) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาควิชาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษากับภาควิชาอื่น ๆ หรือโรงเรียนเฉพาะด้านภายในมหาวิทยาลัยเดียวกัน เพื่อขยายฐานของ

จำนวนนักเรียนที่จะสนใจศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาค และผนวกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในภาควิชาอื่น ๆ

๓.๗.๒ มุมมองเชิงนโยบาย

นักวิชาการในสถาบัน Think tank ให้มุมมองเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อควรพิจารณาในการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกล่าวถึง ๓ ประเด็นหลัก^{๒๒} ได้แก่

๓.๗.๒.๑ การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยควรจะเน้นประเด็นนโยบาย (policy relevant) โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในปัจจุบัน เพื่อให้มีการทำวิจัยและนักวิชาการที่จะเป็นผู้พูดหรือให้ความเห็นในประเด็นร่วมสมัยและอยู่ในความสนใจของภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ รวมถึงรัฐบาล รัฐสภาและเอกชนสหรัฐฯ ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับเป้าหมายของภาครัฐของไทยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ

๓.๗.๒.๒ การให้การสนับสนุนไทยศึกษาควรให้ความสำคัญกับสถาบันที่มีความพร้อมและมุ่งมั่นที่จะดำเนินการและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนไทยศึกษา รวมทั้งมีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่จะเป็นบุคคลที่สามารถนำพากิจกรรมไทยศึกษาให้เดินหน้าไปได้อย่างต่อเนื่อง

๓.๗.๒.๓ การระดมการสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาทุนสำหรับการดำเนินโครงการไทยศึกษาในระยะยาว อาทิ นักธุรกิจไทยในสหรัฐฯ และมูลนิธิ

๓.๗.๒.๔ การกำหนดเป้าหมายและความต้องการของฝ่ายไทย โดยคำนึงถึงความต้องการของไทยว่า สาขาวิชาใดที่จะให้ประโยชน์แก่ไทย และไทยต้องการที่จะเน้น (๑) การกระจายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยในวงกว้าง หรือ (๒) การสร้างความเชี่ยวชาญที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในระยะยาว ซึ่งหากต้องการ (๑) ก็ควรมุ่งส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในระดับปริญญาตรี แต่หากต้องการ (๒) ควรมุ่งในระดับปริญญาโทและสูงกว่า^{๒๓}

นอกจากนี้ การสนับสนุนให้มีการให้ทุน (fellowship) แก่นักศึกษาโดยเฉพาะในระดับปริญญาโทและนักวิชาการเพื่อเพิ่มเติมทักษะความรู้ การสร้างโอกาสในด้านการฝึกงานและทำงานในสาขาที่เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนการทำวิจัยในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ยังน่าจะเป็นแนวทางที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ^{๒๔} ซึ่งจะกลายเป็นผู้ที่ช่วยสร้างหรือดึงดูดความสนใจให้แก่การศึกษาเกี่ยวกับไทยได้ต่อไป เช่นเดียวกับโครงการแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ “คน” และมุ่งเน้นความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์กับตัวของผู้ที่เข้าร่วม ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ยังจะมีผลต่อความสนใจ ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับประเทศที่ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว และผู้เข้าร่วมดังกล่าวยังสามารถมี

^{๒๒} ข้อมูลจากการสนทนาระหว่างเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันกับนาย Richard Ellings ประธาน National Bureau of Asian Research (NBR) เมือง Seattle รัฐ Washington วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

^{๒๓} ข้อคิดเห็นจากการสัมภาษณ์เพื่อส่งเสริมหลักสูตรไทยศึกษาที่สถานเอกอัครราชทูตฯ เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖.

^{๒๔} Michael Wills, Survey on U.S.-Japan Security Studies and International Economics. (Seattle: National Bureau of Asian Research, 2001).

บทบาทเป็นผู้นำทางความคิด ตัวขยาย (multiplier) หรือตัวเชื่อมต่อ (broker) ความสนใจ ความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติดังกล่าวไปยังบุคคลอื่น ๆ ในวงที่กว้างขวางขึ้นด้วย^{๒๕}

^{๒๕} Giles Scott-Smith, 'Exchange Programs and Public Diplomacy', Routledge Handbook of Public Diplomacy, ed. Nancy Snow and Philip M. Taylor. (New York: Routledge, 2009), pp. 50-56.

บทที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๑ สรุปผลการศึกษา

สหรัฐฯ เป็นประเทศที่มีบทบาทนำในเวทีโลก และมีความสำคัญต่อประเทศไทยทั้งในด้านการเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ การส่งเสริมความสัมพันธ์ฉันมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศของไทย และการส่งเสริมการศึกษาโดยผ่านการปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับภาควิชาการสหรัฐฯ เป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินการทูตสาธารณะที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันได้ใช้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ ปรับหรือสร้างทัศนคติและมุมมองของภาคส่วนอื่น ๆ ในสหรัฐฯ มาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม สถานะของการดำเนินการในช่วงที่ผ่านมา โดยการปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและสถาบัน Think tank ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินโครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ดำเนินมานับตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ และโครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ดำเนินการระหว่างปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ แม้จะทำให้สถานเอกอัครราชทูตฯ มีเครือข่ายกับภาควิชาการสหรัฐฯ และสนับสนุนให้การศึกษาเกี่ยวกับไทยในบางมหาวิทยาลัยดำเนินต่อไปได้ แต่ก็ยังไม่ส่งผลสำเร็จอย่างเต็มที่ในการสร้างความยั่งยืนของโครงการหรือหลักสูตรไทยศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ได้ให้การสนับสนุน การรักษาความต่อเนื่องและขยายความสนใจของสถาบัน Think tank เกี่ยวกับไทย และการทำให้สถาบันวิชาการเหล่านี้เป็นสะพานเชื่อมและขยายความสนใจเกี่ยวกับไทยไปสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีบทบาทตัดสินใจหรือเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และมิตรภาพระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในภาครัฐบาล รัฐสภาและภาคเอกชน

การประเมินสถานะของการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยของสถานเอกอัครราชทูตฯ โดยเทียบเคียงกับกรอบแนวคิดว่าด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ (Five Forces of Competitive Position) เพื่อพิจารณาจุดอ่อนจุดแข็งของไทย พบว่า

๔.๑.๑ การดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ที่ผ่านมาและในระยะต่อไปมีปัจจัยที่เป็นสิ่งท้าทาย อุปสรรคและข้อจำกัดทั้ง (ก) จากภายในฝ่ายไทย ซึ่งบางปัจจัยน่าจะอยู่ในวิสัยที่ควบคุมหรือแก้ไขได้ อาทิ ทิศทางความต่อเนื่อง และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ขณะที่บางปัจจัย อาทิ สถานการณ์การเมืองภายในของไทย อยู่นอกเหนือการควบคุม (ข) จากสถาบันวิชาการสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการตัดลดงบประมาณสนับสนุนมหาวิทยาลัยของรัฐบาลสหรัฐฯ ความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยต้องปรับแนวทางการเรียนการสอนเกี่ยวกับไทยและภูมิภาค และแนวโน้มของนักวิชาการสหรัฐฯ โดยเฉพาะในกลุ่ม Think tank ที่จะให้ความสำคัญแก่ประเด็นที่อยู่ในความสนใจของภาครัฐและภาคเอกชนของสหรัฐฯ และ (ค) จากสถานการณ์ภายในและการจัดลำดับความสำคัญของสหรัฐฯ ที่อยู่นอกเหนือการควบคุม แต่อาจหาแนวทางลดผลกระทบได้โดยเฉพาะการดำเนินการที่จะกระตุ้นให้รัฐบาลสหรัฐฯ เพิ่มความสนใจแก่ไทย

๔.๑.๒ สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตมีปัจจัยสนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับ การสร้างความสนใจและส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยในด้านภูมิ รัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาทิ (ก) พื้นฐานความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและการเป็น พันธมิตรกับสหรัฐฯ กับความสัมพันธ์กับจีน ซึ่งน่าจะทำให้ไทยอยู่ในสถานะที่สามารถมีบทบาทสร้าง สมดุลในบางประเด็นระหว่างบทบาทของสหรัฐฯ กับจีนในภูมิภาค ซึ่งรวมถึงในประเด็นที่กระทบต่อ สันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาคที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญ เช่น สถานการณ์ในทะเลจีนใต้ (ข) พัฒนาการในภูมิภาคโดยเฉพาะการรวมตัวเป็นประชาคมของอาเซียน ซึ่งเพิ่มความน่าดึงดูดให้แก่ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะภูมิภาคและอาเซียนในฐานะองค์กรที่สหรัฐฯ เห็นว่ามีบทบาทหลักใน regional architecture และ (ค) นโยบายของสหรัฐฯ ในการปรับสมดุลสู่ภูมิภาคเอเชียที่ทำให้ สหรัฐฯ เพิ่มข้อเสนอเริ่ม ความร่วมมือและทรัพยากรในความสัมพันธ์กับภูมิภาคทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจและการพัฒนา รวมทั้งการให้ความสำคัญแก่สถาบันของภูมิภาคเช่นอาเซียน และการปรับความสัมพันธ์กับเมียนมาร์ และจะยังเป็นแนวนโยบายที่สหรัฐฯ จะเดินหน้าต่อไป เนื่องจากเป็นผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ขณะเดียวกับที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นประชาธิปไตยและ สิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นค่านิยมที่ไทยมีร่วมกับสหรัฐฯ โดยได้รับการยืนยันในการให้การต่อ คณะกรรมาธิการต่างประเทศวุฒิสภาสหรัฐฯ ของนาย Daniel Russel ผู้ได้รับเสนอชื่อดำรงตำแหน่ง Assistant Secretary of State for East Asian and Pacific Affairs เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๖^๑ นอกจากนี้ พื้นฐานองค์ความรู้และโครงสร้างของการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสถาบันวิชาการ สหรัฐฯ ก็สะท้อนความสนใจที่มีอยู่เกี่ยวกับไทยและทำให้มีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่สามารถเป็นผู้สนับสนุน และเป็นช่องทางของสถานเอกอัครราชทูตฯ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการและ ภาควิชาการอื่นของสหรัฐฯ ต่อไปได้ด้วย

๔.๑.๓ ไทยไม่ได้เป็นเพียงประเทศเดียวที่ใช้การปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการสหรัฐฯ และ ส่งเสริมการศึกษาในการดำเนินการทูตสาธารณะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนมุมมอง และทัศนคติเกี่ยวกับไทย จึงกล่าวได้ว่ามีสภาพของการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ที่เป็น “คู่แข่ง” ซึ่ง สามารถให้ “สินค้า/บริการทดแทน” เป็นการดึงพื้นที่ความสนใจจากภาควิชาการสหรัฐฯ ให้หันไป ศึกษาเกี่ยวกับประเทศเหล่านั้น

๔.๑.๔ การที่สหรัฐฯ ดำเนินนโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียทำให้เกิด “คู่แข่งใหม่” ขึ้นที่จะดึง ความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ จากไทย ที่สำคัญคือ เมียนมาร์ ซึ่งกำลังได้รับความสนใจอย่าง มากจากภาครัฐ ภาคเอกชนสหรัฐฯ และภาควิชาการสหรัฐฯ ทั้งในด้านการปรับเปลี่ยนนโยบาย การ ปรับความสัมพันธ์ ตลอดจนการเข้าไปสร้างความร่วมมือและผลักดัน/ส่งเสริมผลประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยที่เมียนมาร์ยังไม่ได้จำเป็นต้องดำเนินการมากนักในการส่งเสริมการศึกษา

๔.๑.๕ การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ประสบกับสถานะของการแข่งขันใน การแย่งชิงพื้นที่ความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยขีดความสามารถใน การแข่งขันหรือประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการของไทยขึ้นกับการบริหารจัดการ ปัจจัยต่าง ๆ ในข้อ ๔.๑.๑-๔.๑.๔ ในกรณีนี้ หากฝ่ายไทยมีการปรับกระบวนการดำเนินการ ก็น่าจะ

^๑ ‘State Department Confirmation Hearing, Senate Committee on Foreign Relations, June 20, 2013.’ ข้อมูลจาก www.c-spanvideo-org/program/StateDepartmentNomin (07/01/2013).

สามารถเสริมสร้างสถานะของไทยและปรับสมดุลของสภาวะการแข่งขันดังกล่าวให้เป็นคุณแก่ไทยมากขึ้นได้

๔.๑.๕.๑ แก้ไขและลดผลกระทบจากปัจจัยท้าทายซึ่งถือเป็น “จุดอ่อน” หรือเปลี่ยนความท้าทายให้เป็นโอกาส ซึ่งจะมีผลเป็นการลด “อำนาจต่อรอง” ของฝ่ายสหรัฐฯ อาทิ การหาแนวทางระดมเงินสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ หรือปรับเปลี่ยนมุมมองต่อการอภิปรายทางวิชาการเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองภายในของไทยซึ่งเคยเป็นความท้าทายที่กระทบต่อการพิจารณาสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาที่ผ่านมาและเป็นข้อจำกัดในการปฏิสัมพันธ์กับสถาบันวิชาการ โดยใช้เป็นโอกาสที่จะทำให้ฝ่ายต่าง ๆ ในสหรัฐฯ สนใจ และมีการรับฟังและแลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการและแนวโน้มในไทยอย่างสร้างสรรค์

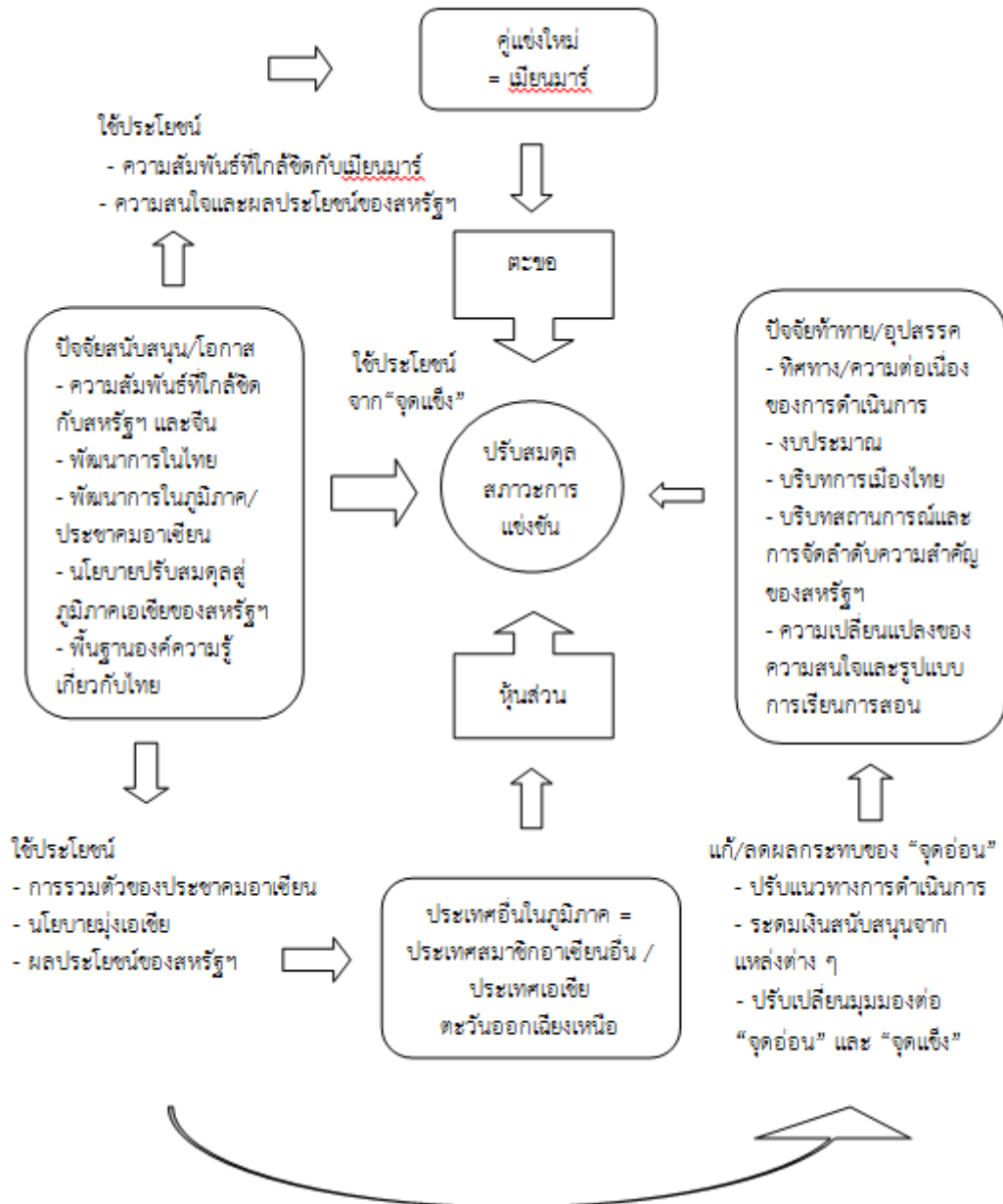
๔.๑.๕.๒ ใช้ประโยชน์จากปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งเป็น “จุดแข็ง” ที่เป็นความได้เปรียบ ซึ่งจะช่วยเพิ่ม “อำนาจในการต่อรอง” ของไทย

๔.๑.๕.๓ เปลี่ยนสถานะของ “คู่แข่ง” ที่ให้ “สินค้า/บริการทดแทน” เป็น “หุ้นส่วน” โดยคำนึงว่า ประเทศที่เป็น “คู่แข่ง” ของไทยส่วนใหญ่เป็นประเทศสมาชิกอาเซียน อาทิ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ซึ่งการที่อาเซียนกำลังรวมตัวเป็นประชาคม กอปรกับการที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญต่ออาเซียนในฐานะกลุ่มประเทศหรือองค์กร ย่อมก็ทำให้ไทยและ “คู่แข่ง” ดังกล่าวมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันและสามารถร่วมมือกันส่งเสริมให้ภาควิชาการของสหรัฐฯ หันมาสนใจอาเซียน ซึ่งน่าจะได้ผลมากกว่าการดำเนินการเพียงประเทศเดียว อีกทั้งสอดคล้องกับเป้าหมายของการเป็นประชาคมอาเซียนด้วย นอกจากนี้ ยังน่าจะช่วยเพิ่มโอกาสในการแข่งขันกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จีนและญี่ปุ่น ซึ่งสหรัฐฯ มีผลประโยชน์ด้วยมาก กอปรกับประเทศเหล่านี้ยังมีทรัพยากรมากที่จะใช้ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประเทศตน

๔.๑.๕.๔ เปลี่ยนสถานะของ “คู่แข่งใหม่” เป็น “ตะขอ” เพื่อดึงความสนใจของฝ่ายสหรัฐฯ โดยนอกจากเมียนมาร์จะเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนแล้ว ยังเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย ซึ่งไทยอยู่ในสถานะที่จะเป็น “ตัวเกี่ยว” ให้สหรัฐฯ กับเมียนมาร์ หรือสนับสนุนสหรัฐฯ ในการดำเนินการบางด้านในเมียนมาร์ได้ อาทิ การร่วมมือกันเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในเมียนมาร์ทั้งในกรอบความร่วมมือแบบไตรภาคีหรือสามฝ่าย กรอบ Lower Mekong Initiatives (LMI) และกรอบอาเซียน และการเป็นช่องทางสำหรับภาคธุรกิจสหรัฐฯ ที่จะเปิดเข้าไปดำเนินการในเมียนมาร์ อันจะเป็นการเปลี่ยนการแข่งขันให้เป็นโอกาสโดยทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนสหรัฐฯ ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของไทยต่อผลประโยชน์และยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อเมียนมาร์และภูมิภาคโดยรวม ซึ่งก็จะเป็นแรงที่จะดึงดูดให้สถาบันวิชาการสหรัฐฯ สนใจเกี่ยวกับไทย และเอื้อต่อการดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยได้เช่นกัน

โดยสรุป จากผลการศึกษาในรายงานฉบับนี้ หากมีการพิจารณาปรับแนวทางทั้งในระดับนโยบายและระดับการดำเนินการให้สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทในปัจจุบัน รวมทั้งรองรับแนวโน้มในอนาคต โดยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันเพื่อดึงพื้นที่ความสนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ ที่เน้นจุดแข็งและโอกาสของไทยและลดผลกระทบของจุดอ่อนและอุปสรรค/ข้อจำกัดของไทยแล้ว ก็จะสามารถทำให้การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ ผ่านภาควิชาการสหรัฐฯ รวมทั้งการ

ทำงานของสถานเอกอัครราชทูตฯ ในด้านดังกล่าว เป็นเครื่องมือการทูตสาธารณะที่มีประสิทธิผลและตอบสนองตรงตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศในประเทศในการส่งเสริมความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามแผนภูมิที่ ๓

แผนภูมิที่ ๓ การปรับสมดุลสภาวะการแข่งขันตามกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยปัจจัยที่เป็นพลังในการแข่งขัน ๕ ประการ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

จากข้อสรุปผลการศึกษาข้างต้น และโดยคำนึงถึงปัจจัย สถานการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ประกอบกับข้อคิดเห็นของนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาควิชาการสหรัฐฯ มีข้อเสนอแนะที่น่าจะได้รับการพิจารณาในการปรับแนวทางของการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในระดับของภาพกว้างเชิงนโยบายและระดับของการดำเนินการ ดังนี้

๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการปรับแนวทางการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยให้เป็นเครื่องมือของการทูตสาธารณะเพื่อวัตถุประสงค์ในการมีอิทธิพลต่อการเมือง การกระทำของรัฐบาลสหรัฐฯ และต่อทัศนคติของสาธารณะในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐฯ เพื่อให้ตอบสนองยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ สิ่งที่น่าจะจำเป็นต้องพิจารณาเป็นอันดับแรกคือ การกำหนดเป้าหมาย กรอบการดำเนินการ และมุมมองในภาพกว้างของการดำเนินนโยบายต่างประเทศและในระยะยาว ซึ่งจะทำให้การดำเนินการชัดเจนและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๔.๒.๑.๑ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและตอบสนองกับยุทธศาสตร์

ควรกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนที่จะให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย ทั้งการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในสถาบันการศึกษาสหรัฐฯ และการปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการจากสถาบัน Think tank และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้มั่นใจว่าการดำเนินการดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ในระดับที่เหมาะสมเพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ และควรมีการหารือระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับสถานเอกอัครราชทูตฯ รวมทั้งสถานกงสุลใหญ่ทั้งสามแห่งในสหรัฐฯ เพื่อกำหนดและทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับเป้าหมายของการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ โดยยึดเป้าหมายยุทธศาสตร์ คือ การรักษาสถานะและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย เป็นตัวตั้ง เพื่อให้การดำเนินการมีทิศทางที่ชัดเจน เป็นระบบ และไม่เปลี่ยนตามตัวบุคคล

ในการนี้ เมื่อคำนึงถึงเป้าหมายข้างต้น ปัจจัยท้าทาย อุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงทรัพยากรและงบประมาณที่รัฐบาลไทยจะสามารถจัดสรรให้ได้ การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทย รวมถึงการดำเนินโครงการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในสหรัฐอเมริกาและกิจกรรมอื่น ๆ กับสถาบันวิชาการสหรัฐฯ น่าที่จะมีข้อพิจารณาดังนี้

๑) การปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการสหรัฐฯ ควรเน้นเพื่อให้ภาคส่วนดังกล่าวเป็นช่องทางเผยแพร่ สะพานเชื่อมต่อ และขยายความรู้ความเข้าใจ และความสนใจเกี่ยวกับประเทศไทย มากกว่าการเป็นเพียงสถาบันที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับไทยหรือภาษาไทย

๒) การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยผ่านภาควิชาการสหรัฐฯ ควรคำนึงถึงลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ โดยขณะที่เน้นเป้าหมายไปสู่ผลทั้งในระดับนโยบายและการดำเนินการของสหรัฐฯ ต่อไทยแล้ว แต่ก็ยังคงการให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไทยในภาพรวมในระดับประชาชนไว้ด้วย ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายอาจแบ่งได้ดังนี้

(๑) กลุ่มที่มีบทบาทกำหนด ตัดสินใจหรือดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับไทยในภาครัฐของสหรัฐฯ (รัฐบาลและรัฐสภา)

(๒) กลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการคิดและปฏิบัติของกลุ่ม (ก) อาทิ ภาคเอกชน องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ (NGOs) นักวิชาการ และสื่อ

(๓) กลุ่มที่จะเป็นคนรุ่นต่อไปในกลุ่ม (ก) และ (ข) ในอนาคต กล่าวคือ นักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียนในระดับปริญญาโทและสูงกว่าในสถาบันการศึกษาที่มีแนวโน้มที่จะผลิตบุคคลระดับผู้นำหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบาย

(๔) กลุ่มนักศึกษาทั่วไปในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า

๓) การศึกษาประเด็นเชิงนโยบาย (policy-oriented) ควรได้รับความสำคัญมากขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงประเด็นด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาของไทย สถานะและบทบาทของไทยในบริบทภูมิภาคและการต่างประเทศ และความเกี่ยวเนื่องของประเด็นเหล่านี้กับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นเรื่องของการต่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะการเรียนการสอนด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือภาษา

๔) การปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการสหรัฐฯ ควรมองถึงความเป็นไปได้ในการสร้างหุ้นส่วนกับหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สร้างหุ้นส่วนทางด้านการศึกษากับสถาบันวิชาการของไทย เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนและร่วมมือกันในการพัฒนาองค์ความรู้ การเรียนการสอน การทำวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ และการพัฒนาการศึกษาของไทยด้วย

๔.๒.๑.๒ การวางกรอบการดำเนินการ

การดำเนินการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสหรัฐฯ น่าจะสามารถจัดวางกรอบสำหรับการดำเนินการได้เป็น ๓ กรอบ ตามเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายข้างต้น ดังนี้

๑) การปฏิสัมพันธ์กับภาควิชาการสหรัฐฯ ในกรุงวอชิงตัน ซึ่งมีทั้งสถาบัน Think tank ต่าง ๆ และสถาบันการศึกษาที่มีอยู่หลายแห่ง อาทิ Johns Hopkins, Georgetown University, George Washington University และ American University ซึ่งจะเป็นการใช้สถาบันเหล่านี้เป็นสะพานเชื่อมต่อไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทกำหนด ตัดสินใจหรือดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับไทยในภาครัฐของสหรัฐฯ (รัฐบาลและรัฐสภา) และกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการคิดและปฏิบัติของกลุ่มดังกล่าว (ภาคเอกชน NGOs นักวิชาการ สื่อ) รวมทั้งกลุ่มนักศึกษาในสถาบันการศึกษาดังกล่าว ซึ่งบางสถาบันมีวิทยาลัยระดับปริญญาโทที่เน้นด้านการต่างประเทศ อาทิ School of Foreign Service ของมหาวิทยาลัย Georgetown และ School of Advanced International Studies ของมหาวิทยาลัย Johns Hopkins โดยกิจกรรมที่ดำเนินการเน้นการสนับสนุนและร่วมมือเพื่อให้เกิดการศึกษาวิจัย การเผยแพร่บทความ/บทวิเคราะห์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับไทยในบริบทและประเด็นที่จะเพิ่มความสนใจในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกับไทยและความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ

๒) การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยในสถาบันการศึกษาโดยเน้นสถาบันที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับไทย มีหลักสูตรไทยศึกษา/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาหรือการเรียนการสอนภาษาไทยอยู่แล้ว เพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับไทยอย่างต่อเนื่อง ผลักดันให้

การศึกษาเกี่ยวกับไทยมีลักษณะ cross-cutting กล่าวคือมีการเรียนรู้เกี่ยวกับไทยในฐานะกรณีศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ และใช้สถาบันดังกล่าวในการเชื่อมโยงและขยายความรู้ความเข้าใจและความสนใจเกี่ยวกับไทยไปสู่สถาบันอื่น ๆ โดยอาจดำเนินการ อาทิ ให้เงินต้น (seed money) หรือให้เงินสนับสนุนในลักษณะการบริจาค โดยกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะ ผลักดันให้สถาบันนั้น ๆ ดำเนินการไปสู่การจัดตั้งกองทุน (endowment) ที่จะสร้างความยั่งยืนให้แก่หลักสูตร มีความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมวิชาการที่เกี่ยวกับไทย การให้ทุนศึกษาวิจัยและการแลกเปลี่ยนนักวิชาการและนักศึกษา อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาสนับสนุนสถาบันการศึกษา นอกเหนือจากการกำหนดหลักเกณฑ์ที่จะได้กล่าวถึงต่อไปแล้ว ยังมีข้อควรคำนึงเกี่ยวกับเป้าประสงค์ของการส่งเสริมการศึกษากับระดับของนักศึกษาและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) หากเป้าคือการส่งเสริมและให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไทยในภาพกว้าง ควรเน้นที่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งส่วนใหญ่น่าจะเป็นกลุ่มที่เรียนมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ แต่ก็น่าจะสามารถึงดูนักศึกษาจากภาควิชาอื่น ๆ ที่สนใจจะเรียนรู้เกี่ยวกับไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาไทย แต่อาจไม่นำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกหรืออาจไม่เกี่ยวข้องกับอาชีพการงานในอนาคตของนักศึกษา

(๒) หากเป้าการส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นเฉพาะและให้ผลต่อความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในระยะยาว ควรเน้นที่นักศึกษาระดับปริญญาโทหรือสูงกว่า ในสาขา อาทิ รัฐศาสตร์ การต่างประเทศ เอเชีย/เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา เนื่องจากจะมีความสนใจที่ชัดเจนและสาขาที่เรียนน่าจะเกี่ยวข้องกับอาชีพการงานของนักศึกษาต่อไป

(๓) การปฏิสัมพันธ์กับสถาบันการศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลางที่มีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับไทย ซึ่งเป็นการขยายวงของการดำเนินการให้กว้างขึ้นไปสู่นักศึกษาโดยทั่วไป โดยในเบื้องต้นอาจเน้นกิจกรรมการให้ข้อมูลและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจ

๔.๒.๑.๓ การปรับมุมมองให้สอดคล้องกับพัฒนาการในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

ด้วยพัฒนาการของการรวมตัวของประชาคมอาเซียนซึ่งทำให้อาเซียนได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะองค์กรและกลุ่มภูมิภาค การพัฒนาความร่วมมือและการรวมตัวที่ใกล้ชิดมากขึ้นของประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง กอปรกับการดำเนินนโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียที่สหรัฐฯ พยายามเพิ่มบทบาทในภูมิภาค ซึ่งเป็นสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและจะยังเป็นแนวโน้มต่อไปในอนาคต การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยจึงควรปรับมุมมองจากการศึกษาที่เน้นไทยเป็นหลักเป็นการเน้นภาพกว้างของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้นโดยมีไทยเป็นประเทศสำคัญที่มีบทบาทนำในด้านต่าง ๆ รวมถึงในบริบทของความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจในภูมิภาค อาทิ การขยายอิทธิพลของจีน (The rise of China) การพัฒนาและการจัดการกับปัญหาท้าทายของประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง การรวมตัวของประเทศเอเชียตะวันออกเฉียง และการพัฒนาประชาธิปไตยในเมียนมาร์ ซึ่งนอกจากจะเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของกลุ่มเป้าหมายข้างต้นและของภาควิชาการสหรัฐฯ แล้ว ยังจะเปิดโอกาสให้แก่การร่วมมือและระดมทรัพยากรระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ในการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับภูมิภาค เป็นการลด “การแข่งขัน” และเปลี่ยน “คู่แข่ง” ในการดึงความ

สนใจของภาควิชาการสหรัฐฯ ให้เป็น “หุ้นส่วน” นอกจากนี้ หากเป็นไปได้ ยังควรรวมถึงประเด็นระหว่างประเทศที่มีลักษณะคาบเกี่ยว (cross cutting issues) ที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญและไทยสามารถมีบทบาทเกี่ยวเนื่องได้ อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศและความมั่นคงด้านพลังงานด้วย ทั้งนี้ การปรับมุมมองดังกล่าวจะเป็นการแสดงถึงการมองผลประโยชน์ของไทยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่กว้างกว่าเพียงเฉพาะกรอบของประเทศไทย โดยเป็นการมอง “beyond Thailand” ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการของโลกในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตที่ประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ จะมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันมากขึ้นด้วย

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

การส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองกับยุทธศาสตร์จำเป็นต้องดำเนินการทั้งโดยกระทรวงการต่างประเทศในส่วนกลางและโดยสถานเอกอัครราชทูตฯ ร่วมกัน ดังนี้

๔.๒.๒.๑ การเพิ่มพูนการปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือกับสถาบันวิชาการสหรัฐฯ ซึ่งควรดำเนินการต่อเนื่องโดยสถานเอกอัครราชทูตฯ ด้วยการสนับสนุนจากส่วนกลาง ที่สำคัญได้แก่

๑) การพบปะพูดคุยกับนักวิชาการสถาบัน Think tank ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันที่เน้นศึกษาด้านนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ และภูมิภาคเอเชีย เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพัฒนาการในประเทศไทย พัฒนาการในภูมิภาค บทบาทของไทยในภูมิภาค รวมถึงในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นที่สหรัฐฯ สนใจ อาทิ เมียนมาร์และทะเลจีนใต้ และมุมมองต่อบทบาทของสหรัฐฯ และความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐฯ อย่างสม่ำเสมอ โดยดำเนินการทั้งในระดับเอกอัครราชทูตฯ และระดับอื่นที่เหมาะสม

๒) การเข้าร่วมกิจกรรมของสถาบัน Think tank รวมถึงมหาวิทยาลัยในกรุงวอชิงตัน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในภูมิภาคเอเชีย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาเซียน และอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ในฐานะผู้ร่วมอภิปรายหรือผู้กล่าวนำ เพื่อนำเสนอมุมมองของไทยและย้ำบทบาทและความเกี่ยวข้อง (relevance) ของไทย ซึ่งด้วยนโยบายปรับสมดุลสู่เอเชียของสหรัฐฯ ประกอบกับการรวมตัวของอาเซียนเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ทำให้มีการจัดกิจกรรมลักษณะดังกล่าวบ่อยครั้งขึ้น

๓) การร่วมมือกับสถาบันวิชาการทั้งสถาบัน Think tank และมหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ เพื่อจัดการบรรยายสรุปและ/หรืออภิปรายเกี่ยวกับไทยในด้านต่าง ๆ ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ อาเซียน รวมถึงประเด็นที่ไทยอาจมีบทบาทให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ได้ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ การพัฒนากับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งอาจจัดได้ที่สถาบัน Think tank หรือที่อื่น เช่น ตึกทำงานของสมาชิกรัฐสภาสหรัฐฯ โดยอาจเป็นการนำเสนอโดยเอกอัครราชทูตฯ และ/หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการจากประเทศไทย เข้าร่วม ซึ่งอาจด้วยการสนับสนุนจากส่วนกลาง หรือใช้โอกาสที่เอกอัครราชทูตฯ เยือนรัฐต่าง ๆ ในการกล่าวสุนทรพจน์ที่มหาวิทยาลัยที่สำคัญของรัฐนั้น ๆ ทั้งนี้ รูปแบบที่สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำสหรัฐฯ ร่วมมือกับ American University ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงวอชิงตัน จัดตั้ง Indonesian Program เป็นแนวทางหนึ่งที่น่าพิจารณา

๔) การใช้โอกาสการเยือนของบุคคลระดับสูงในการจัดกิจกรรมกับภาควิชาการสหรัฐฯ อาทิ การกล่าวสุนทรพจน์ที่มหาวิทยาลัยหรือสถาบัน Think tank ซึ่งมักจะดึงดูดความสนใจของภาคส่วนต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ได้มาก ทั้งภาครัฐ เอกชน NGOs และสื่อมวลชน

๕) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยขนาดกลางหรือขนาดเล็กที่แสดงความสนใจเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อขยายฐานของสถาบันการศึกษาที่ให้ความสำคัญแก่ไทยให้กว้างมากขึ้น อาทิ การเยี่ยมเยียนและจัดกิจกรรมให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประเทศไทย ซึ่งสามารถทำได้ในโอกาสที่เอกอัครราชทูตฯ เยือนรัฐต่าง ๆ

๔.๒.๒.๒ การกำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขสำหรับการให้การสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในสถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ

โครงการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในสหรัฐฯ ควรดำเนินต่อไป โดยเมื่อคำนึงถึงงบประมาณของโครงการฯ ที่มีจำกัดและไม่เพียงพอที่จะให้การสนับสนุนในลักษณะกองทุน (endowment) ที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนแก่โครงการไทยศึกษา หรือที่จะสามารถช่วยเหลือมหาวิทยาลัยได้ทุกแห่งที่ขอรับการสนับสนุน จึงควรกำหนดแนวทางหรือเกณฑ์การให้เงินสนับสนุน ซึ่งจะช่วยให้การพิจารณาเลือกโครงการข้อเสนอและมหาวิทยาลัยมีความเป็นกลาง โปร่งใสและอธิบายได้ รวมทั้งให้มีการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัย ดังเช่นที่ Japan Foundation กำหนด (แต่โดยที่งบประมาณของไทยมีน้อยกว่ามาก จึงไม่จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์การให้ทุนดังกล่าวอย่างกว้างขวาง) โดยอาจรวมถึง

๑) คำมั่นจากผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยที่จะสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมไทยศึกษาที่ขอรับการสนับสนุน

๒) มาตรฐานของหลักสูตรวิชาและคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งในบางวิชา อาทิ ภาษาไทย นอกเหนือจากที่จะต้องเป็นไปตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด ก็ควรเทียบเคียงได้กับการสอนโดยสถาบันที่เป็นที่ยอมรับของไทย เช่น สถาบันภาษาไทยสิรินธร

๓) การมีแผนงานการใช้เงินที่ชัดเจนและดำเนินการได้ รวมถึงแผนการประชาสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับภาควิชาหรือวิทยาลัยอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยเพื่อเพิ่มจำนวนนักศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับไทยในแง่มุมต่าง ๆ

๔) การหาทุนสมทบจากแหล่งอื่นในมูลค่าที่เท่ากันหรือมากกว่าเงินที่ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นเงินหรือสิ่งของอุปกรณ์อื่น ๆ

๕) การจัดกิจกรรมเสริมเป็นระยะ ๆ เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศไทย นอกเหนือจากการเรียนการสอน อาทิ งานด้านวัฒนธรรม การจัดเสวนาหรืออภิปรายเชิงวิชาการ

๖) การสนับสนุนให้นักศึกษาโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีสามารถเรียนภาษา ฝึกงานชั่วคราวหรือทำงานอาสาสมัครในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสนใจให้แก่การศึกษาเกี่ยวกับไทยจากการที่ได้สัมผัสประสบการณ์ตรงในพื้นที่ (immersion) รวมทั้งสร้างความประทับใจและความสัมพันธ์ในระดับบุคคลที่จะมีผลในระยะยาวในลักษณะที่คล้ายคลึงกับสมาชิก Peace Corps ที่เคยเดินทางมาไทยและยังคงเป็นมิตรของประเทศไทย

๗) ความสมดุลทางภูมิศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่จะสนับสนุนเพื่อให้มีสถาบันที่จะเป็นแกนกระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของสหรัฐฯ และสามารถเป็นศูนย์ที่เชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาที่สนใจเข้ามาศึกษาได้

๔.๒.๒.๓ การส่งเสริมการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การสนับสนุนให้สถาบันวิชาการในสหรัฐฯ ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับไทยและภูมิภาคเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้มีการผลิตผลงานเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับไทยในสาขาหรือประเด็นที่กำลังหรือมีแนวโน้มที่จะอยู่ในความสนใจของผู้มีบทบาทในการกำหนดหรือดำเนินนโยบาย จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ และ/หรือเป็นประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาประเทศของไทยต่อไป ซึ่งรูปแบบที่อาจจะพิจารณา นอกเหนือจากการว่าจ้างสถาบันวิชาการสหรัฐฯ โดยสถานเอกอัครราชทูตฯ ดังเช่นในโครงการศึกษาและวิจัยฯ ที่เคยดำเนินการ มีอาทิ

๑) การสนับสนุนให้มีการทำการศึกษาวิจัยร่วมระหว่างนักวิชาการสหรัฐฯ กับไทย ซึ่งสามารถครอบคลุมได้หลายสาขา แต่อาจเน้นส่งเสริมสาขาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาของไทย อาทิ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ การผลิตและการก่อสร้าง สังคมศาสตร์ การเกษตร สุขภาพและสวัสดิการ

๒) การให้ทุนแก่สถาบัน Think tank หรือสถาบันการศึกษาในสหรัฐฯ เพื่อรับนักวิชาการจากประเทศไทยไปทำงานร่วมด้วยในฐานะ visiting fellow และผลิตงานศึกษาวิจัยในระยะเวลาหนึ่ง เช่น ๖ เดือน และนำเสนอผลงานศึกษาวิจัยดังกล่าว ซึ่งอาจจะเน้นสาขาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ/ความร่วมมือไทย-สหรัฐฯ ในด้านต่าง ๆ

๓) การให้ทุนแก่นักวิชาการและนักศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในสหรัฐฯ เดินทางมาทำวิจัยในประเทศไทย ซึ่งอาจจะเน้นสาขาที่จะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับไทย กล่าวคือ มนุษยศาสตร์และศิลปะ และสังคมศาสตร์

๔.๒.๒.๔ การหาหุ้นส่วนในประเทศไทยและในสหรัฐฯ

โดยที่พันธกิจหลักของกระทรวงการต่างประเทศคือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับไทย และการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยเป็นแนวทางหนึ่งทางด้านการทูตสาธารณะ เพื่อเป้าหมายยุทธศาสตร์ในการรักษาสถานะและกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย ซึ่งด้วยทรัพยากรที่จำกัดทำให้จำเป็นต้องมีจุดมุ่งเน้นที่ชัดเจนและกลุ่มเป้าหมายที่มีให้สำคัญก่อน ในการนี้ เพื่อให้การที่จะดำเนินการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพื่อหาแนวทางสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทยให้ไปสู่สาธารณชนหรือนักศึกษาเป็นการทั่วไป จึงจำเป็นที่กระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตฯ จะต้องมีหุ้นส่วนและพัฒนาเครือข่ายขององค์กร/บุคคลทั้งในประเทศไทยและในสหรัฐฯ ที่จะให้ความร่วมมือและสนับสนุนด้วย อาทิ

๑) มหาวิทยาลัยและสถาบันศึกษายุทธศาสตร์ในประเทศไทยที่สนใจสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันในสหรัฐฯ

๒) สมาคมศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยสหรัฐฯ ในประเทศไทย และภาคเอกชนที่จะสามารถเป็นแหล่งระดมทุนเพื่อช่วยสนับสนุนโครงการไทยศึกษาได้ โดยเฉพาะเพื่อตั้งกองทุน (endowment) ที่มหาวิทยาลัยจะนำดอกผลมาใช้บริหารจัดการ

๓) หน่วยงานรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องของไทย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ (ความร่วมมือด้านการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร) กระทรวงวัฒนธรรม (ความร่วมมือในการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม) และสำนักงานกองทุนวิจัยแห่งชาติ (สกว.) เป็นต้น

๔) มูลนิธิที่สนับสนุนการศึกษาและการสร้างองค์ความรู้หรือความเข้าใจกับต่างประเทศของสหรัฐฯ อาทิ Henry Luce Foundation, Asia Foundation

๕) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องของสหรัฐฯ เช่น กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษา

๖) ชุมชนไทยในสหรัฐฯ โดยเฉพาะธุรกิจไทยที่เข้าไปลงทุนในสหรัฐฯ ที่อาจให้ความสนใจที่จะช่วยสนับสนุนหรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยหรือจัดกิจกรรมกับสถาบันวิชาการของสหรัฐฯ ดังเช่น กรณีอินโดนีเซียที่ให้ชุมชนอินโดนีเซียในสหรัฐฯ ร่วมจัดการแสดงวัฒนธรรมที่ American University

๗) ภาคเอกชนสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริษัทที่มีการลงทุนในประเทศไทย ที่อาจมีความสนใจในการสนับสนุนการศึกษาหรือการทำวิจัยเกี่ยวกับไทย

๔.๒.๒.๕ การเป็นตัวกลางระหว่างองค์กร/สถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับไทย

การหาหุ้นส่วนและสร้างเครือข่ายตามข้อ ง) จะช่วยเพิ่มช่องทางในการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับไทยได้ในวงกว้างขึ้น รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมไทยศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาด้านงบประมาณเพื่อให้เข้าถึงนักศึกษา รวมทั้งสาธารณชนทั่วไปมากขึ้นกว่ากลุ่มเป้าหมายหลัก โดยกระทรวงการต่างประเทศและสถานเอกอัครราชทูตฯ สามารถมีบทบาทเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมระหว่าง

๑) มหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ กับองค์กรหรือบุคคลอื่น ๆ ที่จะสามารถเป็นแหล่งระดมทุน อาทิ สมาคมศิษย์เก่าในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งกองทุน (endowment) สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับไทยในด้านต่าง ๆ และการจัดโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับไทย

๒) สถาบันวิชาการในสหรัฐฯ กับสถาบันวิชาการในไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาหลักสูตรร่วมและความเชี่ยวชาญ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนอาจารย์/นักวิชาการ/นักวิจัย/นักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและโทระหว่างกันมากยิ่งขึ้น โดยไม่จำกัดเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือ area studies แต่รวมถึงด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ สุขภาพและสวัสดิการสังคม และอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายไทยด้วย โดยควรมีการหารือกับสถาบันในฝ่ายไทยเพื่อบ่งชี้ความต้องการ/สนใจเกี่ยวกับสาขาที่ต้องการพัฒนาและส่งเสริม

๔.๒.๒.๖ การสนับสนุนบทบาทของนักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างประเทศที่สนใจไทย

การสนับสนุนการจัดตั้งชมรมของนักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างประเทศที่สนใจเกี่ยวกับประเทศไทยในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐฯ หรือ Thai Clubs เป็นโครงการที่กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้ กระทรวงการต่างประเทศ ดำเนินการอยู่แล้วด้วยการให้เงินสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชมรมเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับไทยในด้านต่าง ๆ อาทิ การจัดเสวนา การจัดงานแสดงด้านวัฒนธรรมและอาหาร ซึ่งเป็นการทำให้นักศึกษาเหล่านี้สามารถมีบทบาทเป็นอาสาสมัครที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจเกี่ยวกับไทยในสถาบันการศึกษาของสหรัฐฯ อย่างไรก็ตาม อาจพิจารณาดำเนินการเพิ่มเติมโดย

๑) ใช้ประโยชน์จากชมรมในมหาวิทยาลัยที่อยู่ในพื้นที่ให้มากขึ้น อาทิ เอกอัครราชทูตฯ กงสุลใหญ่ และเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตฯ และสถานกงสุลใหญ่ที่ได้รับมอบหมาย เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชมรมฯ และพบปะแลกเปลี่ยนความเห็นกับชมรมในโอกาสที่มีการเดินทางเยือนรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นระยะ ๆ

๒) พิจารณาสับสนุนการจัด Southeast Asian Students' Club เพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน และมีกลุ่มย่อยของนักศึกษาไทยภายใต้กรอบดังกล่าว ซึ่งน่าจะสามารดึงดูดความสนใจและจัดกิจกรรมได้หลากหลายกว่า รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจที่เพิ่มขึ้นในประชาคมอาเซียนด้วย

บรรณานุกรม

หนังสือ

- Chanlett-Avery, Emma, and Dolven, Ben. Thailand: Background and U.S. Relations. Washington, D.C.: Congressional Research Service, June 2012.
- Dalpino, Catharin E. An Old Alliance for the New Century: Reinvigorating the U.S.-Thailand Alliance. Washington, D.C.: The National Bureau of Asian Research, June 2012
- De Lima, Antonio F., Jr. 'The role of international educational exchanges in public diplomacy'. Place Branding and Public Diplomacy Vol. 3, No. 3, 2007.
- Fitzpatrick, Kathy R. U.S. Public Diplomacy's Neglected Domestic Mandate. Los Angeles: Figueroa Press, 2010.
- Lohman, Walter. Reinvigorating the U.S.-Thailand Alliance. Washington, D.C.: The Heritage Foundation, No. 2609, September 2011.
- Nye, Joseph S., Jr. Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs, 2005.
- Snow, Nancy and Taylor, Philip M. ed. Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009.
- Zurbuchen, Mary S. Review of the Southeast Asia Grants Program. New York: Henry Luce Foundation, December 2011 (Revised July 2012).

บทความ

- Kim, Taehwan. 'Paradigm Shift in Diplomacy: A Conceptual Model for Korea's "New Public Diplomacy"'. Korea Observer Vol. 43, No. 4 (Winter 2012), pp. 527-555.
- Ross, Christopher. 'Pillar of Public Diplomacy:: Grappling with International Public Opinion'. Harvard International Review Vol. 25, No. 2, Summer 2003.
- Snow, Crocker, Jr. 'Public Diplomacy practitioners: a changing cast of characters'. The Journal of Business Strategy Vol 23, No. 3, 2006

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies Program)

ปีงบประมาณ	โครงการ / มหาวิทยาลัยที่ได้รับการสนับสนุน	งบที่ได้รับอนุมัติและที่จ่ายโดยประมาณ (บาท)*
๒๕๔๘ (งบบุคลากร เชิงรุก)	โครงการความร่วมมือกับ Georgetown University เพื่อส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทย (Thai Studies) - Georgetown University (School of Foreign Service) เพื่อเปิดวิชา เกี่ยวกับประเทศไทย การจัดสัมมนาเชิงนโยบายเกี่ยวกับประเทศไทยและความสัมพันธ์ไทยสหรัฐฯ และการให้ทุนแก่นักวิจัยจากประเทศไทยเพื่อทำงานวิจัยที่กรุงวอชิงตัน	๒,๐๐๐,๐๐๐ ๒,๐๐๐,๐๐๐
๒๕๔๙ (งบ Flagship)	โครงการศึกษาพัฒนาแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์ไทยต่อสหรัฐฯ อย่างเต็มรูปแบบ ภายใต้แผน U.S. Watch ๑) โครงการส่งเสริม Thai Studies ใน Georgetown University เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทย (ต่อเนื่อง) ๒) โครงการ Thai Conference on Thai Studies Program ๓) โครงการบรรยายของนักวิชาการไทย	๓,๘๐๐,๐๐๐ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ๒,๒๕๐,๐๐๐ ๔๐,๐๐๐
๒๕๕๐ (งบภารกิจทีม ประเทศไทย)	โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies Program) ๑) Georgetown University (ต่อเนื่อง) ๒) University of Michigan (Center for Thai Studies) เพื่อสนับสนุนการจัดตั้งโครงการไทยศึกษา รวมถึงเปิดวิชา การทำวิจัย การให้ทุนแก่นักศึกษาเพื่อเรียนภาษาไทยหรือทำวิจัยเกี่ยวกับไทยในประเทศไทย การจัดบรรยาย สัมมนาและกิจกรรมวัฒนธรรมที่เปิดแก่ชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชน ๓) University of Wisconsin – Madison เพื่อสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทย สำหรับการดำเนินการ ๓ ปี ๔) University of Oregon	๑๔,๐๐๐,๐๐๐ ๓,๕๐๐,๐๐๐ ๓,๕๐๐,๐๐๐ ๓,๕๐๐,๐๐๐ (จัดสรร ๓.๕ ล้าน แต่ไม่ได้มอบ)
๒๕๕๑ (งบภารกิจทีม ประเทศไทย)	โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies Program) ๑) Georgetown University (ต่อเนื่อง) ๒) University of Michigan (ต่อเนื่อง) ๓) University of Maryland (Robert H. Smith School of Business) เพื่อจัดตั้ง Thai-American Business Study	๑๔,๐๐๐,๐๐๐ ๓,๕๐๐,๐๐๐ ๓,๕๐๐,๐๐๐ ๓,๕๐๐,๐๐๐

ปี งบประมาณ	โครงการ / มหาวิทยาลัยที่ได้รับการสนับสนุน	งบที่ได้รับอนุมัติ และที่จ่ายโดย ประมาณ (บาท)*
	Program ซึ่งรวมถึงการจัดตั้ง Thai American Business Club โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย การจัดให้นักศึกษาเดินทางเยือนประเทศไทย การเปิดสอนวิชา (เน้นด้าน logistics และ supply chain management) การจัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับประเทศไทย ๔) University of North Carolina – Chapel Hill (Carolina Asia Center) เพื่อเปิดสอนวิชาเกี่ยวกับไทยและเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ สนับสนุนให้นักศึกษา UNC ศึกษาวิจัยในประเทศไทย รับ Visiting Scholar จากไทย จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับไทย เพิ่มจำนวนหนังสือเกี่ยวกับไทย จัดทำวารสารข่าว และจัดงานเลี้ยงรับรองฉลอง ๑๗๕ ปี ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ	๓,๕๐๐,๐๐๐
งบประมาณ สภ. ณ นครชิคาโก	๕) Northern Illinois University (Center for Southeast Asian Studies) เพื่อจัดตั้งกองทุน Thai Teaching and Research Fund	๓,๕๐๐,๐๐๐
๒๕๕๒ (งบภารกิจทีม ประเทศไทย)	โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies Program) ๑) University of Michigan (ต่อเนื่อง) ๒) University of Maryland (ต่อเนื่อง) ๓) University of California – Los Angeles เพื่อสนับสนุนการสอนภาษาไทย ๔) การจัดอภิปรายทางวิชาการและการสัมมนาโต๊ะกลม	๗,๐๐๐,๐๐๐ ๑,๔๒๐,๙๕๐ ๑,๗๐๐,๐๐๐ ๑,๓๕๐,๐๐๐ (ไม่มีตัวเลข)
งบประมาณ สภ. ณ นครชิคาโก	๕) Northern Illinois University (ต่อเนื่อง)	๓,๐๐๐,๐๐๐
๒๕๕๓ (งบภารกิจทีม ประเทศไทย)	โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies Program) ๑) University of Michigan (ต่อเนื่อง) ๒) University of Maryland (ต่อเนื่อง) ๓) University of California – Los Angeles (ต่อเนื่อง) ๔) การจัดอภิปรายวิชาการและสัมมนาเกี่ยวกับประเทศไทย	๔,๐๐๐,๐๐๐ ๑,๓๔๔,๐๐๐ ๑,๓๔๔,๐๐๐ ๙๐๐,๐๐๐ (ไม่มีตัวเลข)
๒๕๕๔ (งบภารกิจทีม ประเทศไทย)	โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา (Thai Studies Program) ๑) Harvard University (Asia Center) เพื่อจัดตั้งโครงการไทยศึกษา ๒) University of California – Los Angeles (ต่อเนื่อง)	๓,๗๕๐,๐๐๐ ๑,๕๐๐,๐๐๐ ๑,๕๐๐,๐๐๐

ปีงบประมาณ	โครงการ / มหาวิทยาลัยที่ได้รับการสนับสนุน	งบที่ได้รับอนุมัติและที่จ่ายโดยประมาณ (บาท)*
	๓) Northern Illinois University เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทยที่มีอยู่แล้ว	๕๗๐,๐๐๐
๒๕๕๕ (งบภารกิจทีมประเทศไทย)	<p>โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา</p> <p>๑) Harvard University (Asia Center) เพื่อจัดตั้งหลักสูตรไทยศึกษา ซึ่งรวมถึงการสอนภาษาไทย การเพิ่มการเรียนการสอนเกี่ยวกับประเทศไทยในวิชาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย การจัดกิจกรรมบรรยาย สัมมนา เพื่อนำไปสู่การจัดตั้ง chair ด้านไทยศึกษาในระยะยาว</p> <p>๒) University of California – Berkeley เพื่อเปิดวิชาภาษาไทยขั้นสูง</p> <p>๓) การเดินทางเยี่ยมชมหลักสูตร จัดสัมมนาและเข้าร่วมสัมมนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทย ไทยศึกษา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา</p>	<p>๓,๐๐๐,๐๐๐</p> <p>๑.๕๕๐,๕๐๐</p> <p>๕๕๘,๑๘๐</p> <p>๘๘๓,๐๐๐</p>
๒๕๕๖ (งบภารกิจทีมประเทศไทย)	<p>โครงการส่งเสริมกิจกรรมไทยศึกษา</p> <p>๑) Northern Illinois University เพื่อพัฒนาระบบซอฟต์แวร์สำหรับการเรียนภาษาไทยผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ มือถือ tablet และ iPad</p> <p>๒) University of California – Los Angeles เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาไทย</p> <p>๓) University of Ohio เพื่อเปิดการเรียนการสอนภาษาไทยเพิ่มขึ้นอีก ๑ ระดับ</p> <p>๔) University of California – Berkeley เพื่อเป็นค่าจ้างอาจารย์สอนภาษาไทย ๑ ระดับ</p> <p>๕) University of Wisconsin – Madison เพื่อเป็นค่าจ้างอาจารย์สอนภาษาไทยในภาคการศึกษาปกติ ๑ คนและภาคการศึกษาฤดูร้อน ๑ คน</p> <p>๖) ค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางเยี่ยมชม พับหาหรือติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ</p>	<p>๓,๐๐๐,๐๐๐**</p> <p>๓๐๐,๐๐๐</p> <p>๓๐๐,๐๐๐</p> <p>๓๖๐,๐๐๐</p> <p>๕๔๐,๐๐๐</p> <p>๘๕๒,๐๐๐</p> <p>๖๔๘,๐๐๐</p>

ภาคผนวก ข
โครงการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ปีงบประมาณ	โครงการ	งบที่ได้รับอนุมัติ และที่จ่ายโดย ประมาณ (บาท)*
๒๕๕๒	Center for Strategic and International Studies (CSIS) เพื่อสนับสนุน CSIS Southeast Asia Program (SEAP)	๒,๐๐๐,๐๐๐
๒๕๕๓	Center for Strategic and International Studies (ต่อเนื่อง)	๒,๐๐๐,๐๐๐
๒๕๕๔	University of Maryland – College Park เพื่อทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเส้นทางและโอกาสด้านการลงทุนจากต่างประเทศในสหรัฐฯ	๒,๐๐๐,๐๐๐

* จำนวนงบประมาณเป็นตัวเลขที่พิเศษให้ลงตัวที่ใกล้เคียงกับตัวเลขที่ใช้จ่ายจริงเพื่อวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ เนื่องจากงบประมาณที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ได้รับการจัดสรรอยู่ในสกุลเงินบาท ขณะที่เงินที่จ่ายจริงเป็นสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างมหาวิทยาลัยในสหรัฐฯ ที่มีการสอนวิชาภาษาไทย หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ศึกษา และเป็นศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของสหรัฐฯ

มหาวิทยาลัย	ภาษาไทย	หลักสูตรเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษา	ศูนย์เอเชีย ตะวันออกเฉียง ใต้ศึกษา
Cornell University	/	/	/
Johns Hopkins University	/	/	
Harvard University	/		
Johns Hopkins University		/	
Northern Illinois University	/	/	/
Michigan State University	/		
Ohio University	/	/	
University of Michigan – Ann Arbor	/	/	
University of Wisconsin – Madison	/	/	/
Arizona State University	/		
University of California – Berkeley	/	/	/
University of California – Los Angeles	/	/	/
University of Hawaii	/	/	/
University of Washington	/	/	/
Yale University		/	
Stanford University		/	

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างการดำเนินการของอินโดนีเซียและญี่ปุ่น

๑. อินโดนีเซีย

อินโดนีเซียมีการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับอินโดนีเซียในสหรัฐฯ โดยเป็นภารกิจที่ทำร่วมกันระหว่างกระทรวงการต่างประเทศกับกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีผู้ช่วยทูตฝ่ายวัฒนธรรมและการศึกษาประจำอยู่ที่สถานเอกอัครราชทูตในกรุงวอชิงตัน

สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนงบประมาณแก่สถาบันการศึกษาในสหรัฐฯ อยู่บ้างตามที่ได้รับคำขอ แต่สำหรับปี ๒๕๕๖ ได้หันมาเน้นดำเนินโครงการขนาดเล็กกับมหาวิทยาลัยในกรุงวอชิงตัน โดยร่วมมือกับ ASEAN Studies Center ของ American University (AU) จัดตั้ง Indonesia Program ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอินโดนีเซียจากแง่มุมด้านวัฒนธรรม การศึกษาและประเด็นเชิงนโยบาย โดยใช้ AU เป็นเวที มีการแบ่งกิจกรรมที่ดำเนินการเป็น (๑) การแสดงด้านวัฒนธรรมจากภูมิภาคต่าง ๆ ของอินโดนีเซีย อาทิ สุมาตรา บาหลีและชวา โดยส่งเสริมให้ชุมชนชาวอินโดนีเซียโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในพื้นที่มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรู้ในหมู่สาธารณชนอเมริกัน จำนวน ๓ ครั้ง และ (๒) การเชิญบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งนักวิชาการอินโดนีเซียไปบรรยายทางเชิงวิชาการหรือกล่าวปาฐกถาที่ AU ๕-๖ ครั้ง เช่น ในช่วงภาคฤดูใบไม้ผลิเดือนกันยายน ๒๕๕๖ AU จะจัดอภิปรายเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเลือกตั้งในอินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียฯ สนับสนุนงบประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาท สำหรับระยะเวลา ๑ ปีและจะมีการทบทวนผลการดำเนินการเพื่อประกอบการพิจารณาสำหรับปีต่อไป เงินจำนวนดังกล่าวใช้เป็นค่าตอบแทนอาจารย์และจ้างนักศึกษาปริญญาโทเป็นเจ้าของหน้าที่ดำเนินโครงการ รวมทั้งเงินที่ต้องบริจาคให้แก่ AU (ตามระเบียบของมหาวิทยาลัย จะหักเงินร้อยละ ๒๙ ของยอดเป็นค่าบริหารจัดการ) และให้งบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการจัดกิจกรรมเป็นครั้ง ๆ ไปซึ่งจะเป็นผลจากการหารือระหว่างสถานเอกอัครราชทูตฯ กับผู้ดำเนินโครงการ^๑

เมื่อปี ๒๕๕๓ ได้มีการจัดตั้งกองทุน (endowment) สำหรับอินโดนีเซียศึกษาที่ Harvard University แต่เงินมาจากการบริจาคของ Rajawali Foundation ซึ่งเป็นมูลนิธิของ PT Rajawali Corporation จำนวน ๒๐.๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือประมาณ ๖๑๕ ล้านบาทแบ่งจ่ายในระยะเวลา ๕ ปีที่ให้แก่ Ash Center for Democratic Governance and Innovation, Kennedy School of Government เมื่อปี ๒๕๕๓ ซึ่งเงินบริจาดดังกล่าวแบ่งเป็น ๓๑๕ ล้านบาทเพื่อจัดตั้งหลักสูตรและอีก ๓๐๐ ล้านบาทเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนการทำวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับอินโดนีเซีย ส่งเสริมความร่วมมือกับสถาบันในอินโดนีเซีย

^๑ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นาย Haryo Wisnarso, Cultural and Education Attache สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่กรุงวอชิงตัน และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ Dr. Pek Koon Heng, Director ASEAN Studies Center เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่กรุงวอชิงตัน

รวมทั้งให้ทุนแก่นักวิชาการรุ่นใหม่ของอินโดนีเซียมาศึกษาวิจัยที่ Kennedy และแก่เจ้าหน้าที่รัฐบาลอินโดนีเซียไปเรียนหลักสูตรระดับผู้บริหารของ Kennedy School^๒

นอกจากนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียมีการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาต่างชาติภายใต้ Darmasiswa RI Program เพื่อศึกษาในสาขาภาษา ศิลปะ ดนตรีและหัตถกรรมอินโดนีเซียในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอินโดนีเซีย โดยนักศึกษาออกค่าเดินทางระหว่างประเทศเองขณะที่รัฐบาลอินโดนีเซียออกค่าใช้จ่ายภายในประเทศให้ มี (๑) ทุนระยะเวลา ๑ ปี เพื่อวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความสนใจเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย โดยผู้เข้าร่วมจะต้องพร้อมมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการหรือช่วยสอนภาษาต่างประเทศ (อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่นและจีน) ในมหาวิทยาลัยที่ไปศึกษาด้วย และ (๒) ทุนระยะสั้น ๖ เดือนสำหรับผู้ที่มีความรู้ภาษาภาษาไปศึกษาภาษาต่อเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของอินโดนีเซียต่อไปด้วย ทั้งนี้โครงการนี้เริ่มต้นตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ โดยมุ่งเน้นประเทศสมาชิกอาเซียน และต่อมาเมื่อปี ๒๕๑๙ ได้ขยายไปยังประเทศอื่น ๆ รวมถึงสหรัฐฯ สำหรับจำนวนผู้เข้าร่วม เมื่อปี ๒๕๕๔ มีทั้งหมด ๗๕๐ คนจาก ๘๓ ประเทศ เพิ่มจาก ๘๗ คนจาก ๓๔ ประเทศเมื่อปี ๒๕๔๖^๓ ซึ่งการให้ทุนดังกล่าวทำให้ชาวต่างชาติ รวมถึงชาวอเมริกันรู้จักและสนใจอินโดนีเซียมากขึ้น

๒. ญี่ปุ่น

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐฯ ไม่ได้มีบทบาทหลักในการส่งเสริมญี่ปุ่นศึกษาในบริบทของสถาบันการศึกษาในสหรัฐฯ แต่จะดำเนินกิจกรรมในการปฏิสัมพันธ์กับสถาบัน Think tanks และโครงการอื่น ๆ ของรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อสนับสนุนความสนใจและการศึกษาเกี่ยวกับญี่ปุ่น อาทิ Japan Exchange and Teaching Program (JET) เพื่อส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศต่าง ๆ การเรียนภาษาต่างประเทศในญี่ปุ่นและการแลกเปลี่ยนระหว่างเยาวชน โดยการเชิญผู้เข้าร่วมจากประเทศต่าง ๆ เยือนญี่ปุ่นในฐานะผู้ช่วยสอนภาษาอังกฤษ ผู้ช่วยประสานงานด้านการต่างประเทศ และที่ปรึกษาด้านกีฬา โครงการดังกล่าวเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรท้องถิ่นของญี่ปุ่นกับกระทรวงกิจการภายใน กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ Council of Local Authorities for International Relations ของญี่ปุ่น ซึ่งเมื่อปี ๒๕๕๕ มีชาวอเมริกันเข้าร่วม รวม ๒,๓๓๔ คน^๔

^๒ James F. Smith, 'Harvard receives \$20.5m gift for new Asia studies center', Boston Globe, 7 January 2010.

^๓ ข้อมูลจากเว็บไซต์สถานเอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำราชอาณาจักร, www.indonesianembassy.org.uk (๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖) และเว็บไซต์ของ Institute for International Studies (IIE) ของสหรัฐฯ, www.iie.org (๑๙ มิถุนายน ๒๕๕๖).

^๔ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นาย Masato Otaka อัครราชทูตรับผิดชอบด้านการทูตสาธารณะและการทูตวัฒนธรรมสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐฯ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖ ที่กรุงวอชิงตัน และเว็บไซต์สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐฯ, ข้อมูลจาก www.us.emb-japan.go.jp.

กลไกสำคัญที่ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับญี่ปุ่น รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมญี่ปุ่นศึกษา (Japanese Studies) ในสหรัฐอเมริกา คือ Japan Foundation ซึ่งดำเนินโครงการที่มุ่งส่งเสริมการขยายตัวของญี่ปุ่นศึกษาที่สำคัญ ได้แก่

๒.๑ โครงการ Institutional Project Support Program in Japanese Studies ที่เปิดให้สถาบันการศึกษาในสหรัฐอเมริกา สมัครเพื่อขอรับทุนไม่เกิน ๑๕๐,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อปี โดยมีการกำหนดเงื่อนไขในการพิจารณาที่ชัดเจนทั้งในส่วนของเนื้อหาของข้อเสนอและผู้สมัครขอรับทุน อาทิ คำมั่นของสถาบันและการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงของสถาบัน ความสามารถของผู้ดำเนินโครงการและสถาบันที่จะดำเนินการตามข้อเสนอ ความสมดุลทางภูมิศาสตร์ โอกาสในการขยายโครงการญี่ปุ่นศึกษาในสถาบันผ่านโครงการที่เสนอ รวมทั้งกำหนดว่า ผู้สมัครจะต้องพร้อมที่จะสมทบเงิน (matching funds) ในจำนวนที่เท่ากันหรือมากกว่าซึ่งอาจเป็นรูปของเงินหรืออุปกรณ์ ซึ่งอาจเป็นเงินบริจาคจากแหล่งภายนอก ตำแหน่งอาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่จะจ้างต้องมีโอกาสที่จะกลายเป็นตำแหน่งถาวรต่อไปด้วยเงินสนับสนุนของสถาบันเอง ทั้งนี้ การพิจารณาให้เงินทุนจะให้ความสำคัญในลำดับต้นแก่ข้อเสนอที่จะช่วยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของหลักสูตรญี่ปุ่นศึกษา สนับสนุนการสอนเกี่ยวกับญี่ปุ่น คุณภาพของการศึกษาวิจัยและคุณภาพของอุปกรณ์และวัสดุการเรียนการสอน และเปิดโอกาสให้นักศึกษาและอาจารย์เดินทางเยือนญี่ปุ่น นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาขนาดเล็ก สถาบันที่เพิ่งจัดตั้งใหม่และสถาบันที่ยังไม่มีโครงการญี่ปุ่นศึกษาที่เป็นรูปเป็นร่างสมัครขอทุนดังกล่าวด้วย^๕

ในช่วงปี ๒๕๕๑-๒๕๕๕ Japan Foundation ให้ทุนภายใต้โครงการ IPS แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ปีละ ๕-๙ แห่ง ซึ่งบางแห่งขอรับการสนับสนุนสำหรับโครงการต่อเนื่องมากกว่า ๑ ปี โดยกิจกรรมภายใต้โครงการที่สนับสนุนมีทั้งการจัดตั้งหลักสูตรญี่ปุ่นศึกษา การจ้างอาจารย์ประจำสำหรับการสอนภาษา ประวัติศาสตร์ ดนตรี ภาพยนตร์ การให้ทุนแก่นักศึกษาเพื่อเดินทางไปดูงานหรือฝึกงานในญี่ปุ่น การจัดประชุมสัมมนา การพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องในภาควิชาต่าง ๆ การเชิญนักวิชาการจากญี่ปุ่นมาสอนและบรรยายพิเศษ การพัฒนาหลักสูตรภาษาญี่ปุ่นช่วงปิดภาคฤดูร้อน อาทิ University of Washington ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนสำหรับโครงการ Japan Humanities Project เป็นเวลาติดต่อกัน ๓ ปีระหว่างปี ๒๕๕๓-๒๕๕๖ ปีละ ๒๗๐,๐๐๐ บาท (บวกกับเงินสมทบที่มาจากมหาวิทยาลัยฯ และแหล่งอื่นอีกปีละ ๔๐๘,๖๐๐ บาท) เพื่อเชิญนักวิชาการจากญี่ปุ่นเข้าร่วมการสัมมนาสำหรับนักวิชาการและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยฯ รวมทั้งเดินทางไปยังสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อบรรยายและเข้าร่วมสัมมนา Duke University ได้รับทุนเพื่อจัดตั้ง Triangle Center for Japanese Studies ร่วมกับ University of North Carolina – Chapel Hill และ North Carolina State University เพื่อพัฒนาและส่งเสริมนักวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษาและเปิดสอนวิชาในมหาวิทยาลัยทั้งสามแห่งในระดับปริญญาตรีและโท โดยเป็นโครงการ ๓ ปีระหว่างปี ๒๕๕๔-๒๕๕๗ รวมทั้งสิ้นประมาณ ๘.๒ ล้านบาท (เงินสมทบจากมหาวิทยาลัยและแหล่งอื่น ๑๐.๒ ล้านบาท) ขณะที่ Furman University ได้รับทุนปีแรก ๒.๙๕ ล้านบาทสำหรับโครงการ ๔ ปีระหว่างปี ๒๕๕๔-๒๕๕๘ เพื่อจ้างตำแหน่งอาจารย์ประจำในสาขาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่นในปีแรก จัดการประชุมเชิงวิชาการ

^๕ ข้อมูลจากเว็บไซต์ Japan Foundation, www.jfnj.org/japanese_studies (๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖).

ขยายกิจกรรมการศึกษาสำหรับสาธารณชนผ่านการจัดเสวนาและการประชุมเกี่ยวกับบทบาทของญี่ปุ่นในเวทีระหว่างประเทศ ตลอดจนสนับสนุนการเดินทางดูงานและการฝึกงานที่ญี่ปุ่นของนักศึกษา (เงินสมทบจากมหาวิทยาลัยฯ และแหล่งอื่น ๒.๘๗ ล้านบาท)^๖

๒.๒ โครงการ IPS ที่ให้ทุนไม่เกิน ๗๕๐,๐๐๐ บาทแก่มหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรญี่ปุ่นศึกษาอยู่แล้วแต่ประสบความยากลำบากด้านงบประมาณเพื่อให้ดำเนินหลักสูตรดังกล่าวไว้ได้ต่อไป หรือมหาวิทยาลัยที่ยังไม่มีญี่ปุ่นศึกษาแต่ต้องการสร้างความสนใจเกี่ยวกับหลักสูตรดังกล่าว เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างอาจารย์และบุคลากร ค่าเดินทางของนักวิชาการ อาจารย์และนักศึกษา ค่าบรรยาย ค่าใช้จ่ายในการประชุมสัมมนา เป็นต้น

๒.๓ โครงการให้ทุนแก่นักวิชาการและนักวิจัยระยะยาว (๒-๑๒ เดือน) และระยะสั้น (๒๑-๕๙ วัน) และนักศึกษาปริญญาเอกในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

๒.๔ โครงการให้ทุนเพื่อจัดประชุมสัมมนาและการบรรยายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับญี่ปุ่น (ทุนละไม่เกิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท)^๗

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีองค์กรระดับประชาชนที่สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะ วัฒนธรรมและการศึกษาเกี่ยวกับญี่ปุ่น รวมถึงการสอนภาษาญี่ปุ่นให้แก่บุคคลทั่วไปโดยจัดตั้งเป็นโรงเรียนสอนภาษาญี่ปุ่น (Japanese Language School) ได้แก่ Japan-America Society of Washington D.C. เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ สิ่งที่น่าสนใจคือ สมาคมดังกล่าวก่อตั้งขึ้นจากความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ กับสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำสหรัฐฯ เมื่อปี ๒๕๐๐ เพื่อเป็นองค์กรส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชนระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น ปัจจุบันมีทั้งชาวอเมริกันและชาวญี่ปุ่นเป็นสมาชิก โดยในส่วนของชาวอเมริกันมีทั้งบุคคลที่เคยทำงานในญี่ปุ่นและพูดภาษาญี่ปุ่นได้บ้าง ไปจนถึงเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสในสหรัฐฯ อดีตเอกอัครราชทูต นักวิชาการที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับญี่ปุ่น และนักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมญี่ปุ่น รวมทั้งมีสมาชิกที่เป็นองค์กร/บริษัทญี่ปุ่นและสหรัฐฯ หลายราย อาทิ All Nippon Airways Co.,Ltd., Bank of Japan, The Coca-Cola Company, Energy USA, Japan International Transport Institute, Lockheed Martin, NTT Corporation, Sumitomo Corporation of America และ Toyota Motor North America Inc. ด้วย^๘

^๖ Ibid.

^๗ Ibid.

^๘ ข้อมูลจากเว็บไซต์ Japan-America Society of Washington D.C., www.jaswdc.org (๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖).

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวอาจารย์ ศรีรัตนบัลล์
การศึกษา	ปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาโท Master of Arts in Law and Diplomacy, Fletcher of School of Law and Diplomacy, Tufts University สหรัฐอเมริกา
ทุนการศึกษา	ทุนฟูลไบรท์ ๒๕๓๗-๒๕๓๙
ประวัติการทำงาน	
๒๕๓๖-๒๕๓๗	เจ้าหน้าที่การทูต ๓ กองยุโรป ๒ กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๓๙-๒๕๔๓	เจ้าหน้าที่การทูต ๔ กองเอเชียตะวันออกเฉียง ๑ กรมเอเชียตะวันออกเฉียง กระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๔๓-๒๕๔๗	เลขานุการเอก คณะทูตถาวรประจำสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก
๒๕๔๗-๒๕๔๙	เจ้าหน้าที่การทูต ๖ สำนักงานเจรจาเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๔๙-๒๕๕๐	เจ้าหน้าที่การทูต ๗ กองประมวลและวิเคราะห์ข่าว กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๕๑	นักการทูตชำนาญการ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๕๑-๒๕๕๒	นักการทูตชำนาญการ กองประมวลและวิเคราะห์ข่าว กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๕๓-๒๕๕๔	ผู้อำนวยการกองประมวลและวิเคราะห์ข่าว กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน (๑๐๒๔ Wisconsin Avenue, N.W., Washington, D.C. ๒๐๐๐๗)